

รายงานการวิจัย

เรื่อง

บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและ
การศึกษาสงเคราะห์จังหวัดพะเยา
THE ROLE OF ECCLESIASTIC SANGKHA ADMISISTRATORS
ON DEVELOPMENT OF RELIGIOUS EDUCATION
AND WELFARE EDUCATION, PHAYAO PROVINCE

โดย

นางสาวเสาวนีย์ ไชยกุล

นางจงจิตร แสงทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

พุทธศักราช 2554

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610654022

รายงานการวิจัย

เรื่อง

บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและ
การศึกษาสงเคราะห์จังหวัดพะเยา
THE ROLE OF ECCLESIASTIC SANGKHA ADMISISTRATORS
ON DEVELOPMENT OF RELIGIOUS EDUCATION
AND WELFARE EDUCATION, PHAYAO PROVINCE

โดย

นางสาวเสาวนีย์ ไชยกุล

นางจงจิตร แสงทอง

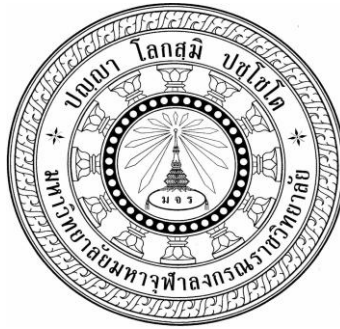
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

พุทธศักราช 2554

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610654022

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research report

THE ROLE OF ECCLESIASTIC SANGKHA ADMISISTRATORS
ON DEVELOPMENT OF RELIGIOUS EDUCATION
AND WELFARE EDUCATION, PHAYAO PROVINE

By

Miss. Saowanee Chaikull

Mrs.Gongjid Sangtong

Department of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phayao Campus

2554

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610654022

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อเรื่อง: บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและ
การศึกษาสงเคราะห์จังหวัดพะเยา

ผู้วิจัย: นางสาวเสาวนีย์ ไชยกุล
นางจงจิตร์ แสงทอง

ส่วนงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีงบประมาณ: 2554

ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการ
พัฒนาศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดพะเยา

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดพะเยา จำนวน 50 รูป ใช้วิธีการสุ่ม
ตัวอย่างแบบเจาะจงและสุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการจับสลาก เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบ
สัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างประกอบด้วย บทบาทในการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา บทบาทใน
ด้านการพัฒนาศาสนศึกษา บทบาทในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ และบทบาทในด้านการพัฒนา
การศึกษาสงเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลจาก
การศึกษา ปรากฏดังนี้

1. บทบาทในการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา

1.1 บทบาทพระสังฆาธิการในจังหวัดพะเยา ในด้านการบริหารจัดการศึกษา
ศาสนศึกษา เป็นบทบาทในฐานะเป็นผู้บริหาร เช่น เป็นเจ้าสำนักเรียน เป็นผู้จัดการ เป็นผู้อำนวยการ
เป็นต้น ซึ่งบทบาทในด้านนี้จะมุ่งเน้นด้านการบริหารจัดการศึกษา เช่น การบริหารงานบุคคล
บริหารงบประมาณ และบริหารด้านวิชาการ เป็นต้น

1.2 บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาศาสนศึกษา มีการ
ส่งเสริมและสนับสนุนในลักษณะเด่นในด้าน การจัดตั้งกองทุนการศึกษา การมอบทุนหรือรางวัล
สำหรับพระภิกษุสามเณรในกรณีที่สอบได้ การส่งเสริมให้มีการสำเร็จการศึกษาในทุกๆระดับชั้น การ
จัดหางบประมาณ บุคลากร สื่อการเรียนการสอน และมีการจัดอบรมสัมมนา

1.3 บทบาทในฐานะเจ้าอาวาสต่อการจัดการศึกษาศาสนศึกษา มีบทบาทในสองสถานะ คือ เป็นทั้งบทบาทผู้บริหาร และบทบาทของผู้ปกครองคณะสงฆ์ภายในวัดที่ตั้งสำนักเรียน หรือสถานที่เรียนในระดับต่างๆ ดังนั้นจึงมีบทบาททั้งในด้านการบริหารจัดการศึกษา

1.4 บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาศาสนศึกษา มีบทบาทที่สอดคล้องกับการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาศาสนศึกษา

2. บทบาทในการจัดการศึกษาสงเคราะห์

2.1 บทบาทด้านการบริหารการศึกษสงเคราะห์ เช่น การจัดโครงการบวชภาคฤดูร้อน โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์ การศึกษาผู้ใหญ่ (กศ.น.) การสงเคราะห์ทุนการศึกษา การใช้ที่ดินหรือสถานที่ทางวัด ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด และการเป็นพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา

2.2 บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาสงเคราะห์ เป็นบทบาทที่พระสังฆาธิการ ได้ดำเนินการที่ไม่แตกต่างจากการบริหารการศึกษสงเคราะห์

Research Title: Sagkatikar his role on the development of Religious Education and Welfare, Phayao Province.

Researcher: Miss. Saowanee Chaikull
Mrs. Jongjid Sangtong

Department: Department of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phayao Campus.

Fiscal year: 2554 / 2011

Research Scholarship Sponsor: MahachulalongKornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The purpose was to study the role of the Sagkatikar to the religious development, Education and Welfare in Phayao province.

The sample included a total of 50 people in Phayao Province. Sagkatikar sampling method specified role in providing education in religious education and develop a role of religious education and welfare by obtaining data. Data were analyzed by analysis A (Content Analysis) of the study, as shown below.

1. The role of education and religious education.

1.1 The management of religious education by using the Sagkatikar role in Phayao province with religious studies in management education. A selection such as an executive or agency or executive director were on a study. This role would focus on management education as human resource management administration, budget academic administration, preparation and curriculum development with results were evaluated from preparation of teaching materials, organization and administration of such activities. As the actions planned to providing funds to support education and the provision of Educational media materials.

As you can see that religious education studies involved the education ministry personnel in the mission of education ministry of the Holy Scripture, both divisions equitable. Pali Scripture and higher education. This included education of the

monks served as teacher and abbot in addition to its role as the executive. The Sagkatikar also play a major role in the establishment to funds for education. The scholarships were provided for children and young people to enter the priesthood and promote and encourage education at all levels and so on.

1.2 The role of promoting and supporting religious studies by Sagatikar which promote and support the management of Religious Studies in Phayao. with the promotion and support feature on the side to fund the study. The grants or awards for the monks were given to encourage graduation at all levels by procurement personal budget, media, learning, teaching and training seminars.

1.3 The role of education as dean of religious studies. His role as Sagkatikar. Abbot will have a role divide into two states as executive role and role of the parent ministry. The temple at the school office or place of learnings at different levels have a role in management education such as educational curriculum in each grade level as a parish Priest as well as parental controls. Role as teacher can be seen as the role of the states. It considers a high responsibility, love and faith in Buddhism, truly.

1.4 The role of promoting and supporting the development of Religious Studies as the role of the Sagkatikar. In terms of promoting and supporting the development of religious studies have shown that there is a role that is consistent with promotion and Education and religious Education helps you to understand clearly through encouragements and supports as education religious studies will continue to develop better. More efficiently, It will focus on the students which can develop their own academic success by determine how much efforts they need.

2. The role of the management of Welfare.

2.1 The role of the welfare administration. The Sagkatikar role in management education. Assistance in the ordination of the summer buddhist sunday school education adults scholarship assistance. The use of lands or premises of the temple for child development center in the temple and the moral is taught in schools

that the Sagkatikar was found in Phayao with full role in all aspects and state. The status of the executive as a chairman or chief procurement budget supports

the project or other learning centers, providing programs and curriculum. Publicity provides individuals to join the project and learning centers in various roles such as pastor in the state. Role as the management center, training as a lecturer is sponsored and promote in all areas including the sides, premises and a teacher. The Child Developmental Center. and teachers who teach morals in different Schools. This can be seen that whether they have any roles, every roles have to be subsidized in the form of scholarships from establishment of various funds, the source of funds, and scholarships.

It can be seen that the Sagkatikar is in Phayao and play a role in the field of welfare in any areas which considers a complementary assistance by encourage young people to study the world and in the wrong way by both in term of scholarship to help improve education. Assistance to assist Educational facilities. Individuals use the facilities of the temple in various public events etc.

2.2 The role of welfare promotion and management support. Role to promote and support the management Welfare. A role that he has no Sagkatikar differently in welfare administration. From the details collect, the results are not consistent because of the role of managements, promotions and supports for it with the role of the persons serve with positions in several states. As you repeat the same research, you shall be encountered promotes and supports the development of Children, youth and the general public as well without any deviation.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและการศึกษา
สงเคราะห์ จังหวัดพะเยาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิจัยถึงบทบาทในด้านการพัฒนาศาสนศึกษา
และการศึกษาสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการในจังหวัดพะเยา ได้สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี
เพราะได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูลจาก พระสังฆาธิการในจังหวัดพะเยา ตั้งแต่ระดับเจ้าสำนัก
เรียน เจ้าอาวาส เจ้าคณะปกครองสงฆ์ และผู้บริหาร ทุกรูป ที่ให้ความร่วมมือในการช่วยตอบ
แบบสอบถาม และขอขอบคุณคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ทุกท่านที่ได้ให้การปรึกษา คำแนะนำ ปรับปรุง และแก้ไข

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์จักรแก้ว นามเมือง หัวหน้าสาขาวิชาหลักสูตรและการ
สอน ที่ได้กรุณาชี้แนะเกี่ยวกับกระบวนการศึกษาค้นคว้าและให้ความช่วยเหลือคำแนะนำด้าน
ข้อมูลในการทำงานวิจัยในครั้งนี้ รวมถึงให้คำปรึกษาที่ดีตลอดมา

คุณค่าของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ด้วยความดีทั้งหมดเหล่านี้ ได้ขอถวายแด่พระ
สังฆาธิการในจังหวัดพะเยา และขอมอบเป็นกตเวทิตาแด่บิดามารดา บุรพจารย์ทุกท่าน

นางสาวเสาวนีย์ ไชยกุล และคณะ

30 กันยายน 2554

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ณ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 ขอบเขตการวิจัย.....	3
1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท.....	6
2.2 แนวคิดการบริหารกิจการคณะสงฆ์.....	20
2.3 แนวคิดการพัฒนาทางการศึกษาคณะสงฆ์ไทย.....	26
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	41
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	42
3.1 รูปแบบการวิจัย.....	42
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	42
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	43
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	44
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	45
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	46
4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์.....	46
4.2 วิเคราะห์บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษา.....	49
4.3 วิเคราะห์บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์.....	60
4.4 สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะในการบริหารพัฒนา.....	80

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 5 สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ.....	83
5.1 สรุปผล.....	83
5.2 อภิปรายผล.....	95
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	98
บรรณานุกรม.....	100
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก บทความการวิจัย.....	103
ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	117
ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ.....	118
ภาคผนวก ง แบบสอบถาม.....	120
ภาคผนวก จ แบบสรุปโครงการ.....	134
ประวัติผู้วิจัย.....	140

บัญชีตาราง

ตารางที่	หน้า
ตอนที่ 1	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์
1.1	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์.....46
ตอนที่ 2	วิเคราะห์บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษา
2.1.1.1	บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม.....49
2.1.1.2	บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี.....50
2.1.1.3	บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ (ปริยัติสามัญ).....50
2.1.1.4	บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์).....51
2.1.2.1	บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาปริยัติธรรม แผนกนักธรรม.....51
2.1.2.2	บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาปริยัติธรรม แผนกบาลี.....52
2.1.2.3	บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา ปริยัติธรรม แผนกสามัญ (ปริยัติสามัญ).....52
2.1.2.4	บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริม และสนับสนุนการศึกษา ระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์).....53
2.1.3.1	บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกนักธรรม.....53
2.1.3.2	บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกบาลี.....54
2.1.3.3	บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกสามัญ (ปริยัติสามัญ).....54

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
2.1.3.4	บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษา ระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์).....54
2.2.1.1	บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม.....55
2.2.1.2	บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกบาลี.....55
2.2.1.3	บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกสามัญ (ปริยัติสามัญ).....55
2.2.1.4	บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาศึกษา ระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์).....56
2.2.2.1	บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนา การศึกษาศรีปริยัติธรรม แผนกนักธรรม.....56
2.2.2.2	บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนา การศึกษา ปริยัติธรรม แผนกบาลี.....57
2.2.2.3	บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนา การศึกษาศรีปริยัติธรรม แผนกสามัญ (ปริยัติสามัญ).....57
2.2.2.4	บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนา การศึกษาระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์).....58
2.2.3.1	บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนา การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม.....58
2.2.3.2	บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนา การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี.....59
2.2.3.3	บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนา การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ (ปริยัติสามัญ).....59
ตอนที่ 3	วิเคราะห์บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศึกษาสงเคราะห์
3.1.1.1	บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารโครงการบวชภาคฤดูร้อน.....60

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
3.1.1.2	บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์.....61
3.1.1.3	บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ หรือการศึกษานอกโรงเรียน.....61
3.1.1.4	บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารการสงเคราะห์ทุนการศึกษา.....62
3.1.1.5	บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารการให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของทางวัด.....63
3.1.1.6	บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหาร ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด.....63
3.1.1.7	บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหาร ครูพระสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา....64
3.1.2.1	บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนโครงการบวชภาคฤดูร้อน.....64
3.1.2.2	บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุน โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์.....65
3.1.2.3	บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ หรือการศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.).....65
3.1.2.4	บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการสงเคราะห์ทุนการศึกษา.....66
3.1.2.5	บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการให้ใช้ที่ดิน หรือสถานที่ของทางวัด.....67
3.1.2.6	บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนครูพระสอนพระพุทธศาสนา ในสถานศึกษา.....67
3.1.3.1	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อโครงการบวชภาคฤดูร้อน.....68
3.1.3.2	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์.....68
3.1.3.3	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อการสงเคราะห์ทุนการศึกษา.....69
3.1.3.4	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อการให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของทางวัด..69
3.1.3.5	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด.....70
3.2.1.1	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาโครงการบวชภาคฤดูร้อน.....70
3.2.1.2	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนา โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์.....71

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
3.2.1.3	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารต่อการพัฒนาโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.).....71
3.2.1.4	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนากองสภามหาวิทยาลัยการศึกษา.71
3.2.1.5	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนากองให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของวัด.....72
3.2.1.6	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด.....72
3.2.1.7	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาคณะสงฆ์พระพุทธรูปศาสนาในสถานศึกษา.....72
3.2.2.1	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาโครงการบวชภาคฤดูร้อน.....73
3.2.2.2	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์.....73
3.2.2.3	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.).....73
3.2.2.4	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนากองสภามหาวิทยาลัยการศึกษา.....74
3.2.2.5	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาการใช้ที่ดินหรือสถานที่ของทางวัด.....74
3.2.2.6	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด.....74
3.2.2.7	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาคณะสงฆ์พระพุทธรูปศาสนาในสถานศึกษา.....75
3.2.3.1	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาโครงการบวชภาคฤดูร้อน..75
3.2.3.2	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนารโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์.....76

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
3.2.3.3	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนา โรงเรียนศูนัยศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.).....76
3.2.3.4	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาการสงเคราะห์ทุนการศึกษา.....76
3.2.3.4	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาการให้ใช้ที่ดิน หรือสถานที่ของทางวัด.....77
3.2.3.5	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาศูนัยพัฒนาเด็กเล็กในวัด..77
3.1.4.1	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อโครงการบวชภาคฤดูร้อน.....78
3.1.4.2	บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย.....78
3.1.4.3	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการสงเคราะห์ทุนการศึกษา.....78
3.1.4.4	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อการให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของวัด79
3.1.4.5	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อศูนัยพัฒนาเด็กเล็กในวัด.....79
3.1.4.6	บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อครูพระสอนพระพุทธศาสนา ในสถานศึกษา.....79

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

พระสงฆ์มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา นำหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเมื่อครั้งพุทธกาล จนกระทั่งการนำพระพุทธศาสนาสู่ประเทศไทย ตั้งรกรากตรำบจนปัจจุบัน เหล่านี้เป็นส่วนที่พระสงฆ์ได้เกี่ยวข้องมาโดยตลอด ความเกี่ยวข้องดังกล่าวพระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญยิ่งกับชาวบ้านและชุมชน โดยเฉพาะการให้ความรู้และสงเคราะห์ชาวบ้านและชุมชน ทำให้เกิดพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ปี พ.ศ. 2505 ได้กำหนดบทบาทการดำเนินงานของพระสงฆ์ไว้ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณะสงเคราะห์ ซึ่งถือว่าเป็นกิจการที่คณะสงฆ์ต้องถือหรือควรถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นบทบาทที่คณะสงฆ์ต้องดำเนินการ และบทบาทพระสงฆ์จะมีมากน้อยเพียงใดก็ตาม ย่อมรวมลงในบทบาทการดำเนินงานของพระสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน เป็นงานในหน้าที่ของคณะสงฆ์โดยแท้

จังหวัดพะเยาได้มีการจัดการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์โดยมีเจ้าคณะจังหวัด คือ พระราชวิริยาภรณ์ และมีรองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ 9 อำเภอ เช่น อำเภอเมือง อำเภอแม่ใจ อำเภอจุนอำเภอดอกคำใต้ อำเภอปง อำเภอเชียงม่วน อำเภอเชียงคำ อำเภอภูซาง และอำเภอภูพานยาว

จะเห็นได้ว่าตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 การพัฒนาอยู่ที่การพัฒนามนุษย์ให้มีคุณธรรมและจริยธรรม ควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่ม ทุกวัย ตลอดชีวิต จนมีภูมิคุ้มกันพร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลง และก้าวสู่สังคมฐานความรู้ แม้สภาพการณ์ทางสังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร หรือในทิศทางใดก็ตามแต่บทบาท และงานของพระสงฆ์ยังคงแผ่ผ่านความเกื้อกูลและความเอื้ออาทรที่บริสุทธิ์แก่ชุมชนท้องถิ่นให้ได้คลายความทุกข์ยากทั้งทางจิตภาพและกายภาพ ดังกรณีบทบาท และงานพัฒนาของพระสงฆ์ในเขตจังหวัดพะเยา ที่ขับเคลื่อนงานการพัฒนาในชุมชนท้องถิ่นมาโดยตลอด และพระสงฆ์นับว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของสังคมชุมชน ในฐานะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชนที่จะต้องมีบทบาทนำในการขับเคลื่อนการ

พัฒนาชุมชนท้องถิ่น แต่ก็ยังมีความขัดแย้งทางทัศนคติที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์นั้นควรจะ มีบทบาทอย่างไร ระหว่างการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เผยแผ่ธรรมกับการเข้ามามีส่วนร่วมใน การพัฒนาสังคม เศรษฐกิจของชุมชน แต่ก็ทัศนคติกลับมองว่าพระสงฆ์นั้นควรจะบทบาททั้งสอง ด้าน คือ ด้านการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณเผยแผ่ธรรมและด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ (วัตถุ) ของ ชุมชนด้วย จึงมีผู้กล่าวว่า พระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทนำในการพัฒนา 3 ประการหลัก คือ ด้านการ พัฒนาจิตวิญญาณมนุษย์ ทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่ประชาชนและเป็นผู้นำด้านการพัฒนา นอกจากนี้จะเป็นผู้นำทางความคิดและการพัฒนาแล้ว พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาคนและมีการประยุกต์หลักศีลธรรมเข้ากับงานพัฒนา หรือการนำเอาแนวคิดการบริหาร จัดการเชิงพุทธมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น

บทบาทหลักของพระสงฆ์ในการพัฒนาตามกรอบ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 (มาตรา 15 ตรี) ที่ได้กำหนดบทบาทการดำเนินงานของ พระสงฆ์ไว้ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งพระสงฆ์ส่วนใหญ่อาศัย อยู่ในชุมชน และไม่ได้แยกตัวออกไปอยู่อย่างโดดเดี่ยว พระสงฆ์จึงต้องรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ ตนเองอาศัยอยู่ และมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน บทบาท ดังกล่าวไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในเรื่องการสั่งสอนศาสนธรรม การปฏิบัติธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึง การช่วยเหลือประชาชนทั้งทางวัตถุและการแก้ปัญหาพัฒนาชีวิต พระสงฆ์ยังเป็นตัวแทนของ สถาบันพระศาสนาที่อยู่คู่กับคนไทยมาตลอด มีบทบาทและมีอิทธิพลต่อการกระตุ้น หรือแนะนำ ให้เกิดกิจกรรมในทางสังคม และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะพบ ได้ว่าพระสงฆ์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวบ้าน มีหน้าที่สำคัญในการชี้้นำการดำเนินชีวิตของ พุทธศาสนิกชนเป็นส่วนใหญ่ ทั้งทางด้านศีลธรรม จริยธรรม กิจกรรมทางโลก พระสงฆ์ในชนบท เป็นที่เคารพของชาวบ้าน ถ้าพระสงฆ์เป็นแกนนำในการพัฒนาจิตใจ และวัตถุเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เรื่องนั้น มักได้รับความร่วมมือและความช่วยเหลือจากชาวบ้านอย่างมีจิตศรัทธา และสามารถ ประสบความสำเร็จได้โดยง่าย บทบาทและงานของพระสงฆ์ยังคงความเกื้อกูลและความเอื้ออาทร ที่บริสุทธิ์แก่ชุมชนท้องถิ่นให้ได้คลายความทุกข์ยากลงได้

พระสังฆาธิการในเขตจังหวัดพะเยา เป็นพระสงฆ์นักพัฒนาที่มีแนวคิดสำคัญ คือ พระสงฆ์เป็นหนี้ชาวบ้าน อยู่ได้เพราะอาหารและปัจจัยสี่ที่ชาวบ้านถวายและการที่พระสงฆ์เข้ามา มีบทบาทต่อสังคมนั้น เป็นเพราะว่าพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของสังคมและดำรงชีวิตอยู่ได้เพราะ อาศัยคนในสังคมเป็นผู้อุปถัมภ์บำรุง ทำให้พระสงฆ์ต้องตอบแทนสังคมในด้านต่างๆ ทั้งที่เป็น

รูปธรรมและนามธรรม เป็นหน้าที่ที่เกิดจากคุณธรรม คือความกรุณา คิดช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ ให้มีชีวิตที่ปลอดภัยเป็นสุข ด้วยเหตุนี้จึงนำไปสู่การสร้างกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ เพื่อเป็นการให้ความช่วยเหลือชาวบ้าน ด้วยการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาขึ้นในชุมชนท้องถิ่นด้วยรูปแบบต่างๆ เช่น โครงการปฏิบัติธรรมเพื่อการพัฒนาจิต ธนาคารข้าว การศึกษาสงเคราะห์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมประชาชนประจำตำบล โครงการคนนอนวัด การจัดตั้งกลุ่มเยาวชนสัมพันธ์ การเข้าค่ายจริยธรรมแก่เยาวชน การเทศน์นอกธรรมาสน์ การบวช ภาคฤดูร้อน และการอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อนและชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น ปัจจุบันพระสังฆาธิการในเขตจังหวัดพะเยา เป็นพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งที่มีผลงานการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นปรากฏผลเป็นรูปธรรมชัดเจน และได้รับการยอมรับท่ามกลางแนวคิด และบทบาทการพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ท้องถิ่นที่สำคัญเช่นนี้ จึงมูลเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจ ที่จะศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษา และการศึกษาสงเคราะห์ โดยได้ยกเอาพระสังฆาธิการในเขตจังหวัดพะเยา ขึ้นเป็นกรณีศึกษาว่า พระสังฆาธิการกลุ่มนี้มีแนวคิด และบทบาทการพัฒนาเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ยิ่งต่องานการพัฒนาที่มีพระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วม โดยมุ่งศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามกรอบพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 (มาตรา 15 ตริ) ที่ได้กำหนดบทบาทการดำเนินงานของพระสงฆ์ไว้ 6 ด้าน และผู้ศึกษาด้านมุ่งเน้นอยู่ 2 ด้าน คือ ด้านศาสนศึกษา และด้านการศึกษาสงเคราะห์ อันจะช่วยให้ได้ภาพสรุปของ บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์จังหวัดพะเยามีความชัดเจนยิ่งขึ้น และเพื่อให้เป็นประโยชน์สำหรับการนำเสนอแบบอย่างการพัฒนาต่อพระสงฆ์และองค์กรที่เกี่ยวข้องต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาจังหวัดพะเยา
- 1.2.2 เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์จังหวัดพะเยา

1.3 ขอบเขตการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยมุ่งศึกษาเนื้อหาในด้าน

1.3.1.1 ศาสนศึกษา เป็นการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการศึกษาแก่บุคลากรทางคณะสงฆ์ ได้แก่ พระปริยัติธรรม แผนกธรรม พระปริยัติธรรม แผนกบาลี พระปริยัติธรรม แผนกสามัญ (ปริยัติสามัญ) และมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหามกุฏราชวิทยาลัย

1.3.1.2 การศึกษาสงเคราะห์ เป็นการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการสนับสนุนให้บุคลากรทางศาสนาและสังคม ให้เป็นผู้มีการศึกษา หรือบทบาทที่พระสงฆ์จะต้องดำเนินการและเข้าไปมีส่วนร่วม ได้แก่ การบวชเรียน การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่หรือศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.) การสงเคราะห์ด้านทุนการศึกษา การให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของวัด และการเป็นครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา วิชาจริยธรรม หรือวิชาศีลธรรมในสถานศึกษา

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดพะเยา จำนวน 95 รูป

- 1) พระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าสำนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม จำนวน 9 โรงเรียน 9 รูป
- 2) พระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าสำนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จำนวน 2 โรงเรียน 2 รูป
- 3) พระสังฆาธิการที่เป็นผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนปริยัติสามัญ แผนกสามัญ จำนวน 9 โรงเรียน 9 รูป
- 4) พระสังฆาธิการที่เป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา 3 รูป
- 5) พระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าคณะต่าง ๆ ในเขตจังหวัดพะเยา จำนวน 17 รูป
- 6) พระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าอาวาส ในเขตจังหวัดพะเยา จำนวน 55 รูป

1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระที่มีตำแหน่งระดับเจ้าอาวาส เจ้าสำนักเรียน รองเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะจังหวัด ในจังหวัดพะเยา

บทบาทพระสังฆาธิการ หมายถึง บทบาทของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดพะเยา ต่อการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา และการศึกษาสงเคราะห์

ศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษา สำหรับพระภิกษุและสามเณร ในจังหวัดพะเยา ทั้งในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ (ปริยัติสามัญ) และการศึกษาระดับอุดมศึกษา

การพัฒนาศาสนศึกษา หมายถึง พัฒนาการศึกษาของพระภิกษุและสามเณร ในจังหวัดพะเยา ทั้งในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ (ปริยัติสามัญ) และการศึกษาระดับอุดมศึกษา ให้มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนในจังหวัดพะเยา ทั้งในการจัดโครงการบวชภาคฤดูร้อน โรงเรียนพระพุทธรักษาวันอาทิตย์ โรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ หรือศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.) การสงเคราะห์ด้านทุนการศึกษา การให้ที่ดินหรือสถานที่ของทางวัด การเป็นครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธรักษาในสถานศึกษาและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กภายในวัด ของพระสังฆาธิการในจังหวัดพะเยา

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ได้ทราบถึงผลการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษา จังหวัดพะเยา

1.5.2 ได้ทราบถึงผลการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการศึกษา สงเคราะห์จังหวัดพะเยา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษางานวิจัย เรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์จังหวัดพะเยา ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
- 2.2 แนวคิดการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- 2.3 แนวคิดการพัฒนาทางการศึกษาคณะสงฆ์ไทย
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

2.1.1 ความหมายของบทบาท

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 ให้แนวคิดที่เกี่ยวกับบทบาท ดังนี้ บทบาท หมายถึง การทำท่าตามบท การรำตามบท โดยปริยาย หมายความว่า การทำตามหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ เช่น บทบาทของบิดามารดาในการเลี้ยงลูก บุตรธิดา บทบาทของครูในการสอนหนังสือ¹ เป็นต้น

ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับ กระบวนการการแสดงบทบาทของบรรดาสมาชิกภายในองค์การ ย่อมสามารถกำหนดมา ได้เป็น 4 ระยะ²

ระยะที่ 1 เป็นระยะของการคาดหมายในบทบาท เมื่อคนเราเริ่มเข้ามาในองค์การ ก็จะมีการได้ข้อมูลและข่าวสารจากองค์การ อาจโดยการปฐมนิเทศ การแก้อบรม เพื่อให้ คน ๆ นั้นสามารถคาดหมายถึงบทบาทที่เขาต้องแสดงออกในองค์การ

ระยะที่ 2 เป็นระยะที่เป็นทางการ คนที่เข้ามาถูกกำหนดบทบาทที่จะต้องแสดง อาจกำหนดออกมาเป็นวัตถุประสงค์ระเบียบวิธีปฏิบัติงาน กฎ ข้อบังคับ และเขา จะต้องแสดง

¹ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542, 2546, หน้า 602.

² ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์. พฤติกรรมบุคคลในองค์การ . พิมพ์ครั้งที่ 6. (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2542), หน้า 92-93.

บทบาทไปตามที่กำหนดเพื่อแลกกับผลตอบแทนซึ่งอาจจะเป็นผลตอบแทน ทางด้านตัวเงิน หรือ ทางด้านการได้รับการส่งเสริมเลื่อนตำแหน่งหรือผลตอบแทนอื่นๆ

ระยะที่ 3 เป็นระยะของการเรียนในบทบาท เมื่อคนที่เข้ามาเริ่มปฏิบัติงาน เขาก็ จะเริ่ม มีการเรียนรู้ในบทบาทที่เขาได้แสดงออกมาอย่างเป็นทางการ และในขณะเดียวกัน เนื่องจากการ ทำงาน ต้องมีความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทาง การความคาดหวัง ของผู้ร่วมงานที่ไม่เป็นทางการที่มีต่อบทบาทของเขาก็มีส่วนสำคัญ เขาต้องพยายามที่จะปรับ บทบาทของเขา ให้สอดคล้องกับความคาดหวังที่เป็นทางการ จากองค์กรและความคาดหวังที่ไม่ เป็นทางการจากผู้ร่วมงาน

ระยะที่ 4 ระยะของการคงอยู่หรือออกไปจากองค์กร เมื่อคนเข้าในองค์กรได้ ปฏิบัติงานมาจนถึงระยะนี้ เขาก็ทราบว่าเขาควรจะอยู่ หรือลาออกไปจากองค์กร โดย อาศัยการ เรียนรู้ จากบทบาทที่ผ่านมาในระยะที่ 3 เขาจะคงอยู่ต่อเมื่อบทบาทที่เขาแสดง อยู่สอดคล้อง หรือ เป็นไปตามความคาดหวังขององค์กร และตามความคาดหวังที่ไม่ เป็นทางการของผู้ร่วมงาน ถ้าหากบทบาทที่เขาแสดงอยู่ไม่สอดคล้องหรือไม่เป็นไปตาม ความคาดหวังขององค์กร หรือ ตามความคาดหวังที่ไม่เป็นทางการของผู้ร่วมงานอันใดอันหนึ่งแล้ว ก็จะมีรู้สึกเกิดความขัดแย้งใน บทบาท หรือความไม่ชัดเจนในบทบาทขึ้น หากไม่สามารถแก้ไข ก็จะเกิดความเบื่อหน่าย ความไม่ พึงพอใจ และลาออกไปในที่สุด

จะเห็นได้ว่าเรื่องราวของบทบาทมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของคนในองค์กรคน ใน องค์กรจะแสดงพฤติกรรมตามที่ได้กำหนดไว้ในบทบาทที่เป็นที่คาดหวังจากผู้อื่น และองค์กร

พัทยา สายหู ได้ให้แนวความคิด ที่เกี่ยวกับบทบาทดังนี้ บทบาท คือการกระทำต่าง ๆ ที่ “บท” กำหนดไว้ให้ผู้แสดงต้องทำ ตราบใดที่ยังคงอยู่ใน “บท” นั้น เปรียบได้เหมือน “บท” ของตัวละครที่กำหนดให้ผู้แสดง ในละครเรื่องนั้น ๆ ว่ามีบทบาทที่จะต้องแสดงอย่างไร³

พวงเพชร สุรัตน์วิกุล ได้ให้แนวคิดที่เกี่ยวกับบทบาทดังนี้ บทบาทเป็นรูปธรรม เห็น ได้จากการกระทำที่แสดงออกมา บทบาท มี 3 ด้าน คือ⁴

³ พัทยา สายหู ,ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกของสังคม ,(กรุงเทพมหานคร : พิศนาค, 2516), หน้า 68.

⁴ พวงเพชร สุรัตน์วิกุล, มนุษย์กับสังคม , (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ,2542), หน้า 65-66.

1) บทบาทในอุดมคติ (ideal role) ได้แก่ บทบาทอันกำหนดไว้ตามความคาดหวัง ของบุคคลทั่วไปในสังคมเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ ซึ่งผู้ที่มีสถานภาพนั้นๆ ควรกระทำ แต่อาจมีใครที่ทำหรือไม่มีใครทำตามนั้นก็ไม่ได้

2) บทบาทที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ (perceived role) เป็นบทบาทอันบุคคลคาดคิด ด้วยตนเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับทัศนคติ ค่านิยม บุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลด้วย

3) บทบาทที่แสดงออกจริง (actual role) เป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริง ขึ้นอยู่ ทบเหตุการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย ทำให้การแสดงบทบาทแตกต่างกันไป

ณรงค์ เส็งประชา ได้ให้แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับบทบาทดังนี้ บทบาท คือพฤติกรรมที่ปฏิบัติตามสถานภาพ บทบาทเป็นพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและ คาดหมายให้บุคคลต้องกระทำตามหน้าที่ เช่น เป็นครูต้องสอนนักเรียน เป็นตำรวจต้อง พิทักษ์สันติราษฎร์ ทหารต้องเป็นรั้วของชาติ บุตรต้องเชื่อฟังบิดามารดา เป็นต้น⁵

เมื่อคนเราติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นมากขึ้น ย่อมจะต้องแสดงบทบาทหลายบทบาท มากขึ้นตามคู่บท หรือตามสถานภาพอันเกิดจากความสัมพันธ์อื่น ๆ และบางครั้งบทบาท ที่เกิดขึ้นอาจเกิดการขัดแย้งกันได้ เช่น ขณะที่เขาจะแสดงบทบาทเป็นผู้บังคับบัญชา แต่ผู้ อยู่ได้บังคับบัญชาในหน่วยราชการที่เขารับผิดชอบเป็นบิดาของเขา ในสถานภาพนี้ที่เป็น บุตรเขาจะต้องเชื่อฟังบิดา ต้องเคารพบิดา ดังนั้นในกรณีเช่นนี้ย่อมทำให้เกิดความอึดอัด ใจและจำเป็นต้องหาทางเลือกในการปฏิบัติ ลักษณะเช่นนี้จะปัญหาที่เกิดจากบทบาท ขัดแย้งกัน

เมื่อบุคคลได้ดำรงตำแหน่งในสังคม ย่อมจะต้องแสดงบทบาทตามตำแหน่งนั้น ๆ ตำแหน่งเดียวกัน แต่ผู้ดำรงตำแหน่งคนละคนอาจมีบทบาทต่างกันไป เพราะต่างคนต่างมี นิสัย ความคิด ความสามารถ การอบรม กำลังใจ มูลเหตุจูงใจ ความพอใจในสิทธิหน้าที่ สภาพของจิตใจและร่างกายที่ไม่เหมือนกัน ฉะนั้นบทบาทจึงเป็นเพียงรูปการณ์ (aspect) ทางพฤติกรรมของตำแหน่ง

สุพัทธรา สุภาพ ได้ให้ความหมายของคำว่า บทบาท (Role) คือการ ปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) เช่น มีตำแหน่งเป็นพ่อ บทบาท คือ ต้องเลี้ยงดูลูก เป็นครู บทบาท คือ สั่งสอน อบรมนักเรียนให้ดี เป็นคนใช้บทบาท คือ ปฏิบัติตามหมอสั่ง⁶

⁵ ณรงค์ เส็งประชา, **มนุษย์กับสังคม ฉบับปรับปรุงใหม่**, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์, 2541), หน้า 136-137.

⁶ สุพัทธรา สุภาพ, **สังคมวิทยา**, พิมพ์ครั้งที่ 19 (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2540), หน้า 30.

จากความหมายของบทบาทที่มีผู้กล่าวไว้ข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า บทบาท คือ สิทธิและหน้าที่ของบุคคลแต่ละคนที่ประพฤติปฏิบัติต่อกันตามปทัสสถานในการปะทะสังสรรค์ สังคมจะเป็นตัวกำหนดขอบเขตการประพฤติปฏิบัติตามตำแหน่งหน้าที่ของแต่ละบุคคล

2.1.2 องค์ประกอบของบทบาท

องค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้บุคคลแสดงบทบาทได้ดีหรือไม่นั้น จำแนกได้ 4 ประการ ดังนี้⁷

- 1) บทบาทที่สังคมคาดหวังให้บุคคลปฏิบัติ (Role expectation) สอดคล้องกับสถานภาพที่บุคคลนั้นดำรงอยู่
- 2) การรับรู้และเข้าใจบทบาทของบุคคล (Role coception) นั้น มีความสอดคล้องกับสิ่งที่สังคมคาดหวังว่าบุคคลนั้นจะต้องปฏิบัติ
- 3) บุคคลยอมยอมรับในบทบาท (Role acceptance) ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อพิจารณาเห็นความสำคัญของบทบาทที่ต้องกระทำ และทำให้เกิดความขัดแย้งกับความคาดหวังของสังคมน้อยที่สุด
- 4) การปฏิบัติบทบาท (Role performance) จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยองค์ประกอบด้านความคาดหวังของสังคมต่อบทบาท การรับรู้และเข้าใจบทบาท และการยอมรับบทบาท

2.1.3 ทฤษฎีบทบาท

นักวิชาการได้นำเสนอทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทไว้ดังนี้⁸

จอร์จ เฮอร์เบิร์ต มีด (George Herbert Mead, ค.ศ. 1863-1931) นักทฤษฎีชาวอเมริกัน เป็นผู้วางรากฐานของทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์และ ทฤษฎีบทบาท (Role Theory) โดยได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดของจอร์จ ซิมเมล อีกทีหนึ่ง แนวความคิดของทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์มีสาระสำคัญดังนี้

- 1) ความอ่อนแอทางชีววิทยาของเผ่าพันธุ์มนุษย์ เป็นเหตุให้มนุษย์ต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคมเพื่อการมีชีวิตรอด

⁷ จิตตินันท์ เดชะคุปต์, **ประมวลสาระชุดวิชา จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัว มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน่วยที่ 1 – 4**, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมาธิราช, 2547), หน้า 47.

⁸ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ , **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม** , พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 121-133.

2) มนุษย์คัดเลือกเก็บรักษาการกระทำระหว่างกันที่ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกัน ซึ่งส่งผลให้มีชีวิตอยู่รอดด้วยเขาไว้ ขณะเดียวกันก็ละทิ้งการกระทำระหว่างกันที่ไม่ส่งเสริมความสัมพันธ์เช่นว่านั้นไป ทำให้เกิดจิต อึดตา และสังคมขึ้น

3) จิต (Mind) มีลักษณะสำคัญ คือ

(1) มีความสามารถในการใช้สัญลักษณ์กำหนดสิ่งต่างๆ ในสภาพแวดล้อม ทำให้สามารถรู้จักสิ่งต่างๆ เหล่านั้น

(2) สามารถฝึกซ้อมในใจในแนวการกระทำต่างๆ ต่อสิ่งต่างๆ ได้ ก่อนที่จะลงมือกระทำจริง (Imaginative Rehearsal)

(3) สามารถหักห้ามแนวการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมไม่ควร เมื่อวิเคราะห์ได้จากการฝึกซ้อมในใจ จิตมนุษย์มีลักษณะเป็นกระบวนการไม่ใช่เป็นโครงสร้าง การฝึกซ้อมในใจนี้เองที่เป็นปัจจัยสำคัญของการเกิดกลุ่มที่เป็นระเบียบ (Organized Group)

(4) อึดตา (Self) เมื่อบุคคลสามารถให้ความหมายกับสิ่งต่างๆ และบุคคลอื่นในสภาพแวดล้อมได้แล้ว เขาก็สามารถให้ความหมายกับตัวเองได้ การตีความหมายของท่าทางต่างๆ จึงเป็นทั้งช่วยให้เกิดการประสานงานระหว่างมนุษย์ด้วยกัน และสามารถนำมาใช้ประเมินผลตนเองได้อีกด้วย การประเมินผลตนเองนี้ขึ้นอยู่กับกระบวนการของจิตนั่นเอง กล่าวคือ เมื่อบุคคลได้ “ภาพตนเอง” (Self-image) จากสายตาของคนอื่นที่สัมพันธ์กับตนเองมาระยะหนึ่ง ภาพนี้จะค่อยๆ ฝังลึกในจิตใจจนกลายเป็นความคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self-Conception) ที่เปรียบเหมือนเป็นวัตถุหนึ่งที่มีความสม่ำเสมอ เป็นบุคคลประเภทที่มีความโน้มเอียงที่จะมอง สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ประสานสอดคล้องกันมั่นคงถาวรของตนขึ้น กลายเป็นอึดตาของบุคคลนั้น กระบวนการพัฒนาอึดตานี้มี 3 ขั้นตอนคือ

(1) ขั้นการเล่นบท (Play Stage) หรือขั้นเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Role-Taking) เป็นระยะที่บุคคลยังเป็นเด็กทารก มีความสามารถในการสวมบทบาทของผู้อื่นได้จำกัดเพียงคนหรือสองคนเท่านั้น ภาพของตนเอง (อึดตา) ก็ยังจำกัดไม่ฝังแน่นแต่อย่างใด

(2) ขั้นเกมกีฬา (Game Stage) เป็นช่วงที่เด็กทารกเจริญวัยใหญ่ขึ้น สามารถสวมบทบาทของผู้อื่นหรือเอาอย่างคนอื่นมากขึ้น ทำงานเป็นระบบมากขึ้น ภาพของตัวเองมีความซับซ้อนมากขึ้น สามารถร่วมมือกับผู้อื่นได้มากขึ้น ร่วมกิจกรรมที่มีการประสานงานกันอย่างเป็นระเบียบมากขึ้น

(3) ขั้นสวมบทบาทของบุคคลทั่วไป (Generalized Other) เป็นขั้นที่บุคคลสามารถยึดถือบรรทัดฐานทั่วไปของชุมชนหรือความเชื่อทั่วไป ค่านิยม บรรทัดฐานของสังคมหนึ่งใน

การกระทำระหว่างกันด้านต่างๆ ได้ กล่าวคือ บุคคลสามารถทั้งเพิ่มความเหมาะสมในการตอบโต้กับผู้อื่นในการกระทำระหว่างกันมากขึ้น และขยายขอบเขตภาพของตนเองจากความสามารถในการสวมบทบาทของบุคคลจำนวนมากขึ้นอยู่เสมอ อันเป็นขั้นตอนพัฒนาการของอัตตาขั้นต่างๆ ของมนุษย์

(5) สังคมมนุษย์ เป็นการกระทำระหว่างกันของบุคคลที่มีการจัดระเบียบแล้ว และมีแบบแผนของบุคคลต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นเพราะจิต กล่าวคือ การยึดถือบทบาททำให้บุคคลสามารถควบคุมลักษณะการโต้ตอบของตัวเองได้ ทั้งนี้เพราะบุคคลมีความสามารถในการสวมบทบาทของผู้อื่นได้นั่นเอง สังคมยังต้องขึ้นกับอตัตาอีกด้วย เพราะอตัตาเกิดจากความสามารถของบุคคลในการสวมบทบาทบุคคลทั่วไป ถ้าหากไม่สามารถมองเห็นและประเมินค่าตนเองจากสายตาคนอื่นแล้ว การควบคุมทางสังคมก็จะมีเพียงการประเมินตนจากบทบาทของตนเองเท่านั้น ซึ่งจะไม่สามารถประสานกิจกรรมที่แตกต่างกันได้ จิตและอตัตาทำให้สังคมมีความเคลื่อนไหว คือเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาด้วยการแทรกบทบาทและเลือกบทบาทหรือแนวทางปฏิบัติ ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวได้อยู่ตลอดเวลาที่มีการโต้ตอบกับผู้อื่น จากการทำบุคคลถือเอาอตัตาเป็นวัตถุอีกอย่างหนึ่งในกระบวนการกระทำระหว่างกันทางสังคมนี้เอง ทำให้บุคคลสามารถประเมินค่าอตัตาในสายตาของผู้อื่นได้ และสามารถวางแผนการโต้ตอบกับผู้อื่นได้อีกด้วย

จาคอบ โมเรโน (Jacob Moreno) นักทฤษฎีชาวอเมริกันได้เสนอแนวความคิดว่า องค์การสังคมจะประกอบด้วยเครือข่ายของบทบาทจำนวนหนึ่ง (Network of Roles) ซึ่งเป็นตัวบังคับและให้แนวทางแก่การกระทำต่างๆ บทบาทเหล่านี้มี 3 ประเภทคือ

1) บทบาทเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นทางชีวภาพ (Psychosomatic Role) เป็นบทบาทที่ผู้แสดงไม่รู้ตัวแต่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของสังคม

2) บทบาทตามสภาพสังคม (Psychodramatic Role) เป็นบทบาทที่บุคคลแสดงตามความคาดหวังของสภาพสังคมเฉพาะ

3) บทบาทสังคม (Social Role) เป็นบทบาทที่บุคคลแสดงตามความคาดหวังทั่วไปของสังคม เช่น เป็นเกษตรกร กรรมกร บิดา มารดา เป็นต้น

ราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton) นักทฤษฎีชาวอเมริกันได้ศึกษาทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ และเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะขององค์การทางสังคมและบุคคลที่เป็นสมาชิกเพิ่มเติม ดังนี้

1) แนวความคิดเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาท สถานภาพคือสิทธิและหน้าที่ต่างๆ ของบุคคล บทบาทคือส่วนที่เป็นพลวัตของสถานภาพ บุคคลจะได้รับมอบหมายให้ดำรงสถานภาพ

โดยมีความสัมพันธ์กับสถานภาพอื่น เมื่อเขาใช้สิทธิและทำหน้าที่อันเป็นส่วนต่างๆ ของสถานภาพ ก็เท่ากับว่าเขาแสดงบทบาทนั่นเอง

2) แนวความคิดเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคม โครงสร้างทางสังคมประกอบด้วยหน่วย สำหรับวิเคราะห์หลายประการคือ

- (1) ตำแหน่งต่างๆ ชุดหนึ่ง
- (2) ระบบความคาดหวังที่สอดคล้องกัน
- (3) แบบแผนของพฤติกรรมตามความคาดหวังของตำแหน่ง

โดยสรุป ทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ข้างต้น มีสาระสำคัญดังนี้

- 1) จิต อัดตาและสังคมมนุษย์ เป็นกระบวนการแห่งพฤติกรรมมนุษย์และระหว่างมนุษย์
- 2) ภาษา เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดจิตและอัดตา
- 3) จิต คือสิ่งที่นำเข้าสู่ของกระบวนการสังคม อันเป็นการกระทำระหว่างกันภายในตัวมนุษย์
- 4) มนุษย์สร้างพฤติกรรมภายในตัวของมนุษย์เอง ไม่ใช่เป็นการโต้ตอบสิ่งกระตุ้นภายนอกเหนือพลังภายใน เช่น แรงขับ ความต้องการจำเป็นหรือมูลเหตุจูงใจ
- 5) การดำเนินพฤติกรรมของมนุษย์ ขึ้นอยู่กับการนิยามสถานการณ์เฉพาะหน้าที่จะต้องกระทำ
- 6) การขัดเกลาทางสังคมของมนุษย์ เป็นทั้งการขัดเกลาโดยสังคมและการมีอิสระจากสังคม บุคคลที่พร้อมด้วยอัดตาไม่เป็นที่ตั้งรับเท่านั้น แต่สามารถใช้ประโยชน์ในการกระทำระหว่างกัน ซึ่งอาจจะเป็นพฤติกรรมที่แตกต่างไปจากที่กลุ่มกำหนดไว้

เชลดอน สไตรเกอร์ (Sheldon Stryker) นักทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ชาวอเมริกัน ได้เสนอแนะว่าเพื่อการเป็นทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่สมบูรณ์ต้องมุ่งความสนใจของทฤษฎีทั้งปรากฏการณ์ขนาดเล็กและขนาดใหญ่ โดยการให้ความสำคัญต่อบทบาทของแต่ละบุคคลที่ดำรงอยู่ สาระสำคัญของทฤษฎีมีดังนี้

- 1) การกระทำระหว่างกันของมนุษย์ ต้องพึงพากำหนดชื่อและการจำแนกประเภท เพราะมนุษย์จะเรียนรู้จากการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นๆ ในการจำแนกประเภทของสิ่งต่างๆ เช่นเดียวกับการที่ตนเองได้รับการคาดหวังให้ประพฤติดังสังคม

2) สิ่งสำคัญที่สุดในการรับรู้ คือ สัญลักษณ์ที่ใช้เพื่อให้ความหมายเกี่ยวกับตำแหน่งและบทบาทต่างๆ ของบุคคล ส่วนบทบาทเป็นความคาดหวังต่างๆ ทางด้านพฤติกรรมของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งเหล่านั้น

3) โครงสร้างของสังคมที่สำคัญประการหนึ่ง คือ แบบแผนของพฤติกรรมที่ได้รับการจัดระเบียบและเป็นกรอบของการกระทำของมนุษย์ บุคคลในสังคมต่างๆ ยอมรับกันและกันในฐานะผู้ที่อยู่ในตำแหน่งต่างๆ และมีความคาดหวังต่างๆ ต่อกัน

4) มนุษย์ไม่เพียงแต่จะกำหนดชื่อและเรียกชื่อกันและกันเท่านั้น แต่ยังให้ชื่อกับตัวเองหรือกำหนดตำแหน่งให้ตนเองจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของตัวเอง ทำให้เกิดการยอมรับภายในเกี่ยวกับความคาดหวังต่างๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองอีกด้วย

5) ในการปฏิสัมพันธ์บุคคลจะให้ความหมายแก่สถานการณ์ โดยการให้ชื่อต่างๆ แก่สถานการณ์นั้นต่อบุคคลที่มีส่วนร่วมคนอื่นๆ ต่อกันเอง และต่อลักษณะเฉพาะพิเศษของสถานการณ์ ความหมายดังกล่าวได้ถูกใช้โดยตัวผู้กระทำในการจัดระเบียบพฤติกรรมของตนเอง

6) พฤติกรรมทางสังคมไม่ได้ถูกกำหนดโดยความหมายทางสังคม แม้ว่าจะถูกบีบคั้นโดยสังคม โดยปกติแล้วบุคคลไม่เพียงแต่สวมบทบาทเฉยๆ แต่จะสวมบทบาทอย่างจริงจังและคิดที่จะสร้างสรรค์บทบาทที่ตัวเองได้รับ

7) โครงสร้างทางสังคมมีหน้าที่ประการหนึ่ง คือ การกำหนดขอบเขตของการสวมบทบาท ไม่ใช่เพียงแต่ให้บุคคลเข้าไปสู่บทบาทเท่านั้น โครงสร้างทางสังคมยังก่อให้เกิดบทบาทที่มีการสร้างสรรค์มากกว่าโครงสร้างอื่นๆ อีกด้วย

8) ความเป็นไปได้ของการที่จะก่อให้เกิดบทบาท ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขึ้น ซึ่งอาจเกิดขึ้นในการให้ความหมายทางสังคม โดยการให้ชื่อสัญลักษณ์และการแจกแจงประเภทและความเป็นไปได้ต่างๆ ที่จะมีปฏิสัมพันธ์ การสังสมของการเปลี่ยนแปลงต่างๆ นี้ก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในโครงสร้างขนาดใหญ่ของสังคมส่วนรวม⁹

จากการตรวจสอบเอกสารแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทสรุปได้ว่า บทบาทหมายถึงสิทธิหรือหน้าที่ที่บุคคลที่อยู่ในตำแหน่งต่างๆ ทางสังคม จะต้องปฏิบัติตามที่สังคมกำหนดขึ้นมา และบทบาทนี้ มีส่วนประกอบอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. ส่วนที่เป็นกฎเกณฑ์ข้อบังคับ
2. ส่วนที่มีความสำคัญต่อบทบาทจะขาดมิได้

⁹ สุเทพ สุนทรภัสสข, ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัย พื้นฐานแนวความคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและวัฒนธรรม, (เชียงใหม่ : โกลบอลวิชั่น, 2540), หน้า 228-230.

3. ส่วนที่ทำหน้าที่ส่งเสริมบทบาท

อย่างไรก็ตาม บทบาทที่บุคคลแสดงออกนั้นเกิดจากสถานภาพหรือตำแหน่งบุคคลนั้นดำรงอยู่ และเกิดจากบุคลิกภาพเฉพาะตัวของบุคคลนั้นๆ และการแสดงบทบาทนี้สรุปได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. บทบาทที่กำหนดไว้เป็นระเบียบอย่างชัดเจน
2. บทบาทตามความรู้สึกที่ได้รับรู้
3. บทบาทที่กระทำจริง เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริง ๆ

2.1.4 บทบาทของพระสงฆ์

ประเวศ วะสี ได้สรุปบทบาทพระสงฆ์กับวัดไว้ว่า “วัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน” บทบาทของพระสงฆ์และวัดจะต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนดังนี้¹⁰

- 1) พระสงฆ์สร้างชุมชนสงฆ์ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้
- 2) พระสงฆ์ชี้นำทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้องให้แก่สังคม
- 3) พระสงฆ์มีหน้าที่ทำวัดให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน การบริหารจัดการทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นการจัดการวัดหรือการปกครองคณะสงฆ์ เป็นไปเพื่อการสนับสนุนให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ เกิดการชี้นำทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้องแก่ชุมชนและเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

หน้าที่หลักของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ได้แก่ การศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้วปฏิบัติตาม พร้อมทั้งนำหลักคำสอนมาเผยแผ่แก่ประชาชน¹¹

สำหรับพระสงฆ์ไทย มีหน้าที่และบทบาทที่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยตรงและเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

- 1) ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ได้แก่ งานด้านการบริหารพระภิกษุสามเณร ซึ่งพระสงฆ์ที่มีความรู้ ความสามารถจะได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะต่างๆ ตำแหน่งสังฆราช เป็นตำแหน่งสูงสุด รองลงมาได้แก่เจ้าคณะหน เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล

¹⁰ ประเวศ วะสี, การปฏิรูประบบเพื่อสุขภาพ, (นนทบุรี : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข , 2539), หน้า 115-119.

¹¹ สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต ,มิถุนายน 2554 , สืบค้นที่ [http:// watlantong.igetweb.com /index.php?mo=3&art=251287\)](http://watlantong.igetweb.com/index.php?mo=3&art=251287)

เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และเลขานุการแต่ละเจ้าคณะ เป็นตำแหน่งสุดท้าย มหาเถรสมาคม ถือว่าเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ทั้งสองนิกาย

2) ด้านการจัดการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป ได้แก่ งานบริหาร และเป็นอาจารย์สอนตามสถาบันการศึกษาของสงฆ์ที่มีอยู่ ได้แก่ มหาวิทยาลัยสงฆ์ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญศึกษา (ม.1-ม.6)

3) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การสอน การอบรม การแสดงธรรม การปาฐกถาธรรม และการเขียนตำรา และการปฏิบัติธรรม โดยเผยแผ่ผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

4) ด้านการก่อสร้างและการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม หมายถึง การเป็นผู้ดูแลการก่อสร้างวัดวาอาราม และรักษาบูรณะซ่อมแซม

5) ด้านการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่สังคม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์แก่สังคมด้านต่างๆ เช่น การจัดการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาส การต่อต้านยาเสพติด การบริจาคเงินทุนแก่หน่วยงานต่างๆ และการส่งเสริมวิชาชีพต่างๆ เป็นต้น

นอกจากนี้พระสงฆ์ไทยยังมีบทบาทที่ได้ปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้

1) การจัดการศึกษาแก่ชาวบ้าน (ทั้งมหาวิทยาลัย และระดับมัธยมศึกษา ตลอดจนเด็กเล็ก)

2) การเป็นครูผู้สอนตามสถาบันการศึกษาต่างๆ

3) การช่วยเหลือสังคมด้านการบริจาคทุนทรัพย์แก่หน่วยงานต่างๆ

4) การช่วยเหลือด้านการรักษาโรคพยาบาลแก่ผู้ยากจน

5) การเป็นผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชน

6) การเป็นผู้นำในการแก้ไขปัญหายาเสพติด

7) การช่วยเหลือด้านการสร้างสถานที่ราชการ

8) การเผยแผ่หลักธรรมผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ โดยการเป็นผู้แสดงธรรม ปาฐกถาธรรม และการประพฤติปฏิบัติธรรมฯ

ส่วนหน้าที่ของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัยนั้น พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งเป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่ศึกษา ปฏิบัติธรรม เผยแผ่คำสอน และสืบต่อพระพุทธศาสนาโดยตรง มีคุณธรรมและหลักความประพฤติที่ต้องปฏิบัติมากมาย แต่กล่าวตามหน้าที่ทางศาสนาแล้ว มี 6 อย่าง ได้แก่

- 1) ห้ามปรามสอนให้เว้นจากความชั่ว
- 2) แนะนำสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดี
- 3) อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี
- 4) ให้ได้ฟัง ได้รู้สิ่งที่ยังไม่เคยรู้ ไม่เคยฟัง
- 5) ชี้แจงอธิบาย ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง
- 6) บอกทางสวรรค์ สอนวิธีดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จในชีวิต

พระราชสุทธิญาณมงคล ได้กล่าวถึงบทบาทพระสงฆ์กับสังคมไทย โดยแยกออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้¹²

- 1) กิจกรรมของสงฆ์
 - (1) สิ่งที่จะต้องศึกษาแสวงหาความรู้ทั้งทางโลก และทางธรรม
 - (2) สิ่งที่จะต้องละความไม่ดีไม่งามทั้งหมด
 - (3) สิ่งที่จะทำให้แจ้งถึงจิตถึงใจ
 - (4) สิ่งที่จะพัฒนา - ทำความเจริญทั้งรูปธรรม - นามธรรม
- 2) วัดจะต้องมีกิจกรรมอยู่ 5 ประการ
 - (1) วัดเป็นที่อาศัยพำนักของภิกษุสามเณร
 - (2) วัดเป็นที่บวชเรียนของลูกหลานชาวบ้าน
 - (3) วัดเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลของชาวบ้านรอบวัด
 - (4) วัดและพระสงฆ์ เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน
 - (5) วัดเป็นศูนย์กลางทางกิจกรรมของสังคมและประชาชน
- 3) เป้าหมายกิจกรรมของสงฆ์ ต้องเป็นประโยชน์ต่อสังคม
 - (1) ปกครองวัดมีระเบียบรัดกุม
 - (2) บริเวณวัดสะอาดร่มรื่น
 - (3) มีกิจกรรมอำนวยความสะดวก และประชาชน

การที่จะไปถึงเป้าหมายทั้ง ๓ ประการนั้น มีจุดสำคัญที่เจ้าอาวาสจะพึงสนใจดูแล
อยู่ 8 จุดด้วยกัน คือ

 - (1) สงฆ์ คือ พระในวัด

¹² สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต, มิถุนายน 2554, สืบค้นที่ <http://www.mongkoltemple.com/page02/articles017.html>.

(2) สมณธรรม คือ ทำกิจวัตร ลงอุโบสถ บิณฑบาต สวดมนต์ให้ว้พระ กวาด อาวาสลานพระเจดีย์ รักษาผ้าครอง อยู่ปริวาสกรรม โคนผมปลงหนวดตัดเล็บ ศีกษาลิกขาบท และปฏิบัติอุปัชฌาย์อาจารย์ เทศนาบติ พิจารณาปัจเจกขณะทั้ง ๔ เป็นต้น

(3) เสนาสนะ คือ ที่อยู่อาศัย

(4) สวัสดิการ คือ ปัจจัยอำนวยความสะดวก

(5) สมบัติของวัด คือ ผลประโยชน์รายได้

(6) สัปบุรุษ คือ ชาวบ้านผู้บำรุงวัด

(7) สังฆาธิการ คือ การประสานงานกับเจ้าคณะ

(8) สาธารณะสงเคราะห์ คือ การบำเพ็ญประโยชน์

4) การกิจกรรมสงฆ์ต้องดำเนินการ

(1) การจัดบริเวณอาคาร เสนาสนะ ให้สะอาดเรียบร้อยและร่มรื่น

(2) การปกครองบุคคลที่อาศัยอยู่ในวัด ให้อยู่กันด้วยความเรียบร้อย ให้พระภิกษุ สามเณรเล่าเรียนพระธรรมวินัย

(3) ให้วัดทำกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม

5) กิจกรรมของสงฆ์ ช่วยเหลือสังคม

(1) ศีลธรรม วัฒนธรรม

(2) สุขภาพอนามัย

(3) สัมมาชีพ

(4) สันติสุข

(5) ศีกษาสงเคราะห์

(6) สาธารณสงเคราะห์

(7) กตัญญูกตเวทิตาธรรม

(8) สามัคคีธรรม

6) ประชาชนหวังความช่วยเหลือจากภิกษุสงฆ์อย่างไร ?

(1) ประชาชนต้องการ ตัวอย่างของความดีงาม และผู้นำทางคุณธรรม โดยเฉพาะ ความเคร่งครัดทางวินัย และความเป็นผู้สันโดษมากขึ้น

(2) ประชาชนต้องการ วัดเป็นที่พึ่งพิงทางจิตใจของผู้มีทุกข์ ต้องการเห็นวัด เป็นที่สงบ เยือกเย็น สะอาดร่มรื่น มีระเบียบ

(3) ประชาชนต้องการ เห็นพระภิกษุเข้าหาประชาชน ปลอดภัย ให้กำลังใจ และแนวทางแก้ปัญหาชีวิตให้

(4) ประชาชนต้องการ ให้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชนบท ให้ความร่วมมือ สนับสนุนให้เกิดการรวมพลัง แก้ปัญหาต่าง ๆ

(5) ประชาชนต้องการ ให้วัดเป็นศูนย์กลางของการศึกษาด้านต่าง ๆ ทั้งด้าน หลักธรรมของพระศาสนา และการอาชีพ การปฏิรูปจิตใจของประชาชน คหกรรมที่วัด

7) พระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย

(1) พระสงฆ์ต้องมีประสิทธิภาพ

(2) การพัฒนาเป็นส่วนประกอบที่สำคัญยิ่งส่วนหนึ่งของชีวิต และสิ่งทั้งหลาย ที่เนื่องด้วยชีวิตคน เพราะคนและสิ่งทีเนื่องด้วยชีวิตคนทุกประการ ย่อมมีชีวิตอยู่ได้ด้วยการพัฒนา ถ้าไม่มีการพัฒนา หรือหยุดการพัฒนา ก็ย่อมหมดชีวิต คือ ถึงความสิ้นสุดทันที

(3) คำว่า พัฒนา แปลว่า ความเจริญ คำว่า ความเจริญ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เหมาะสมชีวิตทุกชีวิต และสิ่งทีเนื่องด้วยชีวิตทุกอย่างย่อมแปรปรวน เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของมัน ตราบใดที่ยังเป็นชีวิตอยู่หรือยังมีชีวิตอยู่ ก็จะไม่มีความเปลี่ยนแปลงไปไม่พ้น เพราะถ้าหยุดเปลี่ยนแปลงเมื่อใดก็ย่อมถึงความสิ้นสุดเมื่อนั้น

(4) ความเปลี่ยนแปลงนั้นมีสองทาง คือ ความเปลี่ยนแปลงในทางที่เหมาะสม กับ ความเปลี่ยนแปลงในทางที่ไม่เหมาะสม ความเปลี่ยนแปลงในทางที่เหมาะสม เรียกว่า ความเจริญ ความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่เหมาะสม เรียกว่า ความเสื่อม

(5) พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ก็จัดว่าเป็นสิ่งมีชีวิต หรืออย่างน้อยที่สุดก็เป็นสิ่งทีเนื่องด้วยชีวิต จึงต้องอยู่คู่กับการพัฒนา ถ้าขาดการพัฒนาก็หมดชีวิต หรือขาดชีวิต เพราะไม่มีชีวิต

(6) คำว่า ชีวิต หมายถึง ความปรากฏอยู่แห่งผลของการทำงาน และหน้าที่ ชีวิตคนก็คือ ความปรากฏอยู่แห่งการทำงานที่จริงของคน อันเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของคน ซึ่งเกิดมาเพื่อช่วยกันสร้าง มิใช่คอยมุ่งช่วยกันทำลายชีวิตของพระสงฆ์ในวัดพระพุทธศาสนา จึงได้แก่แหล่งทีปรากฏออกมา ซึ่งผลแห่งการทำงานของพระพุทธศาสนา ซึ่งปกคลุมอยู่ด้วยความปกติสุข และความสงบสุขทุกประการ ตลอดเวลา

(7) วัดในพระพุทธศาสนา เกิดขึ้นและดำรงอยู่ด้วยความมุ่งหมาย ดังต่อไปนี้ คือ

- เพื่อประกาศพระพุทธศาสนา ซึ่งมีความมุ่งหมายให้คนทำความดี เพื่อช่วยตนและคนอื่นให้มีความปกติสุข เว้นการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน

- เพื่อเป็นที่อยู่ของภิกษุสงฆ์ ผู้มีหน้าที่ดำรงพระพุทธศาสนาไว้เพื่อตนและประชาชน โดยการกระทำ 3 ประการ คือ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย ตั้งใจปฏิบัติพระธรรมวินัย เพื่อตนกับเพื่อเป็นตัวอย่างแก่ประชาชน เพราะทุกวันนี้ ได้ยินแต่เสียงที่สอนให้ทำดี แต่คนที่ทำดีให้เห็นหายากอย่างยิ่ง และตั้งใจสอนประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจพระธรรมวินัยถูกต้อง พระธรรมวินัยเป็นคุณความดีที่เหมาะสมแก่คนทุกคน มีความหมายคู่มือในการครองตนที่ดียิ่ง พระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ย่อมมีชีวิตอยู่ด้วยความสงบ ทำตนให้มากกว่าเป็นผู้รับ ละเว้นความโลภ ความโกรธ ความหลง ที่รุนแรง ไม่ทะเยอทะยานในเรื่องลาภยศ มีน้ำใจประกอบด้วยเมตตา มีความเลื่อมใสมั่นในกฎของกรรม และมุ่งความสงบเป็นที่ตั้ง ชีวิตของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ปัจจุบันนี้มีความหมายที่การบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อการพระศาสนา เพื่อการศึกษา และเพื่อการสังคมสงเคราะห์ที่ไม่ขัดต่อสมณวิสัย

- เพื่อเป็นที่บำเพ็ญบุญที่มีเหตุผลของประชาชนทั่วไป

- เพื่อเป็นแหล่งของการศึกษา และเป็นที่ก่อกำเนิดของคุณธรรมทั้งหลาย โดยเฉพาะที่เป็นสำคัญ ก็คือ สัจจะ เมตตา สามัคคี มีวินัย ซึ่งเป็นหัวใจของชุมชนทั่วไป

- เพื่อเป็นศูนย์แห่งวัฒนธรรมประจำหมู่บ้าน

(8) ชีวิตวัดในพระพุทธศาสนา มีภาวะเหมือนชีวิตคนประการหนึ่ง คือ

ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน ได้แก่

- รูป คือ ร่างประกอบด้วย ที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณร คือ กุฏิ ที่บำเพ็ญกิจสงฆ์ คือ อุโบสถ ที่บำเพ็ญ คือ ศาลาการเปรียญ ที่ศึกษาเล่าเรียน คือ โรงเรียน และสถานที่อื่น ๆ ตามความจำเป็น และความต้องการที่ขออีกตามสมควร

สถานที่เสนาสนะกุฏิเหล่านี้ สร้างขึ้นให้มีขนาดเหมาะสมตามความจำเป็น มิใช่มุ่งความใหญ่โตสวยงาม ได้รับการตกแต่งให้เรียบร้อย ไม่หรูหรา เหมือนสถานที่ของชาวบ้าน บริเวณโดยรอบของเสนาสนะกุฏิและสถานที่เหล่านั้น สะอาด เรียบร้อย ปราศจากความเลอะเทอะ รกรุงรังทุกประการ

- นาม คือ จิตใจ ประกอบด้วยสมณะสัญญา สมณะสาธูป และสมณะ

ปฏิบัติ คือ การเรียน การปฏิบัติ การสอน ของพระภิกษุสามเณร กับบุญกิริยา และธรรมศึกษา สัมมาปฏิบัติของทายก ทายิกา ประชาชนทั่วไป วัดที่ขาดสามส่วนประกอบสำคัญ 2 อย่างนี้ ส่วนใดส่วนหนึ่ง คือ มีแต่รูป ไม่มีนาม หรือมีแต่นามไม่มีรูป หากมีสภาพเป็นวัดในพระพุทธศาสนาไม่ควรเรียกว่า 'วัดตาย' เพราะไม่มีทางที่จะให้เกิดประโยชน์อะไรได้

(9) สิ่ง que สร้างความสลดใจและเกิดควมวิตกกังวลถึงภัยอันตรายที่จะมีมาสู่พระพุทศศาสนา อันเป็นที่เคารพบูชาสูงสุดในอนาคตอันใกล้เป็นอย่งมาก ในเมื่อนี้ถึงเหตุการณต่าง ๆ เหล่านี้ คือ วัดบางวัดค่อนข้างมีจำนวนมาก ในหัวเมือง คนมีความสนใจเฉพาะการสร้างเพียงรูปวัดเท่านั้น ไม่นึกถึงการสร้างนามวัด หรือ จิตใจวัดบ้างเลย คือ พยายามสร้างกันแต่กฎิศาลการเบรียญ โบสถ์ หอสวดมนต์ หอฉัน หอระฆัง และสิ่งอื่น ๆ อย่งใหญ่โตสวยงาม หุหรหใช้เงินจำนวนมากโดยการรบกวนประชาชนให้ต้องจ่ายอมเสียสละด้วยอุบายต่าง ๆ ซึ่งไม่ตรงพุทศประสงค์ ทำให้ประชาชนเกิดความท้อถอย เสื่อมศรัทธากับต้องเดือดร้อน เพราะเรื่องสร้างวัด แต่เมื่อสร้างเสร็จแล้ว ก็ไม่ใช้ทำอะไรตาม que แสดงเจตนารมณออกมาเพื่อโฆษณาชวนเชื่อ

2.2 แนวคิดการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การปกครองเพื่อให้เกิดควมเรียบร้อยในหมู่สงฆ์ และให้เกิดทิศทางที่ชัดเจนในการดำเนินบทบาทของพระสงฆ์และวัด คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมได้ตรากฎหมายการปกครองคณะสงฆ์โดยยึดควมสอดคล้องและให้เป็นไปตามหลักธรรมวินัย เรียกว่า “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์” และพระราชบัญญัติที่มีผลบังคับใช้สำหรับพระสงฆ์ไทย ฉบับปัจจุบัน คือ ฉบับ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 และในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้ ได้กำหนดบทบาทและภารกิจของมหาเถรสมาคมและพระสงฆ์ ทั้งนี้เพื่อการปกครอง ดูแลคณะสงฆ์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และในมาตรา 15 ตรี ได้กำหนดบทบาทและทิศทางการดำเนินงานไว้ดังนี้

มาตรา 15 ตรี แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- (1) ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม
- (2) ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร
- (3) ควบคุมและส่งเสริม การศาสนศึกษา การศาสนสงเคราะห์ การเผยแผ่ การ

สาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

- (1) รักษาพระธรรมวินัยของพระพุทศศาสนา
- (2) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น

จากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ คณะสงฆ์ที่ตราขึ้นเพื่อกำหนดบทบาทของพระสงฆ์และวัดให้ดำเนินบทบาทเป็นไปตามพระธรรมวินัยและให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงสรุปได้ว่า บทบาทพระสงฆ์นั้นมี 6 ด้านหลัก คือ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษา

สงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ โดยมีสาระสำคัญที่กำหนดไว้รายละเอียดดังนี้

2.2.1 ด้านการปกครอง

การปกครองคณะสงฆ์เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงามในหมู่คณะ นอกจากจะถือเอาตามพระธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว คณะสงฆ์ยังได้ตรากฎหมายหรือกรอบการปฏิบัติ ที่เรียกว่า “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์” เพื่อให้สอดคล้องกับหลักนิติธรรมแห่งรัฐประการหนึ่ง และเพื่อให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงและความเป็นไปแห่งยุคสมัยประการหนึ่ง แต่ทั้งนี้ต้องมีข้อแม้ว่าหลักการที่บัญญัติขึ้นในภายหลังที่เรียกว่า “พระราชบัญญัติ” นี้ จะต้องไม่ขัดหรือแย้งกับหลักการแห่งพระธรรมวินัย อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 ได้ตราลักษณะการปกครองคณะสงฆ์โดยแบ่งลำดับชั้นตามลักษณะการปกครองดังนี้

ในมาตรา 20 (1) คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม และคณะกรรมการมหาเถร-สมาคมประกอบไปด้วย สมเด็จพระสังฆราช ทรงดำรงตำแหน่ง สกลมหาสังฆปริณายก และทรงตำแหน่ง ตำแหน่งประธาน คณะกรรมการมหาเถรสมาคม ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ ทรงตราพระบัญชาที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมาย พระธรรมวินัย และกฎมหาเถรสมาคม นอกจากนั้นยังมีการออกกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 15 พ.ศ. 2523 ว่าด้วยระเบียบ การปกครองคณะสงฆ์ หมวดที่ 2 ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง หมวดที่ 3 ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1) วิธีการดำเนินการเพื่อความเรียบร้อยดีงาม วิธีดำเนินการศาสนศึกษา และการศึกษาสงเคราะห์ วิธีดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา วิธีดำเนินการสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ อันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนาให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม

2) ให้มีเจ้าคณะมหานิกายและเจ้าคณะธรรมยุต ปกครอง บังคับบัญชาวัดและพระภิกษุสามเณรในนิกายนี้ๆ หนึ่งในการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค แบ่งเป็นระดับภาค ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล ตามลำดับ หนึ่ง ตามกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 14 พ.ศ. 2535 ว่าด้วยจำนวนและเขตการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค กำหนดให้มีเจ้าคณะภาค 18 ภาค โดยรวมเขตการปกครองในระดับจังหวัดเป็นเขตการปกครองภาคโดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะภาคไว้ ดังนี้

- (1) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับระเบียบคำสั่งมติประกาศพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช
- (2) ควบคุมส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี
- (3) วินิจฉัยลงนิคมกรรมวินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นจังหวัด
- (4) แก้ไขข้อขัดข้องเจ้าคณะจังหวัดให้เป็นไปโดยชอบ
- (5) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะ และเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณร ผู้อยู่ในบังคับบัญชา หรืออยู่ในเขตการปกครองของตน และตรวจตราชี้แจง แนะนำ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย อำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าคณะภาคแตกต่างกันที่เขตพื้นที่การปกครอง

นอกจากการปกครองที่แบ่งลำดับชั้นตามที่ตราไว้แล้วนั้น การปกครองที่ถือว่าเป็นฐานรากฐานของการปกครองที่สำคัญ คือ ตำแหน่งเจ้าหน้าที่เจ้าอาวาส ในมาตรา 37 และมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 ได้บัญญัติหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ดังนี้

- 1) บำรุงรักษาวัดจัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปได้ด้วยดี
- 2) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ที่มีอยู่ หรือพำนักอยู่ในวัดนั้น ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยกฎหมายมหาเถรสมาคมข้อบังคับระเบียบหรือคำสั่งมหาเถรสมาคม
- 3) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
- 4) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล โดยได้มีการบัญญัติอำนาจของเจ้าอาวาสไว้ ดังนี้
 - (1) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาสเข้าไปอาศัยอยู่ในวัด
 - (2) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด
 - (3) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่อยู่ภายในวัดหรือพำนักอยู่ในวัด ทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บน หรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้น ประพฤติปฏิบัติผิดคำสั่ง เจ้าอาวาส ซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

2.2.2 ด้านศาสนศึกษา

การจัดการศึกษาแก่บุคลากรทางคณะสงฆ์ เป็นภารกิจด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกปริยัติสามัญ และระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัย 2 แห่ง คือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย การจัดการศึกษาด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่เป็นครูสอน เป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรม-บาลี สนามหลวง เป็นเลขานุการ สอบธรรม -บาลีสนามหลวง เป็นผู้อำนวยการหรือประธานจัดสอบธรรม -บาลีสนามหลวง และเป็นเจ้าสำนักเรียนในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาส นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่พระภิกษุส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมต่างๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น มอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่สอบไล่ได้ จัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นต้น

2.2.3 ด้านการศึกษาสงเคราะห์

การสนับสนุนให้บุคลากรทางศาสนา และทางสังคมให้เป็นผู้มีการศึกษา ซึ่งเป็นหนึ่งในหน้าที่ หรือบทบาทที่พระสงฆ์จักต้องดำเนินการและเข้าไปมีส่วนร่วม เช่น

1) การบวชเรียน การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน การบวชเนกขัมมจารินี การบวชชีพราหมณ์ เพื่อรับการอบรมสั่งสอน ขัดเกลาด้านจิตใจให้เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ เป็นคนดีของสังคม หรือเพื่อให้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการแก้ปัญหาชีวิตและจิตใจได้

2) การจัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อให้มีการศึกษาอบรมวิชาพระพุทธศาสนาและวิชาการอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยสังคม วัฒนธรรม มารยาทไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี และประเพณีทางสังคมอันดีงามต่างๆ

3) โรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ หรือ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.) ที่บางวัด หรือพระสงฆ์บางรูปสนับสนุนและดำเนินการ เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาทั้งแก่พระภิกษุสามเณร และบุคลากรทางสังคมทั่วไป หรือการส่งเสริมสนับสนุนการฝึกอบรมวิชาชีพต่างๆ

4) การสงเคราะห์ด้านทุนการศึกษา ทุนอาหารกลางวัน แก่นักเรียนตามสถานศึกษาต่างๆ ให้ได้โอกาส และความสะดวกรทางการศึกษาในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในวัดที่ตนเองสังกัดหรือการสงเคราะห์ศิษย์วัด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนยากจน และด้วยโอกาสทางสังคมให้ได้รับการศึกษา บางคนเมื่อมีการศึกษาแล้วสามารถเติบโตและมีอนาคตที่ดีเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ นักธุรกิจหรือแม้กระทั่งเป็นนายกรัฐมนตรี เป็นต้น

5) การให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของทางวัด เพื่อเป็นสถานที่ตั้งอาคารเรียน หรือสถานศึกษาทั้งศูนย์อบรมเด็กเล็ก หรือเด็กก่อนเกณฑ์ โรงเรียนประชาบาล โรงเรียนมัธยมศึกษา หรือแม้กระทั่งในระดับอุดมศึกษา

6) การเป็นครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา วิชาจริยธรรม หรือวิชาศีลธรรมในโรงเรียนหรือตามสถานศึกษาต่างๆ เช่น การส่งครูไปให้การศึกษาแก่นักเรียน หรือคณะครูตามโรงเรียนในลักษณะของโครงการอบรมระยะสั้น เช่น โครงการเข้าค่ายพุทธบุตร ค่ายพุทธธรรม ค่ายยุวพุทธ เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นการดำเนินงานของพระสงฆ์ในส่วนที่เป็นการศึกษาสงเคราะห์แก่สังคม

2.2.4 ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ภารกิจด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ประชาชน เยาวชนหรือคนในสังคมได้สามารถรับรู้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เช่น การเทศนา การปาฐกถาหรือการดำเนินการอื่นใดในรูปแบบโครงการ หรือการดำเนินการส่วนตัว เพื่อให้ธรรมะเข้าถึงจิตใจประชาชนและให้ประชาชนได้เข้าถึงธรรมะ เช่น

1) หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) โครงการนี้ดำเนินการเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2518 โดยระเบียบของมหาเถรสมาคม ที่ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล โดยให้เป็นภาระที่ต้องรับผิดชอบของคณะสงฆ์ในระดับต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อให้วัดและพระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ให้ความรู้ อบรมศีลธรรมแก่ประชาชนในท้องถิ่น ด้วยการแนะนำ สงเคราะห์สั่งสอนให้ประชาชน หรือเยาวชนเกิดสามัคคีธรรมและกตัญญูกตเวทิตาธรรม อันจะก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงแก่ประชาชนและก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม/ชุมชน

2) โครงการพระธรรมจาริก หรือพระธรรมทูตภายในประเทศ ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2508 และยังคงดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน โดยความร่วมมือของกรมประชาสัมพันธ์ และกรมประชาสัมพันธ์ โดยมีการส่งพระสงฆ์เดินทางไปเพื่อปฏิบัติศาสนกิจตามหมู่บ้านชาวเขา และที่ทุรกันดารห่างไกลต่างๆ ในภาคต่างๆ และโครงการพระธรรมจาริกนี้มีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่ออบรมศีลธรรมและหน้าที่พลเมืองดีแก่ชาวเขา เพื่อให้การสงเคราะห์ทางจิตใจ การศึกษา การรักษาพยาบาล การช่วยเหลือ การแก้ปัญหาเฉพาะด้านต่างๆ เพื่อให้ชาวเขามีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกันกับคนไทย ที่อยู่ในส่วนอื่นๆ ของประเทศตามแนวทางการลดช่องว่างและการผสมกลมกลืน (assimilation) และเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และโครงการนี้ถือว่าเป็นโครงการที่คณะสงฆ์ได้สร้างคุณูปการแก่สังคมเป็นอย่างมาก และสร้างความพึงพอใจแก่ฝ่ายอาณาจักรเป็นอย่างยิ่ง เนื่องด้วยสังคมสมัยนั้นประสบปัญหาผู้ก่อการคอมมิวนิสต์ ที่พยายามขยายฐาน และเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของชาติโครงการนี้สามารถตัดตอนการโฆษณาชวนเชื่อของกลุ่มคอมมิวนิสต์ได้เป็นอย่างดี

3) โครงการพระธรรมทูตสายต่างประเทศ เป็นอีกงานด้านการเผยแผ่ด้านหนึ่งที่ คณะสงฆ์ได้ดำเนินการโดยเฉพาะอย่างยิ่ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณได้รับเอกราชรัฐในการผลิต

พระสงฆ์เพื่อให้มีความพร้อมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างแดน ซึ่งมีความจำเป็นและเป็นการทำงานในเชิงรุกด้านการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ไทยด้วยการนำเอาหลักธรรมไปเผยแผ่ในต่างแดนแก่เพื่อนมนุษย์ต่างเชื้อชาติ ต่างภาษา ต่างวัฒนธรรม เพื่อให้ได้มีโอกาสได้เรียนรู้พระพุทธศาสนาและเป็นผู้มีส่วนแห่งธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าร่วมกัน

4) โครงการพระจริยนิเทศ เป็นโครงการที่ดำเนินการโดยพระสงฆ์เพื่อให้พระสงฆ์ได้มีบทบาทในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการสอนธรรมแก่ประชาชน ด้วยการสนับสนุนของกรมการศาสนา ที่ออกระเบียบว่าด้วยพระจริยนิเทศ พ.ศ. 2532 ว่าด้วยการกำหนดคุณสมบัติของพระที่จักทำหน้าที่เป็นพระจริย -นิเทศก์ เช่น สำเร็จการศึกษาเปรียญธรรม 6 ประโยค หรือสำเร็จการศึกษานักธรรมชั้นเอกหรือจบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา หรือมีความรู้ไม่ต่ำกว่าเปรียญธรรม 4 ประโยค หรือในกรณีที่เป็นผู้ที่มีความสามารถพิเศษด้านการเผยแผ่ เพื่อช่วยงานการเผยแผ่ของเจ้าคณะจังหวัด หรือเจ้าคณะปกครองในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ เป็นต้น

2.2.5 ด้านสาธารณูปการ

การพัฒนาวัดและอาคารสถานที่ภายในวัด ตลอดจนสิ่งแวดล้อมหรือสภาพภูมิทัศน์ภายในวัด เพื่อให้วัดเป็นสถานที่ที่ เอื้อประโยชน์แก่สังคม ชุมชน และการพัฒนาเหล่านี้ ได้แก่ การดูแล การซ่อมแซม การสร้างการบำรุงรักษาอาคารสถานที่หรือศาสนสถานต่าง ๆ ที่สำคัญภายในวัด หนึ่ง งานด้านสาธารณูปการของวัด หรือของพระสงฆ์ในแต่ละวัด แต่ละรูปนั้นจะมีลักษณะที่ไม่ตัดเทียมกัน หรือมีความแตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของวัดหรือของชุมชน เป็นสำคัญ และนอกจากนั้นยังขึ้นอยู่กับงบประมาณ ความรู้ ความสามารถ วิทยุทัศน์หรือบารมีของวัดหรือของพระสงฆ์รูปนั้นๆ ด้วยเช่นกัน เพื่อการสร้างแนวร่วมและแรงสนับสนุน ทั้งจากพระสงฆ์ ฆราวาส หรือจากชุมชน ในการดำเนินการสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เกี่ยวข้องเนื่องด้วยงานด้านสาธารณูปการ

2.2.6 ด้านสาธารณสงเคราะห์

บทบาทด้านการดำเนินงานของวัด หรือพระสงฆ์ในการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือประชาชน หรือสังคมในด้านต่างๆ ที่สอดคล้อง เหมาะสมกับสมณภาวะ เช่น การให้ใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล ในประเพณีชีวิตต่างๆ (การเกิด การแก่ การเจ็บ การตาย) หรือการสาธารณสงเคราะห์ด้านอื่นๆ เช่น การสนับสนุนหรือการสงเคราะห์สังคม ด้านการงาน การส่งเสริมรายได้ หรือการพัฒนาอาชีพ การสงเคราะห์ผู้ป่วยผู้ยากไร้ หรือการรักษาพยาบาลผู้เจ็บไข้ การจัดตั้งโรงพยาบาล การบริจาคทรัพย์เพื่อสร้างโรงพยาบาล หรือการดำเนินการจัดสร้างโรงพยาบาลด้วยตนเอง

ด้วยการระดมเงินทุนจากประชาชนที่เลื่อมใสศรัทธา เป็นต้น บทบาทหรือภารกิจของวัดและพระสงฆ์เหล่านี้ถือว่าการดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์

จากกรอบของการดำเนินงานบทบาทของพระสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น เป็นกรอบการดำเนินบทบาทที่สำคัญ ที่คณะสงฆ์หรือพระสงฆ์ไทยนั้น จะต้องรับเอาแนวทางหรือกรอบทั้ง 6 ด้าน นั้นมาปฏิบัติ และให้ถือเป็นภาระที่จักต้องดำเนินการสานต่อให้เสมอเหมือนกัน หรือให้มีทิศทางเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันบ้างในรายละเอียด รูปแบบกิจกรรม หรือโครงการ และยกรวมทั้งกลยุทธ์ในการทำงานของแต่ละท่าน แต่จะต้องมีองค์สำคัญในการดำเนินงาน คือ พระธรรมวินัย และคำนึงถึงความพอเหมาะแก่สมณสาธูปเป็นสำคัญ อนึ่งการดำเนินบทบาทตามภารกิจทั้ง 6 ด้าน ให้เป็นไปตามตำแหน่งหน้าที่ทางคณะสงฆ์ประการหนึ่ง และให้เป็นไปตามความศรัทธามั่น ในอันจะเสียสละบำเพ็ญประโยชน์ให้เกิดแก่สังคม/ชุมชนของปัจเจกสงฆ์ประการหนึ่งด้วย

2.3 แนวคิดการพัฒนาทางการศึกษาคณะสงฆ์ไทย

2.3.1 ความเป็นมาของการศึกษาคณะสงฆ์

เมื่อพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นมา พระองค์ได้ทรงประกาศคำสอนใหม่ ซึ่งเป็นการปฏิวัติต่อคำสอนของพราหมณ์ กำจัดความเชื่อถือเรื่องวรรณะ ไม่ให้ถือเอาชาติกำเนิดเป็นเครื่องแบ่งแยกความสูง ต่ำและสิทธิของมนุษย์ให้ถือว่าทุกคน ทุกวรรณะเกิดมาด้วยความเสมอภาคกัน จะดีจะชั่ว จะประเสริฐหรือต่ำทราม และการประพฤติดีของตนเอง จะเป็นกษัตริย์ พราหมณ์ แพทย์ สูตร จัณฑาลหรือปุกุสะก็ตาม ทำดีก็ได้ผลดีเหมือนกัน ทำชั่วก็ได้ผลชั่วเหมือนกัน คนใดปฏิบัติธรรมก็ได้ความสงบทางจิต มีความก้าวหน้าถึงจุดหมายของศาสนาได้เหมือนกัน ชาติกำเนิดไม่สำคัญ สำคัญที่การฝึกอบรม

นอกจากทรงประกาศคำสอน เพื่อให้เกิดผลทางการปฏิบัติ ทางความเชื่อถืออย่างใหม่ ของประชาชนแล้ว พระพุทธเจ้าทรงนำหลักการนี้มาปฏิบัติให้เกิดผลในรูปสถาบันด้วย ทรงตั้งคณะสงฆ์ขึ้น คณะสงฆ์นี้เปิดรับบุคคลทุกวรรณะและนอกรวรรณะ ทุกคนที่เข้ามาเป็นสมาชิกของสถาบันสงฆ์นั้นแล้ว มีสิทธิเสมอกันในทางด้านการปกครองและชีวิตทางสังคม มีข้อกำหนดเพียงให้แสดงความเคารพกันตามลำดับอายุสมาชิกภาพ และมีโอกาสเท่าเทียมกันในการที่จะได้รับการศึกษาอบรม ตลอดจนปฏิบัติเพื่อเข้าถึงจุดหมายสูงสุดที่ชีวิตในสงฆ์จะเข้าถึง ได้สถาบันวัดกลายเป็นสถาบันทางการศึกษา เพราะเป็นที่ฝึกหัดอบรม บรรยายภาศภายในวัดรวมถึงวิถีชีวิตของพระสงฆ์

ภายในวัดเป็นบรรยากาศสำหรับฝึกหัดพัฒนาคน และพัฒนาตนให้เดินไปในวิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม ตามระบบพัฒนาคน 3 ด้าน เรียกว่า ไตรสิกขา ได้แก่

- 1) ฝึกฝนพัฒนาในการแสดงออกทางกายและวาจา (อธิศีล)
- 2) ฝึกฝนพัฒนาด้านคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพจิต (อธิจิต)
- 3) ฝึกฝนพัฒนาสมองหรือปัญญา (อธิปัญญา)

จากประวัติการประดิษฐานพระพุทธศาสนาจะเห็นได้ว่าคณะสงฆ์ในความหมายที่แท้จริงนั้น พระพุทธเจ้าทรงตั้งขึ้นเป็น “สังคมตัวอย่าง” ที่มีการจัดระบบต่างๆ ทั้งในการปกครอง การเลี้ยงชีพ ชีวิตทางสังคม ตลอดจนการศึกษาอบรมทุกอย่าง โดยให้สมาชิกทุกคนมีสิทธิและมีส่วนร่วมในกิจกรรมและผลประโยชน์ต่างๆ ของสถาบันโดยทั่วถึงและเท่าเทียมกัน มีความรู้สึกที่ดีต่อกัน เคารพในคุณค่าของกันและกัน อยู่ด้วยความกลมกลืนประสานกัน เป็นระเบียบเรียบร้อย มีความปลอดภัยเป็นอิสระทั้งทางกาย ทางวาจา และความคิด มีโอกาสพร้อมบริบูรณ์ที่จะให้ความสามารถและคุณสมบัติต่างๆ ของตนๆ ได้รับการฝึกอบรมเจริญก้าวหน้าโดยเต็มที่ถึงขีดสุดเท่าที่ตนจะทำได้ในมรรคาแห่งการปฏิบัติ เพื่อเข้าถึงจุดหมายของพระศาสนา คือให้ทุกคนมีสิทธิในการปกครองสถาบันของตน มีปัจจัย 4 พอเหมาะพอดี แก่การที่จะให้ชีวิตดำรงอยู่ด้วยความสะดวกสบายพอสมควร และช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ได้ผลดี สมาชิกทุกคนอยู่ร่วมกัน โดยให้ความเคารพนับถือกันฉันพี่น้อง ช่วยเหลือกันและให้โอกาสแก่กันในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้จบการศึกษาอบรมแล้ว หรือศึกษาต่ำกว่า ผู้รับการศึกษจะต้องฝึกอบรมตนเอง ด้วยตั้งใจจริงเต็มหน้าที่และความสามารถของตน

หลักทางพระพุทธศาสนาส่งเสริมให้มีการศึกษา ไม่ว่าจะทางด้านหลักธรรม เช่น เรื่องพระนิพพาน การกำจัดอวิชชา ไตรสิกขา การเน้นปัญญา ความสำคัญของกัลยาณมิตร ความเป็นพหูสูต เป็นต้น หรือทางพระวินัย เช่น การถือนิสัยของพระนวกะ การร่วมประชุมในอุโบสถเดียวกัน การนั่งประชุมแสดงธรรม สนทนา สกัจฉา อภิปราย ตอบปัญหาธรรมกัน เป็นต้น ทั้งนี้โดยมีวัดเป็นสถาบันการศึกษา ชีวิตความเป็นอยู่ของพระภิกษุ เป็นชีวิตที่มุ่งต่อการฝึกฝนอบรม และการให้การศึกษอบรม ดังนั้น ชีวิตของสังคมภิกษุจึงมากไปด้วยกิจกรรมการศึกษา พัฒนาการทางการศึกษาของอารยันที่ได้จากพระพุทธศาสนา

การศึกษาคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ดำเนินตามแนวไตรสิกขา โดยยึดถือพุทธพจน์ คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก มีความมุ่งหมายสำคัญเพื่อให้ประพฤติปฏิบัติ ดำรง รักษา และเผยแผ่พรหมจรรย์อันเป็นระบบการศึกษาของพระสงฆ์ ดำเนินชีวิตตามหลักการแห่งพระธรรมวินัย ต่อมาได้แยกออกเป็นฝ่ายคณฤชและวิปัสสนาธุระ คือ คณฤชระ ได้ศึกษาพระธรรมวินัย

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และวิปัสสนาธุระ ได้แก่ การเรียนวิธีฝึกจิตใจของตนเองให้ปราศจากกิเลส เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระสงฆ์ พุทธสาวก จึงประชุมกันทำสังคายนา รวบรวมพระธรรมวินัยอันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ที่ได้ตรัสสอนไว้มี จำนวน 84,000 พระธรรมขันธ์ จัดไว้เป็น 3 หมวด คือ พระสูตร พระวินัย และพระอภิธรรม เรียกรวมกันว่า พระไตรปิฎก ซึ่งเป็นคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาสืบมา

พระพุทธศาสนา มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ปริยัติ คือ การเล่าเรียน ปฏิบัติ คือ ลงมือกระทำและปฏิเวธ คือ ประจักษ์แจ้งผลการศึกษาปริยัติ เป็นองค์ประกอบสำคัญ อันเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติ ความเจริญทางการศึกษาหรือปริยัติของคนะสงฆ์ เป็นปัจจัยสำคัญ เกี่ยวกับความเจริญของพระพุทธศาสนา

2.3.2 ลักษณะของการศึกษาพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล

- 1) ระบบการรับเข้าศึกษาพระพุทธศาสนาตามพุทธบัญญัติพระวินัย กุลบุตรที่จะเข้ามาสู่สถาบันแห่งนี้ต้องบรรพชา อุปสมบท สามเณรที่อายุ 7 ปีขึ้นไป และพระภิกษุอายุ 20 ปีขึ้นไป
- 2) ระบบการศึกษาของพระพุทธศาสนา เป็นแบบโรงเรียนกึ่งนอน
- 3) สถานศึกษา คือวัด
- 4) ชีวิตนักศึกษา ทุกคนเสมอภาคเท่าเทียมกันตามพระวินัย ไม่แบ่งชนชั้นวรรณะ
- 5) ด้านปัจจัย 4 ได้รับการดูแลและอุปถัมภ์โดยพระราชา อำมาตย์ พ่อค้า คหบดีและประชาชนทั่วไป
- 6) เครื่องแบบการแต่งกาย ใช้ผ้าบังสุกุลตามพุทธบัญญัติ เรียบง่าย สะอาด มีเพียง 3 ผืน
- 7) วัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อกำจัดตัณหา อันเป็นวัฏ จักรแห่งการเวียนว่ายตายเกิดของมนุษย์และดำเนินตามมรรคมีองค์ 8 คือ ทางสายกลางมุ่งเข้าสู่นิพพาน อันเป็นจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา
- 8) หลักสูตรพระสูตรตันตปิฎก พระวินัยปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก หลักสูตรนี้ใช้หลักการท่องจำเรียกว่า มุขปาฐะ โดยการแต่งเป็นร้อยแก้ว ร้อยกรอง เพื่อสะดวกในการท่องจำ ผู้เรียนจะเลือกเรียนตามความสมัครใจ
- 9) วิธีสอน สอนด้วยการใช้มุขปาฐะ (ปากเปล่า) สนทนา การบรรยาย การถามตอบ แบบวางกฎข้อบังคับ
- 10) บทบาทของครู ครูผู้สอนมักเรียกว่า อุปัชฌาย์ อาจารย์ เป็นผู้ มีบทบาทในการสอน ให้การอบรม ให้คำปรึกษาและสอบวัดผลด้วยตนเอง

2.3.3 พัฒนาการการศึกษาของพระพุทธศาสนาหลังพุทธปรินิพพาน

1) ระบบการศึกษาแบบเถรวาท (พ.ศ. 1 – 500) รูปแบบการศึกษามี 2 ลักษณะ คือ คันถุระ และวิปัสสนาธุระ โดยมีสำนักต่างๆ ที่มีการดำเนินการศึกษาอย่างอิสระต่อกัน บางสำนักเน้นพระสูตรตันตะ บางสำนักเน้นพระวินัย เป็นต้น แต่เมื่อใดแต่ละสำนักก็มีความเข้าใจพุทธธรรม และปฏิบัติแตกต่างกัน คณะสงฆ์ก็จะขอพึ่งอำนาจรัฐให้เข้ามาจัดทำสังคายนาเป็นครั้งคราวไป เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพของพระพุทธศาสนา

2) ระบบการศึกษาแบบมหายาน (พ.ศ.600–1400) มีประเด็นศึกษา 3 ประเด็น คือ

(1) สำนักปรัชญาพุทธ (พ.ศ. 600 – 900) การเกิดขึ้นของมหายานทำให้การศึกษาในพระพุทธศาสนาเปลี่ยนไปจากรูปแบบของศาสนาสู่ระบบปรัชญา เกิดสำนักทางปรัชญาเด่น ขึ้น 2 สำนัก คือ

- สำนักมาธยมิกะ ผู้ก่อตั้งคือ นาการชุน (พ.ศ. 709 – 739) ผลงานที่สำคัญคือ “มาธยมิกศาสตร์” หรือ “มาธยมิกการิกา” ให้ตรรกศาสตร์ ความคิดที่ว่องไว กล้าหาญ แนวคิดที่สำคัญเน้น “ศูนยตา” มีอิทธิพลทั่วชมพูทวีปและขยายออกนอกเขตประเทศ

- สำนักโยคจารย์ ผู้ก่อตั้งคือ ท่านอสังคะและท่านอสุพันธ์ุ (พุทธศตวรรษที่ 9) ผลงานที่สำคัญคือ อภิธรรมโกสะ มหายานสัมปรีครหะ และประภระณะอารยวาจา แนวคำสอนเป็นจิตนิยม

(2) มหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนา (พ.ศ. 1000 – 1100) ในช่วงนี้ วัดซึ่งเดิมเป็นศูนย์รวมของผู้ฝึกฝนอบรมตนเองอยู่แล้ว ได้พัฒนามาเป็นสถาบันทางการศึกษา โดยสืบทอดคุณลักษณะกลุ่มของสาวกของพระพุทธเจ้าที่ว่า “สังฆะ” คือ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ราว พ.ศ. 900 วัดหลายวัดได้ร่วมกันดำเนินการทางการศึกษา จนกลายเป็นระบบมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาขึ้น และขยายรูปแบบการให้การศึกษากว้างขวางขึ้น มหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง ได้แก่ นาลันทา วลัย โอทาน ตะปุระ วิกรมศิลา โสมปุระ มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีผู้เข้าศึกษาหลายหมื่นคน มีหลักสูตร มีการวัดผลประเมินผล

3) ระบบการศึกษาแบบตันตระ (พ.ศ. 1200 – 1400) ซึ่งมีพัฒนาการมาตามลำดับ คือ

(1) มंत्रยาน/รหัสยาน ลักษณะสำคัญคือ พราศอน บันมนตร์และลงเลขยันตร์ ให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์เป็นทางรอดพ้นจากทุกข์

(2) วัชรยาน นับถือฉานิปุทธและพระโพธิสัตว์ นำศักติ ของฮินตันตระมานับถือ อ่อนนุคน ผู้เข้าอยู่ในองค์นิรุตมเทวีเป็นผู้เข้าสู่นิพพาน

(3) กาลจักร นับถือ เหมือนสองอย่างแรก เพิ่มการเซ็นผีเข้าด้วย ถือว่าการ อ่อนนุคนุชาจะสำเร็จประสพสุขได้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) มีความเห็นเกี่ยวกับระบบการศึกษาของพระ พุทธ ศาสนาหลังพุทธปรินิพพานว่า การศึกษาในมหาวิทยาลัยนั้น แบ่งได้เป็น 2 ระยะ คือ ระยะแรกราว พ.ศ. 1000 ถึง 1400 เป็นระยะที่มีการศึกษาวิชาการต่างๆ กว้างขวาง ทั้งทาง วิชาการศาสนาและวิชาสามัญ แต่ครั้งถึงระยะหลัง พ.ศ. 1400 เป็นต้นมา การที่พระสงฆ์หันมา นิยมศึกษาและใช้ภาษาสันสกฤตเป็นภาษาวิชาการ ได้กลายเป็นการจำกัดวงการศึกษาให้แคบ เข้ากว่าเดิมอีก ที่นาลันทาและมหาวิทยาลัยอื่นๆ ที่เหลือ ก็ปรากฏว่าพระพุทธานุศาสนิกายาน ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์ นำมาผสมผสานกันมา จนกลายเป็นนิกายตันตระ หรือวัชรยาน ขึ้น ระยะนี้ก็นิยมชื่นชมกับผลงานเก่าๆ ที่สร้างสมกันมา ยุคนี้เป็นระยะของการเขียนอรรถกถาและ อรรถธิบายต่างๆ พร้อมกับมีความรู้สึกหยิ่งลำพองในความรู้ ใจแคบ และลำเอียง นอกจากนี้ความ นับถือเรื่องวรรณคดีก็เหมือนจะรุนแรงขึ้น วิธีการเรียนการสอนก็เป็นแบบประเพณีตายตัว โดยเน้นนี้ การศึกษาในชมพูทวีปก็เสื่อมถอย และยังไม่ทันรู้ตัวที่จจะรื้อฟื้นแก้ไข ก็ประสบเหตุให้พินาศเสียก่อน สาเหตุที่ทำให้พินาศนั้น ก็คือ การเข้ายึดครองของต่างชาติ เริ่มต้นด้วยชาวเติร์กยกทัพเข้ามา และ ทำลายมหาวิทยาลัยพุทธศาสนาหมดสิ้น ทำลายวัดส่วนมาก พระสงฆ์ที่ไม่ถูกฆ่าหนีไป ต่างประเทศ อันเป็นเหตุการณ์ในราว พ.ศ. 1700 ตามปกติการใช้อำนาจเข้ากดขี่บีบคั้นถ้าไม่ถึงกับ ทำลายให้สูญสิ้นเสียทีเดียว หรือให้เปลี่ยนหมดกำลังจริงๆ แล้ว ย่อมเป็นทางให้เกิดการดิ้นรน ต่อสู้ ให้เกิด ความเข้มแข็งและการกลับฟื้นตัวได้ แต่เหตุการณ์ครั้งนี้ เป็นแบบทำลายโดยสิ้นเชิง พระพุทธศาสนาจึงไม่มีโอกาสคืนชีวิตได้อีก เป็นอันสิ้นยุคความเจริญในอดีต

2.3.4 พัฒนาการการศึกษาของสงฆ์สมัยสุโขทัย

วัดเป็นสถาบันสังคมที่ให้การศึกษแก่คนไทยมาช้านานตั้งแต่โบราณ โดยพระเป็นครู สอน มีทั้งการอบรมสั่งสอนพระด้วยกันเอง ถวายพระธรรมเทศนาแด่พระมหากษัตริย์ และเทศนา สั่งสอนอบรมประชาชนทั่วไป หรือเด็กวัด ก่อนสถาปนากรุงสุโขทัยได้มีชุมชนต่าง ๆ รวมกันอยู่ และมีพระเป็นผู้ให้การศึกษแก่คนในชุมชนนั้น ภายหลังก่อตั้งสุโขทัยเป็นราชธานีของคนไทย การ ปกครองคณะสงฆ์สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายคามวาสี และ อรัญญวาสี พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงส่งเสริมให้มีการศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนาจาก พระไตรปิฎก แม้พระองค์เองก็ทรงสั่งสอนประชาชนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การศึกษา

จากพระไตรปิฎกนี้เรียกว่า “การศึกษาพระปริยัติธรรม” แบ่งการศึกษาเป็น 3 ตอน โดยเริ่มต้นให้ศึกษาพระสูตรต้นปิฎก (หมวดพระสูตรที่ประมวลพระธรรมเทศนาและเรื่องเล่าต่างๆ เมื่อศึกษาจบแล้วให้ศึกษาพระวินัยปิฎก (หมวดพระวินัยประมวลข้อบัญญัติสำหรับพระสงฆ์) เมื่อศึกษาพระวินัยจบแล้ว ให้ศึกษาพระอภิธรรมปิฎก (หมวดอภิธรรม ประมวลหลักธรรมที่เป็นวิชาการ ไม่เกี่ยวกับเหตุการณ์และตัวบุคคล)

การที่พ่อขุนรามคำแหง แบ่งคณะสงฆ์เป็น 2 ฝ่าย ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ทำให้การจัดการศึกษาสำหรับสงฆ์แตกต่างออกไป คือ ฝ่ายคามวาสีซึ่งเป็นพระสงฆ์ที่อยู่ในเมืองมีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียนคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และอบรมพระภิกษุสามเณรตลอดจนประชาชนให้ปฏิบัติดี ประพฤติชอบอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เรียกว่า คันถุระ (ฝ่ายที่ศึกษาคัมภีร์) และฝ่ายอรัญญวาสี ซึ่งเป็นพระสงฆ์ที่อยู่ตามป่า มีหน้าที่อบรมสั่งสอนศิษยานุศิษย์ในทางปฏิบัติสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน เรียกว่า “วิปัสสนาธุระ” (ฝ่ายบำเพ็ญภาวนา) พระสงฆ์ทั้ง 2 ฝ่าย แบ่งกันทำหน้าที่ ทำให้เกิดผลดีต่อการปกครองคณะสงฆ์ และช่วยให้การพระศาสนาในกรุงสุโขทัยเจริญรุ่งเรืองมาก

ครั้นถึงสมัยพระยาลีไท่ครองราชย์สมบัติ การพระศาสนาฝ่ายเถรวาทเจริญรุ่งเรืองมาก พระองค์มีพระราชศรัทธาแรงกล้าถึงกับทรงอุทิศถวาย พระมหาปราสาทเป็นที่เล่าเรียนของพระพระราชศรัทธาแรงกล้าถึงกับทรงอุทิศถวายพระมหาปราสาทเป็นที่เล่าเรียนของพระภิกษุสามเณรและวิชาที่ศึกษายังมีทั้งสองฝ่าย คือ ทั้งฝ่ายวิชาการทางธรรมและทางโลก มิใช่ศึกษาวิชาทางพระพุทธศาสนาอย่างเดียว

2.3.5 พัฒนาการศึกษาของสงฆ์สมัยอยุธยา

การศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสงฆ์ในสมัยนี้ แรกๆ ถูกปล่อยปละละเลย ต่อมาถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงเห็นพระพุทธศาสนาถูกลดทอนนอกราย้า ประชาชนมีเมหาหลงใหลเห็นผิดเป็นชอบ จึงทรงรับบำรุงพระพุทธศาสนา ทรงโปรดจัดการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นเหมือนในครั้งกรุงสุโขทัย ให้มีการสอบไล่พระปริยัติธรรม นับว่าเป็นการสอบไล่ที่เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศไทย ต่อมาจนถึงสมัยธนบุรี พระเจ้าตากสินมหาราช ทรงใส่พระทัยพัฒนาการพระพุทธศาสนา ทรงอาราธนาพระภิกษุสงฆ์ให้มาอยู่รวมกันอีกครั้งหนึ่ง ทรงแต่งตั้งสมณศักดิ์ และสถาปนาพระอาราธนาหลายแห่งให้พระภิกษุสงฆ์ศึกษาเล่าเรียน คันถุระ และวิปัสสนาธุระ พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นอีกวาระหนึ่ง

1) **หลักสูตรการศึกษา** ในสมัยอยุธยา สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้ทรงโปรดให้คณะสงฆ์เอภากรุระในการเรียนการสอนอย่างจริงจัง โดยกำหนดหลักสูตร เวลาเรียน การ

ประเมินผล และฐานะของผู้สอบไล่ได้เป็นการแน่นอน ใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลีเป็นหลักสูตร โดยแบ่งเป็น 3 ชั้นเรียน คือ

- (1) บาเรียนตรี ต้องแปลภาษาบาลีจบพระสูตร
- (2) บาเรียนโท ต้องแปลภาษาบาลีจบพระสูตร และพระวินัย
- (3) บาเรียนเอก ต้องแปลภาษาบาลีจบพระสูตร พระวินัย และพระอภิธรรม

ผู้เรียนจบบาเรียนตรี โท เอก เรียกว่า “มหาบาเรียนบาลี” โดยใช้อักษรย่อว่า “บ.บ.”

2) สถานศึกษา ในสมัยอยุธยา การเรียนการสอนพระปริยัติธรรมใช้บริเวณพระบรมมหาราชวังเป็นที่เล่าเรียน ส่วนวัดวาอารามต่างๆ เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียนส่วนย่อยเท่านั้น ครูผู้สอน ได้แก่ พระมหากษัตริย์บ้าง ราชบัณฑิตบ้าง พระเถระผู้มีความเชี่ยวชาญในพระไตรปิฎกบ้าง

3) การวัดผลการศึกษา เริ่มแรกเรียนคัมภีร์มูลกัจจายน์ (หลักภาษา) ใช้เวลาประมาณ 2 – 3 ปี จึงเรียนแปลพระไตรปิฎกที่จารึกในใบลานเป็นหนังสือแบบเรียน เมื่อมีความรู้ความสามารถในการแปลได้ดีแล้ว ครูบาอาจารย์ และเจ้าสำนักเรียนก็จะทูลถวายรายงานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้ทรงทราบ และทรงโปรดให้ประกาศการสอบไล่ความรู้ของพระภิกษุสามเณรขึ้น เรียกว่า “สอบสนามหลวง” หมายถึง การสอบในพระบรมราชูปถัมภ์ ทรงยกย่องผู้สอบได้ให้มีสมณศักดิ์เป็น “มหา” นำหน้าชื่อ แล้วพระราชทานสมณศักดิ์ให้เป็นพระราชอาคันตุกะ เป็นเกียรติแก่พระพุทธศาสนาสืบไป สถานที่สอบใช้พระบรมราชวังเป็นที่สอบ และใช้ระยะเวลาเรียน 3 ปี จึงมีการสอบ 1 ครั้ง

4) วิธีสอบ เมื่อพระเจ้าแผ่นดินทรงประกาศให้มีการสอบพระปริยัติธรรมขึ้นแล้ว พระมหาเถระและราชบัณฑิตทั้งหลายก็แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้น โดยมีพระเจ้าแผ่นดินเป็นประธาน การสอบแปล ผู้สอบต้องจับสลากตามที่คณะกรรมการกำหนดให้ ถ้าจับได้คัมภีร์ผูกใดก็แปลผูกนั้น โดยเริ่มจาก พระสูตรก่อน ต้องแปลปากเปล่าต่อหน้าคณะกรรมการ ผิดศัพท์หรือประโยคได้เพียง 3 ครั้ง กรรมการทักท้วงเกิน 3 ครั้ง ถือว่า ตก ถ้าแปลได้คล่องเป็นที่พอใจ ไม่มีการทักท้วงถือว่าสอบได้ ในประโยคนั้น ๆ เมื่อผ่านพระสูตร ก็ให้เกียรติคุณเป็น “บาเรียนตรี” เรียนพระวินัยปิฎกต่อไปอีก 3 ปี สอบผ่านก็เป็น “บาเรียนโท” จากนั้นศึกษาพระอภิธรรมปิฎกอีก 3 ปี สอบผ่านก็ได้รับยกย่องเป็น “บาเรียนเอก”

2.3.6 พัฒนาการศึกษาของสงฆ์สมัยธนบุรี

ศูนย์การศึกษาในสมัยธนบุรีก็ยังคงอยู่ที่วัดเหมือนสมัยอยุธยา โดยมีแต่เด็กผู้ชายเท่านั้น ที่มีโอกาสศึกษา เพราะต้องอยู่กับพระที่วัดเพื่อเรียนหนังสือ พระสงฆ์ก็คือครูที่จะสอน

หนังสือให้แก่กุลบุตร เพื่อให้ได้รับการอบรมความประพฤติ เรียนพระธรรมภาษาบาลี สันสกฤต และศัพท์เขมร เพื่อประโยชน์ในการอ่านคัมภีร์พระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังมีการเรียนวิชาเลข เน้นมาตรา ซึ่ง ตวง วัด มาตราเงินไทย ซึ่งจะต้องนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน มีวิชาช่างฝีมือ สำหรับเด็กโต ส่วนใหญ่เกี่ยวกับการช่างก่อสร้าง เพื่อประโยชน์ในการบูรณะซ่อมแซมเสนาสนะ และ สิ่งก่อสร้างภายในวัด สำหรับการเรียนวิชาชีฟโดยตรงนั้น เป็นหน้าที่ของพ่อแม่ ใครมีอาชีพอะไรก็ ถ่ายทอดวิชานั้นๆ ให้แก่ลูกหลานของตนตามสายตระกูล เช่น วิชาแพทย์แผนโบราณ วิชาช่างปั้น ช่างถม ช่างแกะสลัก ช่างปูนปั้น ช่างเหล็ก ช่างเงิน ช่างทอง ส่วนการศึกษาสำหรับเด็กหญิงก็ถือ ตามประเพณีโบราณ คือ เรียนการเย็บปักถักร้อย ทำกับข้าว การจัดบ้านเรือน การฝึกอบรม มารยาทของกุลสตรี สังคมสมัยนั้นไม่ยอมให้ผู้หญิงเรียนหนังสือ จึงมีผู้หญิงจำนวนน้อยที่อ่านออก เขียนได้

การศึกษาของพระสงฆ์สมัยนี้ ช่วงแรกขาดการศึกษาในระยะหนึ่ง เพราะพระสงฆ์มี เหลืออยู่น้อย กระจายกันไปตามชนบทเพื่อหนีภัยข้าศึก เมื่อพระเจ้าตากสินมหาราชทรงว่างจาก ศึกสงครามแล้ว ทรงเลือกสรรพระสงฆ์ผู้ตั้งมั่นอยู่ในพระธรรมวินัยแต่งตั้งเป็นพระราชา คณะ ปกครองคณะสงฆ์ รวมถึงการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ และทรงโปรดให้มีการเรียนพระ ปริยัติธรรมเหมือนสมัยอยุธยาทุกประการ

2.3.7 พัฒนาการการศึกษาของคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงฟื้นฟูพระพุทธศาสนาไปพร้อม กับการพัฒนาบ้านเมือง ทรงอาราธนาพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ และราชบัณฑิตเป็นกรรมการชำระ พระไตรปิฎก จารึกเป็นอักษรขอมขึ้นใช้เวลา 5 เดือน จึงเสร็จสมบูรณ์ ซึ่งถือว่าเป็นการทำ สังคายนา ครั้งแรกในกรุงรัตนโกสินทร์

1) **หลักสูตรการศึกษา** ในสมัยรัตนโกสินทร์ยุคต้น หลักสูตรการศึกษา พระ ปริยัติธรรมยังใช้พระไตรปิฎก เรียน 3 ปี จึงมีการสอบ 1 ครั้ง เหมือนครั้งกรุงศรีอยุธยา ต่อมาใน รัชกาลที่ 2 ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนขึ้นใหม่ โดยจัดหลักสูตรเป็น 9 ชั้น เรียกว่า ประโยค ประโยค 1-2-3 เป็นเปรียญตรี ประโยค 4-5-6 เป็นเปรียญโท ประโยค 7-8-9 เป็นเปรียญ เอก และผู้ที่สอบไล่ได้ 3 ประโยคแล้วจึงจัดว่าเป็นเปรียญ ถ้าเป็นภิกษุใช้คำนำหน้าว่า “พระมหา” และถ้าเป็นสามเณร ก็ใช้อักษรย่อและตัวเลขต่อท้าย เช่น สามเณรฟุ่ม ป.ธ.3 เป็นต้น

2) **สถานศึกษา** พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 โปรดเกล้าฯ ให้ใช้พระที่นั่งมณเฑียรธรรมในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียนพระ ปริยัติธรรมของพระสงฆ์ และเจ้านาย ส่วนข้าราชการชั้นผู้น้อยให้ไปศึกษาตามวัดต่างๆ พอถึงยุค

ราชการที่ 3 โปรดเกล้าฯให้ใช้พระอารามบ้าง ทรงสร้างแก่งบริเวณพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยภายใน พระบรมมหาราชวังบ้าง เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียน โปรดเกล้าฯให้เลี้ยงเพลพระภิกษุและ พระราชทานรางวัลด้วย ภายหลังสถานที่ไม่เพียงพอจึงโปรดเกล้าฯ ให้ใช้พระที่นั่งดุสิตมหา ปราสาทเป็นที่เล่าเรียน ต่อมาในรัชกาลที่ 4 พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างแก่งขึ้น 4 หลัง ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพื่อให้เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียนเพิ่มเติม

2.3.8 พัฒนาการศึกษาของสงฆ์ : ยุคปฏิรูปประเทศ (ร.4 – ร.6)

การศึกษาของสงฆ์สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) คงดำเนิน ไปเหมือนเช่นในรัชกาลก่อน และโปรดเกล้าฯ ให้สร้างแก่งอีก 4 หลัง ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม สำหรับราชบัณฑิตบอกหนังสือพระ ในสมัยนี้มีปราชญ์ด้านการสงฆ์ คือ สมเด็จพระมหาสมณ เจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส มีตำแหน่งเป็นสมเด็จพระสังฆราช ได้ปรับปรุงการเรียนการสอนของ สงฆ์ให้พัฒนาขึ้น การวัดผลการสอนพระปริยัติธรรมนับเป็นราชการแผ่นดินอย่างหนึ่งด้วย อยู่ในพระราชกิจของพระมหากษัตริย์ผู้เป็นพุทธศาสนูปถัมภก เพราะฉะนั้น การสอบแต่ละครั้งได้มี เจ้าพนักงานฝ่ายราชอาณาจักรช่วยปฏิบัติดูแล อำนวยความสะดวกด้วย เพราะการสอบพระ ปริยัติธรรมแต่ก่อน สอบกันเป็นคราวๆ หลายๆ ปีสอบครั้ง ที่ต้องใช้เวลาเนิ่นนานเพราะนักเรียนต้องนั่ง แปรด้วยปากเปล่าต่อหน้าคณะกรรมการที่ละองค์เรียงกันไปตามลำดับ

สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถือว่าเป็นยุคใหม่แห่งการศึกษาของ สงฆ์ ทรงเห็นว่าการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ จึงทรงสนับสนุนการศึกษาทั้งทางโลกและการศึกษาสงฆ์ ด้วย เพราะพระองค์ทรงประสงค์ให้พระภิกษุสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งด้านพระปริยัติธรรมและ วิชาการสมัยใหม่ควบคู่กันไป เพื่อให้พระสงฆ์ในฐานะผู้มีความรอบรู้ทั้งวิชาการทางโลกและ ทางธรรม ทางพระพุทธศาสนาเพื่อจะนำไปเผยแผ่แก่ประชาชนของไทย และในรัชกาลนี้ได้เริ่มเกิด สำนักการศึกษาของสงฆ์ที่เข้าสู่ระบบการศึกษาสากล จึงได้ทรงสถาปนาการศึกษาชั้นสูงทางคณะ สงฆ์ขึ้น 2 แห่ง คือ ทรงสถาปนามหาธาตุวิทยาลัยขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2432 ที่วัดมหาธาตุ ถึงปี พ.ศ. 2439 โปรดพระราชทานนามใหม่ว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” เพื่อเป็นที่ศึกษาพระปริยัติ ธรรมและวิชาการชั้นสูง ต่อมาปี พ.ศ. 2436 โปรดให้สถาปนา “มหามกุฏราชวิทยาลัย” ขึ้นที่วัด บวรนิเวศวิหาร อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่งนี้ ก็ยังไม่พร้อมจะดำเนินการในรัชกาลนี้

มาถึงรัชกาลที่ 6 สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเป็น ผู้อำนวยการศึกษาของคณะสงฆ์ได้ร่วมมือกับพระเถระในสมัยนั้น (พ.ศ. 2454) จัดให้มีการศึกษา พระธรรมวินัยในแบบภาษาไทย โดยคัดเลือกหัวข้อธรรมวินัยในพระไตรปิฎก จัดเป็นหมวดหมู่เป็น ชั้นๆ ตามความยากง่าย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้บวชเข้ามาใหม่เรียนได้ง่ายขึ้น โดยแบ่งเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นตรี

ชั้นโท ชั้นเอก ผู้ที่เรียนจึงได้ชื่อนักธรรม พระเณรที่สอบได้ ก็เรียกว่า “พระนักธรรม” หลักสูตรนี้ ต่อมาอนุญาตให้ชาวบ้านเข้าสอบด้วย เรียก “ธรรมศึกษา” สำหรับผู้ที่สอบบาลีได้เป็นเปรียญและสอบนักธรรมได้อีก เรียกว่า “เปรียญธรรม” ใช้อักษรย่อว่า “ป.ธ.” อนึ่ง ผู้ที่จะสอบบาลีนั้นจะต้องสอบนักธรรมให้ได้ก่อน ถ้าสอบนักธรรมตก บาลีก็โมฆะ คือ นักธรรมตรี มีสิทธิ์สอบได้แค่ประโยค 1-2-3 นักธรรมโท มีสิทธิ์สอบประโยค 4-5-6 ส่วนนักธรรมเอก มีสิทธิ์สอบประโยค 7-8-9

การวัดผลการศึกษา ยุคแรกการสอบพระปริยัติธรรม ใช้เวลาศึกษา 3 ปี สอบ 1 ครั้ง ต่อมาในปี พ.ศ. 2436 จึงได้กำหนดให้สอบปีละ 1 ครั้งตลอดมา วิธีการสอบพระปริยัติธรรมในสมัยรัชกาลที่ 5 ยังคงใช้สอบแบบเดิม คือ สอบด้วยปากเปล่า ต่อมาปี พ.ศ. 2455 ได้เปลี่ยนแปลงมาสอบด้วยวิธีเขียน เฉพาะประโยค 1 และประโยค 2 ส่วนตั้งประโยค 3 ขึ้นไป สอบแปลด้วยปากตามแบบเดิม

2.3.9 พัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์สมัยรัชกาลที่ 7 – ปัจจุบัน

การจัดการศึกษาแก่นักบวชทางคณะสงฆ์ นับตั้งแต่รัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา นโยบายการศึกษาได้เปลี่ยนไป โดยแยกการศึกษาของภิกษุสามเณรและเด็กนักเรียนออกจากกัน ตลอดจนจนถึงส่วนราชการที่รับผิดชอบด้วย โดยให้กระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบเฉพาะการศึกษาสำหรับเด็กนักเรียนเท่านั้น ส่วนการศึกษาสำหรับภิกษุสามเณรให้สังกัดกระทรวงธรรมการ คณะสงฆ์ก็ได้เป็นภาระรับผิดชอบดำเนินการต่างหากออกไปจนเป็นเอกเทศจากการศึกษาของรัฐ โครงการและแผนการศึกษาของชาติในสมัยต่อมา ก็ไม่ได้กล่าวถึงสงฆ์และการศึกษาของสงฆ์อีกเลย

การศึกษาของฝ่ายบ้านเมืองก็ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เจริญรุดหน้ามาตามลำดับ มีโรงเรียนวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกิดขึ้นมากมายทั่วทุกส่วนของประเทศ และมีการพัฒนาทางด้านการศึกษาไปตามเทคโนโลยีสมัยใหม่ตลอดเวลา ขณะที่สภาพการศึกษาพระปริยัติธรรม มิได้มีการแก้ไขปรับปรุง ทำให้ค่านิยมในหมู่เยาวชนและภิกษุสามเณรที่มีต่อการศึกษาศรีปริยัติธรรมลดลงไปพระภิกษุสามเณรมีความไม่มั่นใจ ต่อระบบการศึกษาสายปริยัติธรรมเดิมของคณะสงฆ์ จึงได้ชวนชวนเรียนวิชาต่างๆ ทางโลกมากกว่าวิชาพระปริยัติธรรม แต่ปัจจุบันนี้ พระเถระ ผู้บริหารการพระศาสนาเริ่มเปิดกว้างมากขึ้น เพื่อให้ได้เรียนวิชาการสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง ได้แสดงบทบาทเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ จนขยายวิทยาเขตในทั่วประเทศมากขึ้น

1) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในปี พ.ศ. 2454 ได้มีการเริ่มศึกษาแบบนักธรรมขึ้นควบคู่กับฝ่ายเปรียญ แต่ยังเป็นการศึกษาของสงฆ์เท่านั้น จนถึงรัชกาลที่ 7 จึงได้

เปิดโอกาสให้ฆราวาสชายหญิงเข้าเรียนด้วย โดยแยกเป็นแผนกธรรม สำหรับภิกษุสามเณรและแผนกธรรมศึกษาสำหรับฆราวาสชายหญิงแบ่งเป็น 3 ชั้น คือ นักธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโทและชั้นเอก

มูลเหตุที่เริ่มให้มีการศึกษาแผนกธรรมขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 นั้น เนื่องจากทางราชการได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติเกณฑ์ทหาร ร.ศ. 124 (พ.ศ.2448) ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ยกเว้นพระภิกษุสามเณรไม่ต้องถูกเกณฑ์ทหาร สำหรับผู้รัฐมนตรี ต่อมาสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงตั้งหลักสูตรการศึกษาของพระภิกษุสามเณรแบบใหม่นี้เรียกว่า “นักธรรม” มี 3 ชั้น คือ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก เริ่มสอบไล่สนามหลวงเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2457 เป็นต้นมา

ปี พ.ศ. 2472 ทางคณะสงฆ์อนุญาตให้ครูที่เป็น คฤหัสถ์เข้าสอบไล่วิชานักธรรมตรีในสนามหลวงคณะสงฆ์ได้ และต่อมาทางคณะสงฆ์ได้อนุญาตให้คฤหัสถ์ชายหญิงเข้าสอบความรู้นักธรรมในสนามหลวงได้ด้วย โดยกำหนดให้สอบพร้อมกับภิกษุสามเณรที่วราชาอาณาจักรสำหรับหลักสูตรวินัยบัญญัตินั้น ไม่เหมาะสมกับคฤหัสถ์จึงเปลี่ยนเป็นเบญจศีลเบญจธรรมและอุโบสถศีล เป็นหลักสูตรแทน สำหรับผู้เรียนนักธรรมศึกษาตรี เรียน 4 วิชา ส่วนธรรมศึกษาโทและเอก เรียนเพียง 3 วิชา ยกเว้นวิชาวินัย

2) **การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี** ตั้งแต่โบราณมาไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก ส่วนใหญ่ยังคงรูปเดิมอยู่ ทั้งทางด้านหลักสูตร การวัดผลและวิธีการสอบ ยังยากต่อการเล่าเรียน ต้องใช้เวลามากและเดิมที การสอบบาลีต้องสอบด้วยปากเปล่า จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2459 จึงให้ยกเลิกการสอบความรู้บาลีด้วยวิธีแปลปากเปล่า มาใช้เป็นการสอบด้วยวิธีเขียนแทนทุกประโยค ในปัจจุบันการสอบบาลีสนามหลวง ป.ธ. 1-2 ถึง ป.ธ. 5 เมื่อสอบได้วิชาหนึ่งและตกวิชาหนึ่งแล้ว แม่กองบาลีสนามหลวงเปิดโอกาสให้สอบแก้ตัวอีกครั้ง

อนึ่งการสอบบาลี เมื่อก่อนไม่กำหนดวันสอบแน่นอน กรรมการจะประกาศเป็นคราว ๆ ไปจนถึงปี พ.ศ. 2436 จึงกำหนดให้สอบปีละครั้งตลอดมา เพิ่งมาเปลี่ยนเป็นสอบ 2 ครั้งในรัชกาลปัจจุบันเมื่อ พ.ศ.2491 นี้เอง

3) **การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา** กระทรวงศึกษาธิการให้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2514 เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 และปรับปรุงใหม่เมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2535 การศึกษาแบบนี้เป็นการศึกษาแบบประยุกต์หรือเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์ เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ฝ่ายศา

สนักกรได้ศาสนทายาทที่ดีมีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง และสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไป และฝ่ายบ้านเมืองเมื่อพระภิกษุสามเณรได้ลาสิกขาแล้ว ก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้ หรือเข้ารับราชการสร้างคุณประโยชน์ให้แก่ตนเอง และบ้านเมืองสืบต่อไป ปัจจุบันนี้การศึกษาประเภทนี้ได้กระจายอยู่ในจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ

4) **มหาวิทยาลัยสงฆ์** ในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงเห็นว่าการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญจึงได้ปฏิรูปการศึกษา จัดการเรียนการสอนให้เป็นระบบเหมือนนานาอารยประเทศ ให้ราษฎรทุกคนได้ศึกษาอย่างมีระบบ และสำหรับพระภิกษุสามเณร พระองค์ก็ทรงสนับสนุนให้คณะสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียน ทั้งด้านพระปริยัติธรรมและวิชาการชั้นสูงสมัยใหม่ควบคู่กันไป ได้ทรงสถาปนามหาธาตุวิทยาลัยขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2432 ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2439 ได้พระราชทานนามใหม่ว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” และในปี พ.ศ. 2436 ก็โปรดให้เปิดขึ้นที่วัดบวรนิเวศวิหารและได้ทรงพระราชทานนามว่า “มหามกุฏราชวิทยาลัย” อย่างไรก็ตามมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งนี้ได้ดำเนินการมาโดยลำดับแต่ก็ยังไม่ได้ก้าวหน้าถึงขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย เพิ่งมายกระดับการศึกษาขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยในรัชกาลปัจจุบันนี้เอง โดยเฉพาะเมื่อ พ.ศ. 2512 มหาเถรสมาคมได้ออกคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่องการศึกษาของมหาวิทยาลัยอันเป็นการรับรองว่าการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งนั้นเป็นการศึกษาของสงฆ์อย่างเป็นทางการ

ต่อมารัฐบาลโดยการยินยอมของรัฐสภา ก็ได้ตราพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะ ผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2527 ลงวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2527 และได้ตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2540 ลงวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2540 โดยให้มีสถานะเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลไทย การจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงปริญญาเอก เปิดสอนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์และจัดหลักสูตรทั้งภาคภาษาไทยและภาคภาษาอังกฤษ เพื่อผลิตบัณฑิตเป็นสะพานเชื่อมเครือข่ายทั่วโลก แนวน้อมการพัฒนาศึกษาของคณะสงฆ์ในอนาคต

ปัจจุบันนี้ การศึกษาในวงการคณะสงฆ์ได้พลิกโฉมหน้าไปอย่างมาก โดยได้มีการจัดการศึกษาสมัยใหม่เพิ่มขึ้นอีก ไม่เหมือนสมัยดั้งเดิมที่เน้นอยู่เฉพาะการศึกษาแผนกนักธรรมและภาษาบาลีเท่านั้น แต่ได้เปลี่ยนมาเป็นระบบการศึกษาในรูปแบบของการศึกษาปริยัติธรรมสายสามัญ และมหาวิทยาลัยระดับอุดมศึกษาขึ้นไป เพื่อเน้นให้พระสงฆ์มีความสมบูรณ์ทางความรู้ในหลายๆ ด้าน โดยเน้นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวต่างประเทศด้วย

ยิ่งในขณะนี้ พระสังฆาธิการระดับต่างๆ ได้ตื่นตัวในการศึกษาเพื่อให้มีความรู้ด้านต่าง ๆ ให้ทันกับเหตุการณ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงได้เปิดหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ปบ.ส.) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา พระสังฆาธิการทั่วประเทศได้ศึกษาหลักสูตร ปบ.ส. 1 ปี และสามารถเข้าเรียนต่อระดับปริญญาตรี และขณะนี้ มีพระสังฆาธิการได้เรียนจบปริญญาตรี และกำลังศึกษาต่อระดับปริญญาโท นับว่าเป็นหลักสูตรที่ทำให้พระสังฆาธิการสนใจและศึกษาเป็นจำนวนมาก

ขณะนี้สังคมไทยกำลังสนใจเรื่องโครงสร้างบริหารองค์กรต่างๆ และสังคมการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลง มีการใช้เทคโนโลยีมากขึ้น กำหนดให้ครูอาจารย์เป็นผู้บริหารมืออาชีพในการกำหนดวิธีการ และเครื่องมือในการวัดจรรยาบรรณ คุณธรรมและวัดคุณภาพทั้งภายในและภายนอก ในการประกันคุณภาพทางการศึกษา ส่วนในการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ให้ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ต่างๆ ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน เมื่อการศึกษาทางโลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และมีความตระหนักที่จะนำศีลธรรมเข้าไปแก้ปัญหาของสังคม เช่น รัฐบาลได้สนับสนุนให้พระเป็นครูสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ เป็นต้น ดังนั้น กระบวนการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์โดยเฉพาะพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรมจึงควรมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้เข้าเป็นระบบ เพื่อจะได้รองรับเด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สามารถเข้ามาศึกษาในคณะสงฆ์ และสามารถเทียบโอนกันได้ก็จะทำให้เด็กที่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอยู่แล้วได้ศึกษาทั้งฝ่ายธรรมและฝ่ายโลกควบคู่กันไป และเป็นการสร้างศาสนทายาทและเปิดโอกาสให้เป็นทางเลือกใหม่ในการศึกษาของชาติ เพราะเหตุว่าการเรียนในโรงเรียนทั่วไปนั้นจะมีปัญหาเรื่องยาเสพติด เรื่องคุณธรรมจรรยาบรรณ ถ้าเข้ามาบวชเรียนในวัด พระจัดการดูแลให้ คือ จัดศาสนศึกษาซึ่งเป็นการจัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรที่เข้ามาบวชเรียน เพื่อเป็นทางเลือก หนึ่งของผู้ต้องการให้ลูกหลานของตนเองมีคุณธรรมจรรยาบรรณ เข้ามาบวชเรียน เพื่อจะเป็นพลเมืองดีของชาติ และรัฐจะต้องให้การสนับสนุนด้านงบประมาณเหมือนโรงเรียนทั่วไป

สิ่งสำคัญผู้บริหารคณะสงฆ์จะต้องเร่งพัฒนาหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ โดยเฉพาะหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ที่สามารถรักษาสาระหลักสูตรเดิมไว้และสามารถเทียบโอนผลการเรียนกับการจัดการศึกษาสามัญทั่วไปของรัฐ มิฉะนั้นในทศวรรษหน้าคณะสงฆ์จะเกิดวิกฤติขาดแคลนผู้เข้ามาบวชเรียนและสืบต่อพระพุทธศาสนาอย่างรุนแรง

5) **การศึกษาสงเคราะห์** การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุน การศึกษาอื่นนอกจากศาสนาศึกษาหรือสถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาประชากรของประเทศให้เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพประสิทธิภาพในการรักษาความมั่นคงของชาติ และสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติอย่างยิ่ง ซึ่งบทบาทพระสงฆ์ไทยได้ทำหน้าที่จัดการศึกษาและให้การศึกษาแก่คนไทยตั้งแต่อดีตมาแล้ว เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นสภาพการณ์ต่าง ๆ เปลี่ยนไปทำให้บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ลดลง ก็คงเหลือแต่การศึกษาสงเคราะห์เท่านั้น ดังนั้นการศึกษาสงเคราะห์คือ การให้การสงเคราะห์แก่รัฐในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน อนึ่งมหาเถรสมาคมยังได้ให้ความสำคัญของการศึกษาสงเคราะห์ โดยประกาศ เรื่องการตั้งทุนสงเคราะห์แก่นักเรียนนักศึกษา โดยกำหนดข้อบัญญัติในเรื่องการตั้งทุนว่า การตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษา ให้เป็นไปตามกุศลเจตนาของวัดทั้งหลายที่มีกำลังและสามารถจะจัดทำได้ มิให้มีการบังคับด้วยประการใดๆ ห้ามมิให้นำเงินการกุศลหรือเงินผลประโยชน์หรือเงินอื่นใดของวัดมาจัดตั้งทุนเพื่อการนี้ ห้ามมิให้วัดกั๊ยมเงินมาจัดตั้งเป็นทุนไม่ว่าจะเป็นการตั้งทุนชั่วคราวหรือการตั้งทุนถาวร เป็นต้น

การสงเคราะห์ให้คนหรือประชาชนได้รับการศึกษา ยังไม่มีครูฝ่ายฆราวาสเพียงพอ ก็ได้อาศัยศาลาหรือเสนาสนะใดๆ ของวัดเป็นโรงเรียน พระสงฆ์เห็นความจำเป็นที่บุตรหลานของประชาชนในท้องที่ของวัดนั้นจะต้องมีโรงเรียนให้เรียน ก็ช่วยกันชักชวนนำประชาชนช่วยสร้างโรงเรียนขึ้นในวัด เพื่อให้บุตรหลานของชาวบ้านได้เล่าเรียน รัฐบาลก็เผด็จสงฆ์ให้ช่วยรับภาระจัดโรงเรียน และเป็นครูสอน นับเป็นการศึกษาสงเคราะห์ของวัดและพระสงฆ์ ตั้งแต่แรกที่รัฐเริ่มจัดการศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

การศึกษาสงเคราะห์เป็นการศึกษาที่นอกเหนือจากการศึกษาภาคปริยัติธรรม พระเทพโศภณ ให้ความหมายและแนะนำจัดการในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ว่า การศึกษาสงเคราะห์เป็นการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งทางโลก และทางธรรม นอกเหนือจากการสงเคราะห์ในวัดหรือสถานที่ศึกษาต่าง ๆ การตั้งศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ การตั้งเด็กและเยาวชนมาศึกษาธรรม การเปิดสอนธรรมศึกษาให้แก่เด็กและนักเรียนนั้นจัดพระสงฆ์ให้เข้าอบรมในสถานที่ศึกษา การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เปิดให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาในช่วงภาคฤดูร้อน และการมอบทุนการศึกษาสงเคราะห์ การตั้งทุนนิธิเพื่อการศึกษาเหล่านั้นจัดเป็นการศึกษาสงเคราะห์

สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี (พ.ศ. 1781-1921) เป็นการศึกษาแบบโบราณ มีความเจริญสืบต่อมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และ

สมัยกรุงสุโขทัย รัฐบาลและวัดรวมกันเป็นศูนย์กลางแห่งประชาคม กิจกรรมต่างๆ ของรัฐ และวัด ย่อมเป็นการสอนประชาชนไปในตัว วิชาที่เรียน คือ ภาษาบาลี ภาษาไทย และวิชาสามัญชั้นต้น สำนักเรียนมี 2 แห่ง คือ วัดเป็นสำนักเรียนของบรรดาบุตรหลานขุนนางและราษฎรทั่วไป มีพระที่ เชี่ยวชาญภาษาบาลีเป็นครูสอน เพราะสมัยนั้นเรียนภาษาบาลีกันเป็นพื้น ใครรู้พระธรรมวินัย แดกจกนั้นก็นับว่าเป็นปราชญ์ และสำนักราชบัณฑิตซึ่งสอนเฉพาะเจ้าหน้าที่บุตรหลานข้าราชการ เท่านั้น

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 1893-231) การศึกษาทั่วไปตกอยู่แก่วัด ราษฎรนิยมพา ลูกหลานไปฝากพระเพื่อเล่าเรียนหนังสือ พระก็ยินดีรับไว้เพราะท่านต้องมีศิษย์ไว้สำหรับปรนนิบัติ ศิษย์ได้รับการอบรมในทางศาสนา ได้เล่าเรียนอ่านเขียนหนังสือไทยและบาลีตามสมควร เพื่อเป็น การเตรียมสำหรับเวลาข้างหน้าเมื่อเติบโตขึ้น จะได้สะดวกในการอุปสมบท การให้ผู้ชายที่มี อายุครบ 20 ปี บริบูรณ์อุปสมบทเป็นพระภิกษุหนึ่ง เป็นประเพณีที่มีมานานแล้ว

คณะสงฆ์กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจของคณะสงฆ์ แบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ

- 1) การศึกษาอื่นนอกจากการศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการ เพื่อสงเคราะห์ประชาชน หรือพระภิกษุสามเณร และในปัจจุบันนี้การศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จัดได้ถึง 4 ประเภท คือ
 - (1) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา เดิมจริง ๆ เป็นโรงเรียนราษฎร์ ของวัด โดยที่วัดจัดตั้งเป็นมูลนิธิของวัดเพื่อช่วยเหลือประชาชนเป็นหลัก
 - (2) โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ เป็นโรงเรียนอยู่ในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาของเอกชน อยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ และเป็นโรงเรียน สงเคราะห์เด็กจากจนตามพระราชประสงค์ เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้ดำเนินการกิจการคณะ สงฆ์เพื่อพัฒนาส่งเสริมและสงเคราะห์เด็กและเยาวชนเพื่อให้เขาเหล่านั้นมีโอกาสใกล้วัดวาอาราม ยิ่งขึ้น
 - (3) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดจัดตั้งขึ้นเพื่อให้การศึกษาอบรม ปลุกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน สอนเฉพาะวันอาทิตย์ จัดตั้ง ตามระเบียบกรมการศาสนา
 - (4) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด จัดตั้งขึ้นเพื่ออบรมเด็กเล็กวัยก่อนเรียน จัดตั้งขึ้นตามระเบียบของกรมการศาสนา
- 2) การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษา ส่วน การจัดการศึกษาสงเคราะห์โดยวิธีอื่น จากการศึกษาหรือการศึกษาสงเคราะห์

สถาบันการศึกษาหรือการสงเคราะห์บุคคลผู้กำลังศึกษา พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะดำเนินการทั้งเป็นการส่วนตัวหรือเป็นการคณะได้ ซึ่งถือว่าการศึกษาเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ และผลสะท้อนถึงพระภิกษุสงฆ์โดยตรง การสงเคราะห์การศึกษาสามารถดำเนินการได้ดังนี้

- (1) ตัดหนุนสงเคราะห์การศึกษาชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา
- (2) ช่วยพัฒนาสถานการศึกษา
- (3) ช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา
- (4) ช่วยเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา

ปัจจุบันการดำเนินกิจการจัดการศึกษา ที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อสามารถดำรงตน และดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นพลเมืองที่มีความรู้คู่คุณธรรมของประเทศ ได้แก่ จัดตั้งทุนสงเคราะห์ มอบทุนแก่นักเรียนในทุกระดับการศึกษา หรือสร้าง ซ่อมแซมอาคารสถานศึกษา กล่าวคือ การดำเนินการใดๆ ของภิกษุที่มีความสามารถ โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยที่เป็นไปเพื่อการส่งเสริมการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียน จัดว่าเป็นภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ทั้งสิ้น

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ฐ ชนะแก้วและคณะ ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์กับการศึกษาสงเคราะห์จากกลุ่มประชากร ได้แก่ คณะกรรมการศาสนาจังหวัด คณะกรรมการบริหารศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด คณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ผลการวิจัยพบว่า¹³

1) การสังเคราะห์ผลงานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการศึกษาสงเคราะห์ระหว่างปี พ.ศ. 2530-2540 ผลการสังเคราะห์เชิงปริมาณ จำนวน 23 เล่ม พบว่า งานวิจัยของกรมการศาสนามากที่สุด จำแนกตามประเภทการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า งานวิจัยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มากที่สุด และผลการสังเคราะห์เชิงคุณภาพ พบว่า สภาพปัจจุบันการจัดการศึกษา

¹³ ฐ ชนะแก้วและคณะ, บทบาทของพระสงฆ์กับการศึกษาสงเคราะห์, กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2543.

สงเคราะห์ส่วนมากยังจัดในวัด สำหรับปัญหาการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า การจัดการยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ และแนวโน้มในอนาคตการจัดการศึกษาสงเคราะห์ประชาชนยังต้องการให้ดำเนินงานต่อไป

2) การวิเคราะห์บทบาทในปัจจุบัน และบทบาทที่คาดหวังของพระสงฆ์กับการศึกษาสงเคราะห์ตามแนวปฏิรูปการศึกษา ได้แก่ ความเสมอภาคทางการศึกษา คุณภาพมาตรฐานการศึกษา ระดับบริหารและการสนับสนุนการศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน ทรัพยากรและการลงทุนการศึกษา และเทคโนโลยีทางการศึกษา พบว่าบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริง และเมื่อเปรียบเทียบบทบาทในปัจจุบันกับบทบาทที่คาดหวัง พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3) การสังเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานการศึกษาสงเคราะห์ของพระสงฆ์ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคตามแนวปฏิรูปการศึกษา ได้แก่ ความเสมอภาคทางการศึกษา คุณภาพมาตรฐานการศึกษา ระบบบริหารและการสนับสนุนการศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน ทรัพยากรและการลงทุนทางการศึกษา และเทคโนโลยีทางการศึกษา ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับบุคลากร งบประมาณ การบริหารงาน และเครื่องใช้ต่างๆ ส่วนข้อเสนอแนะนั้น ให้มีการประสานงานระหว่างรัฐ ชุมชน และวัดร่วมมือแก้ไขปัญหาดังกล่าว

4) การสังเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์กับการศึกษาสงเคราะห์ในอนาคต พบว่า ประชาชนมีความต้องการให้พระสงฆ์จัดการศึกษาสงเคราะห์มากยิ่งขึ้น เพราะนอกจากจะเป็นการให้โอกาสทางการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนแล้ว ยังเป็นการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม เป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

5) การสังเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์กับการศึกษาสงเคราะห์เพื่อพัฒนาอาชีพ พบว่า มีวัดหลายวัดที่ส่งเสริมการประกอบอาชีพให้กับประชาชนหลายรูปแบบ เช่น วัดสวนแก้ว จังหวัดนนทบุรี ส่งเสริมให้มีการปลูกผักผลไม้ การปลูกพืชสมุนไพร การซ่อมสร้างเครื่องไฟฟ้าที่รับบริจาคมา ส่งเสริมการผลิตจากใบหม่อนการเลี้ยงนกกระทา เป็นต้น ทำให้ประชาชนมีรายได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งรัฐและชุมชนควรเข้าไปสนับสนุนอย่างยิ่ง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและการศึกษา
สงเคราะห์ จังหวัดพะเยา คณะผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีหน่วยวิเคราะห์ คือ บทบาทพระ
สงฆ์ในการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์จังหวัดพะเยา

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ในจังหวัดพะเยา จำนวน 95 รูป จำแนกได้ดังนี้

- 1) พระสงฆ์ที่เป็นเจ้าสำนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม จำนวน
9 โรงเรียน 9 รูป
- 2) พระสงฆ์ที่เป็นเจ้าสำนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จำนวน 2
โรงเรียน 2 รูป
- 3) พระสงฆ์ที่เป็นผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนปริยัติสามัญ แผนกสามัญ จำนวน 9
โรงเรียน 9 รูป
- 4) พระสงฆ์ที่เป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยา
เขตพะเยา 3 รูป

5) พระสงฆ์ที่เป็นเจ้าคณะต่าง ๆ ในเขตจังหวัดพะเยา จำนวน 17 รูป

6) พระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาส ในเขตจังหวัดพะเยา จำนวน 55 รูป

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสงฆ์ในจังหวัดพะเยา จำนวน 50 รูป ใช้วิธีการสุ่ม
ตัวอย่างแบบเจาะจง จำแนกได้ดังนี้

- 1) พระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าสำนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม จำนวน 9 โรงเรียน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 9 รูป
- 2) พระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าสำนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จำนวน 2 โรงเรียน จำนวน 2 รูป
- 3) พระสังฆาธิการที่เป็นผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนปริยัติสามัญ แผนกสามัญ จำนวน 9 โรงเรียน จำนวน 9 รูป
- 4) พระสังฆาธิการที่เป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา จำนวน 3 รูป
- 5) พระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าคณะต่าง ๆ ในเขตจังหวัดพะเยา จำนวน 17 รูป
- 6) พระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าอาวาส ในเขตจังหวัดพะเยา จำนวน 10 รูป (โดยตัดตำแหน่งพระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าสำนักเรียนต่างๆ พระสังฆาธิการที่เป็นผู้รับใบอนุญาต ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา และพระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าคณะต่างๆ)

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบ่งเป็น 6 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 บทบาทในการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา

2.1 บทบาทในฐานะเจ้าสำนักเรียนต่อการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา

2.2 บทบาทในฐานะผู้บริหารต่อการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา

2.3 บทบาทในฐานะเป็นเจ้าคณะต่าง ๆ ต่อการศึกษาด้านศาสนศึกษา

2.4 บทบาทในฐานะเจ้าอาวาสต่อการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา

ตอนที่ 3 บทบาทในด้านการพัฒนาศาสนศึกษา

3.1 บทบาทในฐานะเจ้าสำนักเรียน ต่อการพัฒนาศาสนศึกษา

3.2 บทบาทในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาศาสนศึกษา

3.3 บทบาทในฐานะเป็นเจ้าคณะต่าง ๆ ต่อการพัฒนาศาสนศึกษา

3.4 บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาศาสนศึกษา

ตอนที่ 4 บทบาทในการจัดการศึกษาสงเคราะห์

4.1 บทบาทในฐานะเจ้าสำนักเรียนต่อการจัดการศึกษาสงเคราะห์

4.2 บทบาทในฐานะผู้บริหารต่อการจัดการศึกษาสงเคราะห์

4.3 บทบาทในฐานะเป็นเจ้าของคณะต่าง ๆ ต่อการศึกษาสงเคราะห์

4.4 บทบาทในฐานะเจ้าอาวาสต่อการจัดการศึกษาสงเคราะห์

ตอนที่ 5 บทบาทในด้านการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์

5.1 บทบาทในฐานะเจ้าสำนักเรียน ต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์

5.2 บทบาทในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์

5.3 บทบาทในฐานะเจ้าคณะต่างๆ ต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์

5.4 บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์

ตอนที่ 6 ปัจจัยด้านสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะทั่วไปเป็นแบบปลายเปิด

การสร้างเครื่องมือวิจัยและการหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย คณะผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการสร้างเครื่องมือวิจัยและการหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย โดยกำหนดขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างแบบ

สัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง

2) ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

3) ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยมีผู้เชี่ยวชาญดังต่อไปนี้

(1) พระครูโสภณปริยัติสุธี, ผศ. ดร. อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

(2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์จักรแก้ว นามเมือง หัวหน้าสาขาวิชาหลักสูตรและการ

สอน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

(3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ ไหวหารเสาวภาคย์ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการ

ทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

4) ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และจัดทำเป็นฉบับ

สมบูรณ์

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) ผู้วิจัยออกแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ในนามของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ถึงพระสังฆาธิการในระดับเจ้าอาวาสในจังหวัดพะเยา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

- 2) ผู้วิจัยเข้าพบพระสังฆาธิการที่ต้องการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง
- 3) การเก็บรวบรวมแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างคณะผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเองภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยการนัดเวลาในการสัมภาษณ์

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ใช้สถิติค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 ถึง 6 การวิเคราะห์เกี่ยวกับด้านแบบสัมภาษณ์ถามเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการด้านศาสนศึกษาและการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) มีการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาบทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและการศึกษา
สงเคราะห์ จังหวัดพะเยา ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 วิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษา

ตอนที่ 3 วิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์

ตอนที่ 4 วิเคราะห์สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะในการบริหารพัฒนา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตารางที่ 1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำแนกตามอายุ พรรษา ระดับการศึกษาทาง
โลก ระดับการศึกษาทางนักรวม ระดับการศึกษาทางเปรียญธรรม และตำแหน่ง

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
21 – 30 ปี	11	22.0
31 – 40 ปี	8	16.0
41 – 50 ปี	14	28.0
51 – 60 ปี	8	16.0
60 ปีขึ้นไป	9	18.0
พรรษา		
1 – 5 พรรษา	10	20.0
6 – 10 พรรษา	9	18.0
11 – 15 พรรษา	5	10.0
16 – 20 พรรษา	3	6.0
ตั้งแต่ 20 พรรษาขึ้นไป	22	44.0
ไม่ตอบ	1	2.0

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษาทางโลก		
ไม่ได้รับการศึกษา	-	-
ประถมศึกษา	3	6.0
มัธยมศึกษาตอนต้น	1	2.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	14	28.0
อนุปริญญา/ปวส.	-	-
ปริญญาตรี	23	45.0
สูงกว่าปริญญาตรี	8	16.0
ระดับการศึกษาทางธรรม		
นักธรรมตรี	3	6.0
นักธรรมโท	4	8.0
นักธรรมเอก	42	84.0
ระดับการศึกษาทางเปรียญธรรม		
เปรียญธรรม 1-2	1	2.0
เปรียญธรรม 3	-	-
เปรียญธรรม 4	-	-
เปรียญธรรม 5	1	2.0
เปรียญธรรม 6	2	4.0
เปรียญธรรม 7	-	-
เปรียญธรรม 8	1	2.0
เปรียญธรรม 9	-	-
ไม่ได้ศึกษาเปรียญธรรม	45	90.0
รวม	50	100

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ตำแหน่ง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เจ้าอาวาส	49	61.3
เจ้าคณะตำบล	9	11.3
รองเจ้าคณะอำเภอ	2	2.5
เจ้าคณะอำเภอ	4	5.0
รองเจ้าคณะจังหวัด	1	1.3
เจ้าคณะจังหวัด	1	1.3
เจ้าสำนักเรียน	11	13.8
ผู้บริหาร มจร.วิทยาเขตพะเยา	3	3.8
รวม	80	100

จากตารางที่ 1 แสดงว่า พระสังฆาธิการส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.0 มีพรรษาตั้งแต่ 20 พรรษาขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 44.0 มีการศึกษาทางโลกในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 46.0 มีการศึกษาทางธรรม ระดับนักธรรมชั้นเอก คิดเป็นร้อยละ 84.0 ไม่มีการศึกษาในระดับเปรียญธรรม คิดเป็นร้อยละ 90.0 และมีตำแหน่งเจ้าอาวาส คิดเป็นร้อยละ 61.3

ตอนที่ 2 วิเคราะห์บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษา

จากการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษา สามารถวิเคราะห์ผลการศึกษา ได้ดังนี้

2.1 บทบาทในการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา

2.1.1 บทบาทด้านการบริหารจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา

ตารางที่ 2.1.1.1

บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม

การบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม	จำนวน	ร้อยละ
- บทบาทในฐานะเจ้าสำนักเรียน	9	100.00
- บทบาทในฐานะเป็นรองเจ้าสำนักเรียน	7	77.78
- จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมให้แก่พระภิกษุ - สามเณรที่เข้ามาบรรพชาและอุปสมบทในพระพุทธศาสนาทุกรูป	6	66.67
- จัดครูหรือบุคลากรการให้ศึกษาเพื่อการจัดการเรียนการสอน	5	55.56
- จัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรมชั้นตรีโท เอก	5	55.56
- จัดตั้งกองทุนให้การศึกษาพระภิกษุ-สามเณรที่ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม	3	33.33
- วางแผนพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน การวัดผล และการจัดตั้งและการดำเนินงาน และการดำเนินกิจกรรมครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม	2	22.22
- พัฒนาสำนักเรียนให้ทันสมัย โดยเน้นสื่อด้านคอมพิวเตอร์	1	11.11
- ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการสอบนักธรรม	1	11.11

N = 9

ตารางที่ 2.1.1.2

บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี

การบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี	จำนวน	ร้อยละ
- บทบาทในฐานะเจ้าสำนักเรียน	2	100.00
- ส่งเสริมให้พระภิกษุ - สามเณรได้เรียนบาลี ซึ่งเป็นพุทธพจน์โดยทั่วถึงสำหรับผู้สนใจ	2	100.00
- สนับสนุนทั้งด้านครูผู้สอน และสนับสนุนในเรื่องเงินอุดหนุนการศึกษา	2	100.00
- จัดหาเด็กและเยาวชนให้มาบวชเรียนและเข้าศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี	1	50.00
- จัดซื้อหนังสือเรียนแผนกบาลีให้แก่ักเรียนที่สนใจเรียน	1	50.00
- สนับสนุนส่งเสริมการดำเนินกิจกรรม การเรียนการสอน สนองงาน แม่กองบาลี	1	50.00

N = 2

ตารางที่ 2.1.1.3 บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารจัดการศึกษา

พระปริยัติธรรม แผนกสามัญ (ปริยัติสามัญ)

การบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ	จำนวน	ร้อยละ
- บทบาทในฐานะเป็นผู้จัดการโรงเรียนปริยัติสามัญ	9	100.00
- บทบาทในฐานะเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนปริยัติสามัญ	6	66.67
- จัดให้มีการเรียนการสอนการศึกษาพระปริยัติสามัญ แผนกสามัญ ระดับชั้น ม.1 ถึง ม.6	5	55.56
- จัดครูหรือบุคลากรการศึกษาเพื่อการจัดการเรียนการสอน	3	33.33
- ควบคุมดูแลมาตรฐานการเรียนการสอน พระปริยัติสามัญ แผนกสามัญ	2	22.22
- ควบคุมดูแลมาตรฐานการเรียนการสอน พระปริยัติสามัญ แผนกสามัญ	2	22.22
- ส่งเสริมให้สามเณรที่เรียนไม่จบมัธยมต้นและมัธยมปลายได้ศึกษาตามโรงเรียนที่จัดขึ้นเป็นภาคบังคับของการศึกษา	1	11.11

N = 9

ตารางที่ 2.1.1.4

บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา(มหาวิทยาลัยสงฆ์)

การบริหารจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
- ส่งเสริมสนับสนุนพระภิกษุ – สามเณรที่มาบรรพชา - อุปสมบทที่เรียนจบ ม.6 แล้วให้ได้ศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์) ต่อไป	2	66.67
- ส่งเสริมให้ประชาชนทั่วไปเข้ารับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัย)	1	33.33

N = 3

2.1.2 บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาศาสนาศึกษา

ตารางที่ 2.1.2.1

บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาปริยัติธรรม แผนกนักธรรม

การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม	จำนวน	ร้อยละ
- ให้อุปการะการศึกษาแก่พระภิกษุ-สามเณร และ ให้อุปการะการศึกษาแก่พระภิกษุ - สามเณรที่สอบนักธรรม ชั้นตรี โท เอก ได้เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ	6	66.67
- ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระภิกษุ - สามเณรศึกษาให้สำเร็จการศึกษา ในระดับชั้นตรี โท เอก	3	33.33
- ประชาสัมพันธ์ในการพัฒนาด้านงบประมาณ	1	11.11
- ส่งเสริมให้มีการพัฒนาการศึกษาจริยธรรมศาสนิกจะให้เกิดความรู้ แล้วนำมาปฏิบัติจะเกิดปัญญาในการเรียนรู้ทางศาสนา คุณธรรม จริยธรรม	1	11.11
- ส่งเสริมและสนับสนุนพระภิกษุ – สามเณรที่เข้ามาบวชใหม่ได้เรียนรู้ถึง พระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา	1	11.11
- ให้ความร่วมมือในการแนะนำการสอบนักธรรม	1	11.11
- ให้สามเณรที่ยังไม่ได้มีวิทยฐานะเป็นนักธรรมชั้นใดชั้นหนึ่ง ให้แจ้งเจ้า อาวาส กวดขันให้เรียนพระธรรมวินัยหรือเข้ารับการอบรม	1	11.11

N = 9

ตารางที่ 2.1.2.2

บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาปริยัติธรรม แผนกบาลี

การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี	จำนวน	ร้อยละ
- จัดหาเด็กและเยาวชนเข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรเพื่อศึกษาบาลี และให้ทุนการศึกษาตามประโยชน์ที่สอบได้เป็นประจำทุกปี และจัดตั้งกองทุน	2	100.00
- จัดให้มีการเรียนการสอนศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี สำหรับพระภิกษุ-สามเณร	2	100.00
- จัดการศึกษาปริยัติธรรมแผนกบาลี สำหรับพระสังฆาธิการในระดับเจ้าอาวาสเป็นต้นไป	1	50.00
- ส่งเสริมให้มีการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ได้เรียนรู้ให้เกิดปัญญาทางด้านบาลี	1	50.00

N = 2

ตารางที่ 2.1.2.3

บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา

ปริยัติธรรม แผนกสามัญ (ปริยัติสามัญ)

การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ	จำนวน	ร้อยละ
- ให้ทุนการศึกษา และจัดตั้งกองทุน	7	77.78
- จัดการเรียนการสอนการศึกษาปริยัติสามัญแผนกสามัญ ชั้น ม.1 ถึง ม.6	6	66.67
- ส่งเสริมและสนับสนุนเด็กผู้ด้อยโอกาสได้เข้ามาบวชเรียน	3	33.33
- ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนสำเร็จการศึกษาในระดับ ม.1 ถึง ม.6	2	22.22
- ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระสังฆาธิการ และเจ้าอาวาสที่ไม่จบ ม. 6 ได้เรียนเป็นกรณีพิเศษให้จบ ม.6	1	11.11
- มีการฝึกอบรมเป็นบางครั้ง และมอบทุนการศึกษา และส่งเสริมด้านวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา	1	11.11
- จัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการในการส่งเสริมให้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมั่นคง	1	11.11
- สนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนโดยใช้หลักสูตรทางพระพุทธศาสนาเป็นข้อกำหนด	1	11.11

N = 9

ตารางที่ 2.1.2.4

บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริม และสนับสนุนการศึกษา
ระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์)

การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาระดับอุดมศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
- ให้ทุนการศึกษา	3	100.00
- ส่งเสริมให้พระสังฆาธิการที่จบ ม. 6 แล้ว ได้เรียนต่อใน ระดับอุดมศึกษา	2	66.67

N = 3

2.1.3 บทบาทในฐานะเจ้าอาวาสต่อการจัดการศึกษาศาสนาศึกษา

ตารางที่ 2.1.3.1

บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรม

บทบาทในฐานะเจ้าอาวาสต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม	จำนวน	ร้อยละ
- ฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรภายในวัด	10	100.00
- เป็นเจ้าสำนักเรียนศูนย์การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรม	7	70.00
- มีบทบาทเป็นรองเจ้าสำนักเรียน	3	30.00
- บทบาทในฐานะเป็นครูผู้สอนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม	3	30.00
- จัดให้มีทัศนศึกษานอกสถานที่	2	20.00
- สนับสนุนในการจัดการเรียนการสอนและวัสดุอุปกรณ์อย่างเพียงพอ	2	20.00
- มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนก นักธรรม	1	10.00
- จัดหาบุคลากรที่มีความรู้ในการถ่ายทอดด้านวิชาการทางธรรมะ มาเป็น ครูสอนและเป็นวิทยากรพิเศษตามรายวิชา	1	10.00

N = 10

ตารางที่ 2.1.3.2

บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี

บทบาทในฐานะเจ้าอาวาสต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี	จำนวน	ร้อยละ
- เป็นเจ้าสำนักเรียน	2	20.00
- จัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีทุกระดับชั้น	2	20.00

N = 10

ตารางที่ 2.1.3.3

บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษา

พระปริยัติธรรมแผนกสามัญ (ปริยัติสามัญ)

บทบาทในฐานะเจ้าอาวาสต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ	จำนวน	ร้อยละ
- บทบาทในฐานะเป็นผู้จัดการสำนักศาสนศึกษาปริยัติสามัญ แผนกสามัญ	9	90.00
- บทบาทในฐานะเป็นผู้อำนวยการสำนักศาสนศึกษาปริยัติสามัญ	6	60.00
- มีการจัดทัศนศึกษานอกสถานที่	2	20.00
- จัดฝึกอบรม และส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาปริยัติสามัญ	2	20.00
- จัดกิจกรรมการเรียน เช่น กิจกรรมการปลูกป่า การเข้าค่ายพุทธบุตร	1	10.00
- มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับวิชาการทางการศึกษา เกี่ยวกับสหกรณ์ในโรงเรียนเกี่ยวกับห้องสมุดบรรณารักษ์	1	10.00
- มีการเชิญวิทยากรมาบรรยายพิเศษเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด กฎหมาย และภูมิปัญญาท้องถิ่น	1	10.00

N = 10

ตารางที่ 2.1.3.4

บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษา

ระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์)

บทบาทในฐานะเจ้าอาวาสต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
- ส่งเสริมสนับสนุนพระภิกษุ – สามเณรเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์) ต่อไป	9	90.00
- เป็นอาจารย์ประจำ มจร. วิทยาเขตพะเยา	1	10.00

N = 10

2.2 บทบาทในด้านการพัฒนาการศึกษา

2.2.1 บทบาทในฐานะผู้บริหารต่อการพัฒนาการศึกษา

ตารางที่ 2.2.1.1

บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม

บทบาทในฐานะผู้บริหารต่อการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม	จำนวน	ร้อยละ
- มีการเปิดสอนนักธรรมทุกชั้นเรียน ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี โท เอก	9	100.00
- ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องของอาคารสถานที่	9	100.00
- ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน	8	88.89
- ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องของทุนการศึกษา	7	77.78

N = 9

ตารางที่ 2.2.1.2

บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี

บทบาทในฐานะผู้บริหารต่อการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี	จำนวน	ร้อยละ
- ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องของอาคารสถานที่	2	100.00
- ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน	1	50.00
- ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องของทุนการศึกษา	1	50.00

N = 2

ตารางที่ 2.2.1.3

บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาการศึกษา

พระปริยัติธรรม แผนกสามัญ (ปริยัติสามัญ)

บทบาทในฐานะผู้บริหารต่อการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ	จำนวน	ร้อยละ
- เปิดการเรียนการสอนปริยัติสามัญแผนกสามัญตั้งแต่ ม.1- ม.6	9	100.00
- ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องของอาคารสถานที่	9	100.00
- ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน	8	88.89
- ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องของทุนการศึกษา	7	77.78

N = 9

ตารางที่ 2.2.1.4

บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาศึกษา

ระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์)

บทบาทในฐานะผู้บริหารต่อการพัฒนาศึกษาระดับอุดมศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
- ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องของอาคารสถานที่	3	100.00
- ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องของทุนการศึกษา	3	100.00
- ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน	2	66.67

N = 3

2.2.2 บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาศาสนศึกษา

ตารางที่ 2.2.2.1

บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนา

การศึกษาปริยัติธรรม แผนกนักธรรม

การส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาศึกษาปริยัติธรรม แผนกธรรม	จำนวน	ร้อยละ
- บริหารงานบุคคล	7	77.78
- ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องของทุนการศึกษา	6	66.67
- เพิ่มทักษะการสอนของครู โดยการเข้าฝึกอบรมในสาระการเรียนใน การพัฒนาศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม	3	33.33
- ประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมและสนับสนุน	2	22.22
- จัดอบรมนักธรรมก่อนสอบ	1	11.11
- ส่งเสริมจัดองค์ความรู้ทั้งในด้านของนักธรรมและธรรมศึกษา สามารถ เพิ่มระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการวิเคราะห์ ร่างแผนการเรียนรู้อัน การศึกษาศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรมให้มีการพัฒนามากยิ่งขึ้น	1	11.11

N = 9

ตารางที่ 2.2.2.2

บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนา
การศึกษา ปรียัติธรรม แผนกบาลี

การส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาการศึกษาปรียัติธรรม แผนกบาลี	จำนวน	ร้อยละ
- ให้ความอุปถัมภ์ด้านที่พัก ทุนการศึกษา วัสดุอุปกรณ์การเรียน	2	100.00
- จัดให้มีการอบรมบาลีก่อนสอบ	1	50.00
- ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอนบาลี เพื่อให้ผู้ศึกษาได้นำไปปฏิบัติอย่างถูกต้อง อีกทั้งยังเป็นการทบทวน ภาระหน้าที่ของครูผู้สอนพระปรียัติธรรม แผนกบาลี ให้เป็นไปตามทิศทาง เดียวกันและพัฒนาการศึกษาสงฆ์ให้เจริญยิ่งขึ้นไป	1	50.00

N = 2

ตารางที่ 2.2.2.3

บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนา
การศึกษาปรียัติธรรม แผนกสามัญ (ปรียัติสามัญ)

การส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาการศึกษาปรียัติธรรม แผนกสามัญ	จำนวน	ร้อยละ
- ให้ความอุปถัมภ์ด้านที่พัก ทุนการศึกษา วัสดุอุปกรณ์การเรียน	7	77.78
- ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรได้พัฒนาตนเอง เช่น การเข้ารับการ อบรมสัมมนา การศึกษาดูงาน และเข้าร่วมโครงการสนับสนุนการศึกษา	3	33.33
- ประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมและสนับสนุน	3	33.33
- จัดอบรมนักเรียนก่อนสอบ	1	11.11
- ส่งเสริมและสนับสนุนให้วัดเปิดการสอนหลักสูตรพระพุทธศาสนาในวันหยุด เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เข้ามาศึกษาหลักสูตรค้ำสอนของ พระพุทธศาสนาได้อย่างชัดเจนและถูกต้องภาระหน้าที่ของครูผู้สอนพระ ปรียัติธรรม แผนกบาลี ให้เป็นไปตามทิศทางเดียวกันและพัฒนา การศึกษาสงฆ์ให้เจริญยิ่งขึ้นไป	1	11.11

N = 9

ตารางที่ 2.2.2.4

บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนา

การศึกษาระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์)

การส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
- สนับสนุนและส่งเสริมพระภิกษุ-สามเณรที่เรียนจบ ม. 6 แล้วให้เรียนต่อในระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์)	2	66.67
- ส่งเสริมให้พระนิสิตเข้าใจ สามารถอธิบายบทบาทของพระสงฆ์ไทยตามหลักพระธรรมวินัยได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน และยังสามารถสอนให้พระนิสิตวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์กับการจัดการศึกษารวมทั้งสรุปเหตุการณ์ของพระพุทธศาสนาในยุคต่างๆ ของไทยได้	1	33.33

N = 3

2.2.3 บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาศาสนศึกษา

ตารางที่ 2.2.3.1

บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนา

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม

บทบาทในฐานะเจ้าอาวาสต่อการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม	จำนวน	ร้อยละ
- ส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมทางด้านครูผู้สอนพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม ให้มีความรู้ ความชำนาญมากยิ่งขึ้น	6	60.00
- ส่งเสริมและสนับสนุนด้านเงินอุดหนุนงบประมาณ ในการจัดการเรียนการสอนพร้อมทั้งการให้เงินเดือนหรือค่าตอบแทนครูผู้สอนด้วย	4	40.00
- จัดให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการศึกษานักธรรมให้แก่เด็ก เยาวชนและประชาชนที่เข้ามาศึกษา	2	20.00
- บทบาทในฐานะเป็นพระปริยัตินิเทศจังหวัดพะเยา ประจำอำเภอ	1	10.00
- แนะนำการศึกษาตลอดถึงหลักสูตร การแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม	1	10.00
- มีการพัฒนาตามสายงาน ตามโครงสร้างของวัด	1	10.00

N = 10

ตารางที่ 2.2.3.2 บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนา
การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี

บทบาทในฐานะเจ้าอาวาสต่อการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี	จำนวน	ร้อยละ
- ส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมทางด้านครูผู้สอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ให้มีความรู้ ความชำนาญมากยิ่งขึ้น	2	20.00
- ส่งเสริมและสนับสนุนด้านเงินอุดหนุนงบประมาณ ในการจัดการเรียน การสอนพร้อมทั้งการให้เงินเดือนหรือค่าตอบแทนครูผู้สอนด้วย	1	10.00
- บทบาทในฐานะเป็นพระปริยัตินิเทศจังหวัดพะเยา ประจำอำเภอ	1	10.00
- แนะนำการศึกษาตลอดถึงหลักสูตร การแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับ การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี	1	10.00
- จัดให้มีการฝึกอบรมทางธรรมะแก่พระภิกษุ – สามเณร ในรูปแบบของ กิจกรรมพิเศษนอกเหนือจากการเรียนตามหลักสูตร เช่น การบรรยาย ปาฐกถา	1	10.00

N = 10

ตารางที่ 2.2.3.3 บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนา
การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ (ปริยัติสามัญ)

บทบาทในฐานะเจ้าอาวาสต่อการพัฒนาการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกสามัญ	จำนวน	ร้อยละ
- ส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมด้านครูผู้สอนการศึกษาปริยัติสามัญ แผนก สามัญให้มีความรู้ ความชำนาญ ทักษะในการสอนมากยิ่งขึ้น	3	30.00
- ส่งเสริมและสนับสนุนด้านเงินอุดหนุนงบประมาณ ในการจัดการเรียน การสอนพร้อมทั้งการให้เงินเดือนหรือค่าตอบแทนครูผู้สอนด้วย	1	10.00
- บทบาทในฐานะเป็นพระปริยัตินิเทศจังหวัดพะเยา ประจำอำเภอ	1	10.00
- แนะนำการศึกษาตลอดถึงหลักสูตร การแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับ การศึกษาปริยัติสามัญ แผนกสามัญ	1	10.00
- มีการพัฒนาตามสายงาน ตามโครงสร้างของวัด ศึกษาการพัฒนา ภายในวัด	1	10.00

N = 10

ตารางที่ 2.2.3.4 บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนา
การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์)

บทบาทในฐานะเจ้าอาวาสต่อการพัฒนาการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกสามัญ	จำนวน	ร้อยละ
- เป็นกรรมการคณะครุศาสตร์ สาขาหลักสูตรและการสอน มจร. วิทยาเขตพะเยา	1	30.00

N = 3

ตอนที่ 3 วิเคราะห์บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์

3.1 บทบาทในการจัดการศึกษาสงเคราะห์

3.1.1 บทบาทด้านการบริหารการศึกษาสงเคราะห์

ตารางที่ 3.1.1.1

บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารโครงการบวชภาคฤดูร้อน

บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารโครงการบวชภาคฤดูร้อน	จำนวน	ร้อยละ
-เป็นประธานบวชภาคฤดูร้อน	5	50.00
-เข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการอบรมโครงการบวชภาคฤดูร้อน	2	20.00
-รับสมัครนักเรียนเข้าบรรพชาเป็นสามเณร ในช่วงปิดภาคเรียนใน เดือนเมษายนของทุกปี เพื่อเข้ารับการอบรมและปฏิบัติธรรม เป็นเวลา 1 เดือน	6	60.00
-เป็นหัวหน้าหน่วยอบรมโครงการบวชภาคฤดูร้อนพระภิกษุ-สามเณร	1	10.00
-เป็นหัวหน้าหน่วยอบรมโครงการบวชศีลจารีณีภาคฤดูร้อน เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ทุกปี	1	10.00
-เป็นคณะกรรมการโครงการบวชภาคฤดูร้อน	1	10.00
-จัดทำงบประมาณ มีการวางแผน คัดเลือกบุคลากรเป็นวิทยากร	8	80.00
-มีการประชุมคณะกรรมการ วิทยากร มีกำหนดการ มีการวางแผนการดำเนินงานโครงการบวชภาคฤดูร้อนต่อเนื่องทุกปีและประชุม เกี่ยวกับงบประมาณ	6	60.00
-เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะให้การสนับสนุน	10	100

N = 10

ตารางที่ 3.1.1.2

บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์

บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนา วัดอาทิตย์	จำนวน	ร้อยละ
-เป็นผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์	10	100
-เป็นวิทยากรอบรมเยาวชนในศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวัด อาทิตย์	8	80.00
-รับสมัครนักเรียนเข้ามาเรียนธรรมะในวันอาทิตย์ เพื่อเป็นการ ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์	10	100
-จัดทำงบประมาณ มีการวางแผน จัดหลักสูตรเกี่ยวกับการเรียนการ สอน	6	60.00
-ประชาสัมพันธ์ตามโรงเรียนและในชุมชนให้เข้ามาศึกษา และเข้ามา มีส่วนร่วมในการศึกษาพุทธศาสนาวัดอาทิตย์	10	100
-เป็นที่ปรึกษาศูนย์การศึกษาพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ในสถานศึกษา	1	10.00
-เป็นการเข้าถึงทั้งทางด้านเด็กนักเรียนที่ด้อยโอกาส	5	50.00

N = 10

ตารางที่ 3.1.1.3

บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกโรงเรียน

บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารโรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ หรือการศึกษานอกโรงเรียน	จำนวน	ร้อยละ
-เป็นกรรมการศูนย์การเรียนชุมชนประจำตำบล (กศ.น.)	2	20.00
-เป็นที่ปรึกษาศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนประจำตำบล	1	10.00

N = 10

ตารางที่ 2.1.1.4

บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารการสงเคราะห์ทุนการศึกษา

บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารการสงเคราะห์ทุนการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
-จัดตั้งกองทุนการศึกษาสำหรับการศึกษาทั้งพระภิกษุ สามเณร เด็ก และ เยาวชน	8	80.00
-มอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ-สามเณร	10	100
-จัดหาแหล่งทุน	10	100
-มอบทุนการศึกษาให้เด็กและเยาวชนในโอกาสวันคล้ายวันเกิดของพระ เภระเพื่อเป็นการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาส	5	50.00
-จัดให้การสงเคราะห์ในเรื่องการให้อาหารกลางวันให้นม และให้สวัสดิการ ต่าง ๆ	7	70.00
-มอบทุนการศึกษาทุกปี ๆ ละ 40 ทุน แก่เยาวชนที่มาศึกษาศุนย์ การศึกษาพุทธศาสนาวินิจฉัยอาทิตย์	1	10.00
-มอบทุนการศึกษาให้สถานศึกษาในระดับประถมศึกษา	2	20.00
-ได้รับเงินสนับสนุนจากประชาชนรวมทั้งของวัดและหน่วยราชการโดย เทศบาล	3	30.00
-ได้รับเงินสนับสนุนจากกองทุนเงินล้านประจำหมู่บ้าน ให้การสนับสนุน และเป็นผู้อุปถัมภ์ต่อเนื่องกันในวันเด็กแห่งชาติของทุกปี	5	50.00
-มอบทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนผู้ด้อยโอกาส และผลกระทบจากโรค เอชอีในเขตอำเภอ	1	10.00
-จัดทุนการศึกษาให้นักเรียนที่มาร่วมปฏิบัติธรรม อย่างต่อเนื่องตลอดวัน ธรรมสวนะฤดูกาลพรรษา	1	10.00

N = 10

ตารางที่ 3.1.1.5

บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารการให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของทางวัด

บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารการให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของทางวัด	จำนวน	ร้อยละ
-เป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาพดี	10	100
-เป็นศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่	2	20.00
-เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	2	20.00
-การให้ใช้ที่ดินของวัดเป็นที่สาธารณประโยชน์	10	100
-เป็นสถานที่จัดอบรมโครงการค่ายพุทธบุตรและประชาชนทั่วไป	3	30.00
-เป็นสถานที่อบรมศีลธรรมแก่ประชาชนทั่วไปทุกวันพระ	8	80.00
-ใช้ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น จัดเทศกาลของหน่วยงานต่าง ๆ	8	80.00
-ใช้เป็นที่จ่ายเงินผู้สูงอายุประจำทุกเดือน	10	100
-ใช้เป็นที่ทำการของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน	10	100
-ใช้เป็นที่ปฏิบัติธรรมแต่ละปี	9	90.00
-ใช้เป็นที่ในการประกอบศาสนพิธี หรือประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา	10	100
-ใช้เป็นที่ศูนย์บำบัดผู้ป่วยโรคเอดส์และผู้ติดยาเสพติด	2	20.00

N = 10

ตารางที่ 3.1.1.6

บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหาร ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด

บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	จำนวน	ร้อยละ
-จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	2	20.00
-เป็นที่ปรึกษาและกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	1	10.00

N = 10

ตารางที่ 3.1.1.7

บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหาร ครูพระสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา

บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารครูพระสอน พระพุทธศาสนาในสถานศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
-ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระลูกวัดเป็นพระสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน	7	70.00
-เป็นครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา	8	80.00
-เป็นครูพระสอนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	1	10.00

N = 10

3.1.2 บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาสงเคราะห์

ตารางที่ 3.1.2.1

บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนโครงการบวชภาคฤดูร้อน

บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนโครงการ บวชภาคฤดูร้อน	จำนวน	ร้อยละ
-ประชาสัมพันธ์ให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมโครงการบวชภาคฤดูร้อน	10	100
-ประชาสัมพันธ์ ออกแนะแนว จัดอบรมเกี่ยวกับโครงการบวชภาคฤดูร้อน	10	100
-จัดหางบประมาณและเป็นวิทยากรเอง	6	60.00
-มีการนำปัจจัยไปสมทบโครงการบวชภาคฤดูร้อน	2	20.00
-ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กและเยาวชน ที่เข้ามาบวชภาคฤดูร้อนได้เรียนรู้ถึงพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้อยู่สืบต่อไปนานๆ	1	10.00
-มีการส่งเสริมและสนับสนุนเด็กและเยาวชนในสถานศึกษาโดยแยกเป็น 2 ห้องเรียน ห้องเรียนที่ 1 ใช้ที่วัด ห้องเรียนที่ 2 ใช้สถานศึกษา	1	10.00
-เน้นการประชาสัมพันธ์ชักชวนเยาวชนให้เห็นความสำคัญของการบวชให้มากขึ้น	2	20.00

N = 10

ตารางที่ 3.1.2.2

บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์	จำนวน	ร้อยละ
-มีค่านิยมภัตตรแก่ครูผู้สอน	5	50.00
-ประชาสัมพันธ์ให้เด็กและเยาวชนเข้าศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์	10	100
-สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้เข้าร่วมสอบธรรมศึกษา	8	80.00
-สร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้เรียน เช่น จัดหารางวัลให้นักเรียนที่สอบธรรมศึกษาได้ เป็นต้น	2	20.00
-จัดหางบประมาณและจัดหาสื่อการเรียนการสอนเอง	5	50.00
-ให้ความรู้ของประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนา	1	10.00
-ประชาสัมพันธ์ให้กับเด็กนักเรียนโดยมีทุนและใบประกาศมอบให้	3	30.00
-สร้างสิ่งจูงใจโดยการจัดกิจกรรม	2	20.00
-ประชาสัมพันธ์ในหมู่บ้านและโรงเรียนเครือข่าย	4	40.00

N = 10

ตารางที่ 3.1.2.3

บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่

หรือการศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.)

บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.)	จำนวน	ร้อยละ
-ใช้สถานที่วัดจัดตั้งโรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่	2	20.00
-ให้ใช้สถานที่ของวัดเป็นสถานที่ฝึกอบรมเกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียน	1	10.00

N = 10

ตารางที่ 3.1.2.4

บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการสงเคราะห์ทุนการศึกษา

บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการสงเคราะห์ ทุนการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
-ให้ทุนการศึกษา	10	100
-จัดหาแหล่งทุน	10	100
-ส่งเสริมและสนับสนุนมอบทุนให้แก่พระภิกษุ – สามเณร ที่มี ความประพฤติดีเรียบร้อย และเรียนดี	8	80.00
-บริจาคปัจจัยเกี่ยวกับอุปกรณ์การเรียน	5	50.00
-มีการส่งเสริมและสนับสนุนนักเรียนที่เข้าร่วมปฏิบัติธรรม และ ศึกษาในการพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	8	80.00
-มีทุนนิตินในการแจกทานในรูปคณะกรรมการโดยเป็นประธานคณะกรรมการ	3	30.00

N = 10

ตารางที่ 3.2.1.4

บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของทางวัด

บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการให้ใช้ที่ดินหรือ สถานที่ของทางวัด	จำนวน	ร้อยละ
-เป็นศูนย์ปฏิบัติธรรม	5	50.00
-เป็นสถานที่อบรม/สัมมนา	7	70.00
-เป็นสถานที่จัดกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม	10	100
-ให้ใช้ที่ดินของวัดเป็นสถานที่สาธารณประโยชน์	10	100
-ใช้เป็นสถานที่จัดกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยประจำตำบล	1	10.00
-ให้ผู้สูงอายุมาใช้เขตธรณีสงฆ์เพื่อออกกำลังกาย จัดกิจกรรมทั่วไปในวัด	5	50.00
-ใช้เป็นสถานที่ฝึกอบรมเกี่ยวกับการเกษตรประจำตำบล	2	20.00
-ใช้เป็นสถานที่ตากพืชผลทางการเกษตรประจำหมู่บ้าน	1	10.00
-ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการใช้ที่ดินของวัดเป็นศูนย์กองทุน SMLชุมชนเข้มแข็ง	5	50.00
-นำที่ธรณีสงฆ์ของวัดที่ว่างเปล่าให้ผู้ที่ไม่มียินได้ทำไร่ ทำนา ปลูกผักไว้ ดำรงชีวิตเลี้ยงครอบครัว	2	20.00

N = 10

ตารางที่ 3.1.2.5

บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด

บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด	จำนวน	ร้อยละ
-สนับสนุนอาหารกลางวัน	2	20.00
-จัดหางบประมาณ หาทุนการศึกษาและอุปกรณ์การเรียนสำหรับเด็กเล็ก	2	20.00
-ประชาสัมพันธ์ตามหมู่บ้านเวลาครบเกณฑ์ที่จะเข้าเรียน ผู้ปกครองก็จะนำบุตรมาลงทะเบียนเรียนในแต่ละปี โดยให้เรียนฟรี มีอาหารกลางวันและดื่มนมฟรี	1	10.00

N = 10

ตารางที่ 3.1.2.6

บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนครูพระสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา

บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนครูพระสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
-ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระลูกวัดเป็นพระสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน	10	100
-มอบค่าตอบแทน ค่านิตยภัตร แก่ครูผู้สอน	2	20.00
-ออกแนะแนวอบรมศีลธรรม และธรรมสัญจร	1	10.00
-ส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา	5	50.00
-ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา ให้ได้รับการฝึกอบรมวิชาศีลธรรม และจริยธรรมให้มากขึ้น	1	10.00
-แนะนำให้พระลูกวัดไปสมัครลงทะเบียนเป็นครูสอนศีลธรรมในโรงเรียนประจำหมู่บ้าน	2	20.00
-เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในวัดให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่	1	10.00
-มีการจัดหาบุคลากรเกี่ยวกับการสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา	1	10.00
-มีการพัฒนาการเรียนรู้อื่นๆ เพิ่มทักษะในภาษาถิ่น	1	10.00
-มีการผลิตสื่อการสอนเพื่อสนับสนุนนักเรียนในด้านการเรียนการสอน	2	20.00
-นำสื่อหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้สอนให้กับนักเรียน	2	20.00

N = 10

3.1.3 บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษาสงเคราะห์

ตารางที่ 3.1.3.1

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อโครงการบวชภาคฤดูร้อน

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อโครงการบวชภาคฤดูร้อน	จำนวน	ร้อยละ
-เป็นประธานโครงการบวชภาคฤดูร้อน	6	60.00
-เข้าไปมีส่วนร่วมในการอบรมโครงการบวชภาคฤดูร้อน	2	20.00
-บทบาทในฐานะเป็นหัวหน้าโครงการบวชภาคฤดูร้อน	1	10.00
-บทบาทในฐานะเป็นหัวหน้าหน่วยอบรมบวชภาคฤดูร้อน	1	10.00
-จัดให้มีการดำเนินงานโครงการบวชภาคฤดูร้อนในเรื่องการอบรมทางพระพุทธศาสนา	10	100
-ประชาสัมพันธ์คณะสงฆ์ อบต. ผู้นำชุมชน จัดหาเยาวชนอย่างน้อยหมู่บ้าน 3 คน เข้ามาบวชภาคฤดูร้อน	5	50.00
-เป็นพระพี่เลี้ยงโครงการบวชภาคฤดูร้อน	1	10.00

N = 10

ตารางที่ 3.1.3.2

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์	จำนวน	ร้อยละ
-เป็นผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์	10	100
-เป็นวิทยากร	8	80.00
-จัดให้มีหลักสูตรธรรมะศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชน	10	100

N = 10

3) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ หรือ การศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.)

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.)	จำนวน	ร้อยละ
-เป็นกรรมการศูนย์การเรียนชุมชนประจำตำบล	1	10.00

N = 10

ตารางที่ 3.1.3.3

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อการส่งเสริมทุนการศึกษา

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อการส่งเสริมทุนการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
-จัดหาแหล่งทุนการศึกษา	10	100
-มอบทุนการศึกษา	10	100
-มอบทุนการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา และวันสำคัญของชาติ เช่น วันที่ 5 ธันวาคม ของทุกปี วันที่ 12 สิงหาคมของทุกปีและวันเด็กแห่งชาติ	2	20.00

N = 10

ตารางที่ 3.1.3.4

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อการให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของทางวัด

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อการให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของวัด	จำนวน	ร้อยละ
-ใช้ที่ดินของวัดเป็นสถานที่สาธารณประโยชน์	10	100
-ใช้สถานที่วัดจัดตั้งสถานีนอนำมัยประจำหมู่บ้าน	8	80.00
-ใช้เป็นสถานที่จัดอบรมโครงการค่ายพุทธบุตรและประชาชนทั่วไป	3	30.00
-ใช้เป็นสถานที่อบรมศีลธรรมแก่ประชาชนทั่วไปทุกวันพระ	5	50.00
-นำที่ธรณีสงฆ์ของวัดสร้างตึกแถวให้ผู้ไม่มีที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านได้เข้าไปเช่าอยู่	3	30.00
-มีการใช้เป็นศูนย์ศาลาอเนกประสงค์ของหมู่บ้านเป็นที่อ่านหนังสือ	2	20.00
-ใช้เป็นสถานที่จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุประจำหมู่บ้าน	10	100
-ให้ใช้ที่ธรณีสงฆ์ของวัดเป็นตลาดสดประจำหมู่บ้าน	1	10.00
-ให้ใช้ที่ดินของวัดเป็นสถานที่ปลูกป่าประจำหมู่บ้าน	1	10.00

N = 10

ตารางที่ 3.1.3.5

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด	จำนวน	ร้อยละ
-เป็นผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด	1	10.00
-นำเด็กก่อนเกณฑ์เข้าศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด	1	10.00
-มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด	1	10.00

N = 10

7) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อครูพระสอนพระพุทธศาสนา
ในสถานศึกษา

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อครูพระสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
-เป็นครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา	6	60.00
-ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระลูกวัดเป็นพระสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน	7	70.00

N = 10

3.2 บทบาทในด้านการพัฒนาการจัดการศึกษาสงเคราะห์

3.2.1 บทบาทในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์

ตารางที่ 3.2.1.1

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาโครงการบวชภาคฤดูร้อน

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารต่อการพัฒนาโครงการบวชภาคฤดูร้อน	จำนวน	ร้อยละ
-พัฒนาหลักสูตร วิธีการ ตลอดจนการจัดทำแผน และจัดหางบประมาณ	3	100
-จัดให้มีการฝึกอบรม จัดหางบประมาณ และจัดหาบุคลากรด้านวิทยากร	3	100
-ประชาสัมพันธ์คณะสงฆ์ อบต. ผู้นำชุมชน จัดหาเยาวชนเข้ามาบวชภาคฤดูร้อน	2	70.00
-เข้าร่วมโครงการบวชภาคฤดูร้อนของหมู่บ้านโดยมีตำแหน่งเป็นพระวิทยากร	1	30.00
-เป็นกรรมการฝ่ายอบรมเยาวชนบวชภาคฤดูร้อน	1	30.00

N = 3

ตารางที่ 3.2.1.2

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารต่อการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์	จำนวน	ร้อยละ
-พัฒนาหลักสูตร วิธีการ ตลอดจนการจัดทำแผน และจัดหางบประมาณ	3	100
-จัดให้มีการฝึกอบรม จัดหางบประมาณและพัฒนาวิธีการเรียนการสอน	1	30.00
-จัดหาบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านธรรมะศึกษาและจัดหางบประมาณ	1	30.00
-มีการพัฒนาทางด้านการเรียนการสอน มีการจัดกิจกรรมตอบปัญหาธรรมะเน้นในเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นหลัก	2	70.00
-นำนักเรียนไปปฏิบัติสาธารณะประโยชน์ในวัดทุกวัดในเขตตำบล	1	30.00

N = 3

ตารางที่ 3.2.1.3

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารต่อการพัฒนาโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.)

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารต่อการพัฒนาโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.)	จำนวน	ร้อยละ
-เป็นที่ปรึกษาและกรรมการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนประจำอำเภอ	1	30.00

N = 3

ตารางที่ 3.2.1.4

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาการสงเคราะห์ทุนการศึกษา

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารต่อการพัฒนาการสงเคราะห์ทุนการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
-หาแหล่งทุนและงบประมาณ	3	100
-มอบทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน ผู้ด้อยโอกาส และผลกระทบจากโรคเอดส์ในเขตอำเภอ	1	30.00
-มอบทุนให้เด็กที่เข้ามาศึกษาพุทธธรรมและร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมสม่ำเสมอในวันธรรมสวนะ	2	70.00

N = 3

ตารางที่ 3.2.1.5

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาการใช้ที่ดินหรือสถานที่ของวัด

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารต่อการพัฒนาการใช้ที่ดินหรือสถานที่ของวัด	จำนวน	ร้อยละ
-พัฒนาให้วัดเป็นศูนย์พัฒนาการศึกษาพระพุทธศาสนา	2	70.00
-พัฒนาให้วัดเป็นศูนย์พัฒนาทางวัฒนธรรมประจำอำเภอ	1	30.00
-ใช้เป็นศูนย์บำบัดผู้ป่วยโรคเอดส์ และผู้ติดยาเสพติด	1	30.00
-ใช้เป็นสถานที่อบรมธรรมศึกษา	1	30.00
-ใช้เป็นศูนย์พัฒนาฝีมือคนพิการ	1	30.00

N = 3

ตารางที่ 3.2.1.6

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารต่อการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด	จำนวน	ร้อยละ
-เป็นที่ปรึกษาและกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	1	30.00

N = 3

ตารางที่ 3.2.1.7

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาครูพระสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารต่อการพัฒนาครูพระสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
-เพิ่มทักษะความชำนาญให้แก่ครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา โดยให้ได้รับการฝึกอบรม	1	30.00
-เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการสอนพระพุทธศาสนาประจำปีละ 1 ครั้ง ในภาค 6	1	30.00
-ให้มีการฝึกอบรมนักเรียนทางด้านดนตรีล้าน การฟ้อนรำ	1	30.00
-ให้มีการฝึกอบรมนักเรียนทางหัตถกรรมเกี่ยวกับการทำบายศรี	1	30.00

N = 3

3.2.2 บทบาทในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาสงเคราะห์

ตารางที่ 3.2.2.1

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารส่งเสริม
และสนับสนุนต่อการพัฒนาโครงการบวชภาคฤดูร้อน

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาโครงการบวชภาคฤดูร้อน	จำนวน	ร้อยละ
-ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการฝึกอบรมโครงการบวชภาคฤดูร้อน	3	100
-ประชาสัมพันธ์ ออกแนะแนว จัดอบรมเกี่ยวกับโครงการบวชภาคฤดูร้อน	3	100

N = 3

ตารางที่ 3.2.2.2

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารส่งเสริม
และสนับสนุนต่อการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์	จำนวน	ร้อยละ
-ประชาสัมพันธ์ในหมู่บ้านและโรงเรียนในเครือข่าย	2	70.00
-ส่งเสริมและสนับสนุนโดยการเพิ่มหลักสูตรในการใช้สื่อไอทีในการสอน	1	30.00

N = 3

ตารางที่ 3.2.2.3

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารส่งเสริม
และสนับสนุน ต่อการพัฒนาโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.)

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.)	จำนวน	ร้อยละ
-เพิ่มทักษะพัฒนาบุคลากรหรือวิทยากรทางวิชาการหรือนักวิชาทางการศึกษา	1	30.00

N = 3

ตารางที่ 3.2.2.4

บทบาทพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุน

ต่อการพัฒนาการสงเคราะห์ทุนการศึกษา

บทบาทพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาการสงเคราะห์ทุนการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
-ให้ทุนการศึกษา	3	100

N = 3

ตารางที่ 3.2.2.5

บทบาทพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุน

ต่อการพัฒนาการให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของทางวัด

บทบาทพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาการให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของทางวัด	จำนวน	ร้อยละ
-เป็นสถานที่ฝึกอบรมของหน่วยงานต่าง ๆ	1	30.00
-เป็นสถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ ในตำบล	3	100
-ใช้เป็นสถานที่จัดกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทย	1	30.00
-ให้ใช้เป็นสถานที่จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในชุมชนหมู่บ้าน	2	70.00

N = 3

ตารางที่ 3.2.2.6

บทบาทพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุน

ต่อการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด

บทบาทพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด	จำนวน	ร้อยละ
-ประชาสัมพันธ์	1	30.00
-ส่งบุคลากรให้ได้รับการอบรมศึกษาดูงานเกี่ยวกับงานด้านการพัฒนาเด็กเล็กในจังหวัดต่าง ๆ	1	30.00

N = 3

ตารางที่ 3.2.2.7

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุน
ต่อการพัฒนาครูพระสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาครูพระสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
-ออกแนะแนวอบรมศีลธรรม และธรรมสัญจร	1	30.00
-ส่งเสริมให้มีพัฒนาด้านทักษะการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา	1	30.00
-จัดกิจกรรมเพิ่มเติมจากเนื้อหาที่สอนประจำและจัดสอนเพิ่มเติมที่วัดต่อ	1	30.00
-มีการนำนักเรียนมาบำเพ็ญประโยชน์ในวัดหรือในทางพระพุทธศาสนา	1	30.00

N = 3

3.2.3 บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์

ตารางที่ 3.2.3.1

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาโครงการบวชภาคฤดูร้อน

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อการพัฒนาโครงการบวชภาคฤดูร้อน	จำนวน	ร้อยละ
-ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการบวชภาคฤดูร้อน	10	100
-จัดหางบประมาณ วางแผน และดำเนินงาน	8	80.00
-พัฒนาหลักสูตร วิธีการ ตลอดจนการจัดทำแผน และจัดหางบประมาณ	2	20.00
-มีการเสริมหลักสูตรในด้านวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อแก้ไขปัญหา ยาเสพติดและเน้นในเรื่องความกตัญญูกตเวที	1	10.00
-ขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ และองค์กรของรัฐบาล และชุมชนได้งบประมาณสนับสนุนปีละ 100,000 บาท	1	10.00

N = 10

ตารางที่ 3.2.3.2

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อการพัฒนาโรงเรียน พุทธศาสนาวัดอาทิตย์	จำนวน	ร้อยละ
-พัฒนาหลักสูตร วิธีการ ตลอดจนจัดการจัดทำแผน และจัดหา งบประมาณ	5	50.00
-มีการประชาสัมพันธ์ให้เด็กเยาวชนจากสถานศึกษาเข้ามาศึกษา พุทธศาสนาวัดอาทิตย์	7	70.00

N = 10

ตารางที่ 3.2.3.3

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาโรงเรียนศูนย์ศึกษาผู้ใหญ่
หรือการศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.)

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อการพัฒนาโรงเรียน ศูนย์ศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.)	จำนวน	ร้อยละ
-บทบาทในฐานะเป็นกรรมการศูนย์การเรียนร่วมชุมชนประจำตำบล	1	10.00

N = 10

ตารางที่ 3.2.3.4

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาการสงเคราะห์ทุนการศึกษา

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อการพัฒนาการ สงเคราะห์ทุนการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
-ให้ทุนการศึกษา	10	100
-จัดหาแหล่งทุน	10	100
-จัดหางบประมาณ	10	100

N = 10

ตารางที่ 3.2.3.4

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาการให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของทางวัด

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อการพัฒนาการให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของทางวัด	จำนวน	ร้อยละ
-ใช้ที่ดินของวัดเป็นที่สาธารณะประโยชน์	10	100
-ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีกิจกรรมภายในวัด	10	100
-ใช้ที่ธรณีสงฆ์ของวัดเป็นสถานที่ฝึกอบรมอาชีพของหมู่บ้าน และกลุ่มแม่บ้าน	2	20.00
-ใช้เป็นที่สถานที่บริการเกี่ยวกับพืชผลทางการเกษตร เช่น ทัศนเกษตรหมู่บ้านเกษตรอำเภอ	1	10.00
-ใช้เป็นโรงงานทอผ้าเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนในหมู่บ้าน	1	10.00
-ใช้เป็นโรงงานผลิตน้ำดื่มเพื่อสร้างรายได้ให้แก่วัดและชุมชน	1	10.00
-ใช้เป็นศูนย์การศึกษาชุมชนสร้างวิชาชีพ เช่น การทำอาหาร การทำดอกไม้ การเย็บผ้า เป็นต้น	1	10.00

N = 10

ตารางที่ 3.2.3.5

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด	จำนวน	ร้อยละ
-เป็นผู้อำนวยความสะดวกศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์	1	10.00

N = 10

7) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาครูพระสอน

พระพุทธศาสนาในสถานศึกษา

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อการพัฒนาครูพระสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
-ให้พระลูกวัดที่เป็นครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อเป็นการเพิ่มทักษะ ความชำนาญในการสอนให้มากขึ้น	1	10.00
-นำเด็กและเยาวชนไปศึกษาดูงานนอกสถานที่	1	10.00

N = 10

3.1.4 บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษาสงเคราะห์

ตารางที่ 3.1.4.1

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อโครงการบวชภาคฤดูร้อน

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อโครงการบวชภาคฤดูร้อน	จำนวน	ร้อยละ
-จัดหางบประมาณสนับสนุนโครงการบวชภาคฤดูร้อน	10	100
-จัดหาเด็กและเยาวชนมาบวชภาคฤดูร้อน	10	100
-วางแผนการดำเนินงานโครงการบวชภาคฤดูร้อน	8	80.00
-จัดหาวิทยากรมาบรรยายพิเศษ	7	70.00
-บทบาทในฐานะเป็นหัวหน้าโครงการบวชภาคฤดูร้อน	3	30.00
-บทบาทในฐานะเป็นหัวหน้าหน่วยอบรมบวชภาคฤดูร้อน	2	20.00
-มีการจัดกิจกรรมโครงการบวชภาคฤดูร้อนร่วมกับหน่วยงานอื่น	1	10.00

N = 10

ตารางที่ 3.1.4.2

บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์	จำนวน	ร้อยละ
-จัดหางบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์	8	80.00
-จัดหลักสูตรการเรียนการสอน	3	30.00
-จัดเตรียมบุคลากรและครูผู้สอน	5	50.00
-จัดหาแหล่งทุนการศึกษา	10	100
-บทบาทในฐานะเป็นผู้อำนวยการศูนย์พุทธศาสนาวันอาทิตย์	10	100

N = 10

ตารางที่ 3.1.4.3

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการสงเคราะห์ทุนการศึกษา

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อการสงเคราะห์ทุนการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
-จัดหาแหล่งทุน	10	100

N = 10

ตารางที่ 3.1.4.4

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อการให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของวัด

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อการให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของวัด	จำนวน	ร้อยละ
-ใช้ที่วัดเป็นที่สาธารณะประโยชน์	10	100
-ใช้ที่ธรณีสงฆ์ของวัดเป็นสถานที่ฝึกอบรบอาชีพประจำหมู่บ้าน	2	20.00
-เป็นสถานที่อบรมให้แก่สถานีนีออนามัยเครือข่ายงดเหล้าเข้าพรรษา	2	20.00

N = 10

ตารางที่ 3.1.4.5

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด	จำนวน	ร้อยละ
-จัดหางบประมาณสนับสนุนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	2	20.00
-จัดหาครูพี่เลี้ยงในการดูแลเด็กเล็ก	1	10.00
-เปิดศูนย์อบรมพัฒนาเด็กเล็กก่อนเกณฑ์ในวัด	1	10.00

N = 10

ตารางที่ 3.1.4.6

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อครูพระสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา

บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อครูพระสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
-ส่งเสริมและสนับสนุนให้ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการสอนศีลธรรม	2	20.00
-ส่งเสริมและสนับสนุนครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา	5	50.00
-ส่งเสริมให้มีกิจกรรมเสริมการเรียน เช่น กิจกรรมจิตอาสา	2	20.00
-ส่งพระลูกวัดเป็นครูสอนศีลธรรมในสถานศึกษา	3	30.00
-บทบาทในฐานะเป็นครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา	5	50.00
-เป็นพระวิทยากรอบรมค่ายพุทธบุตรทั่วจังหวัด	3	30.00
-นำเด็กและเยาวชนไปศึกษาดูงานตามวัดต่าง ๆ	1	10.00
-จัดกิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ เพื่อมอบรายได้ให้กับโรงเรียน	4	40.00
-นำนักเรียนมาสวดมนต์ทุกวันพระ	4	40.00

N = 10

ตอนที่ 4 สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะในการบริหารพัฒนาสภาพปัญหา

1. เยาวชนไม่ให้ความสนใจเข้ามาศึกษาอบรม
2. หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องไม่ค่อยให้การสนับสนุนเท่าที่ควร
3. ขาดงบประมาณในการบริหาร
4. ขาดบุคลากรทางด้านการศึกษา
5. ขาดแคลนสื่อและเทคโนโลยี ในการเรียนการสอน
6. ขาดแคลนหนังสือเรียนที่ใช้ในการเรียนการสอน
7. ขาดแคลนอุปกรณ์ทางการศึกษา
8. ขาดปัจจัยในการสนับสนุนทั้งทางด้านศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์
9. ขาดแคลนเด็กและเยาวชนที่จะเข้ามาบวชภาคฤดูร้อน
10. งบประมาณโครงการบวชภาคฤดูร้อนที่ได้รับจากหน่วยงานของรัฐไม่เพียงพอ
11. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัดได้ถูกโอนย้ายให้กับองค์กรปกครองท้องถิ่นดูแล ทำให้พระสังฆาธิการไม่มีบทบาทในด้านการพัฒนาเด็กเล็ก
12. ขาดปัจจัยในการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน
13. ศูนย์การศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ประสบปัญหาด้านมลพิษทางเสียงรบกวน
14. ไม่มีการสนับสนุนจากภาครัฐในโครงการบวชภาคฤดูร้อน โดยทางวัดจัดหาทุนเองหมด
15. เมื่อมีการขอใช้สถานที่ของวัดทำกิจกรรมของหน่วยงานต่าง ๆ เมื่อเสร็จกิจกรรมแล้ว มักจะเป็นภาระให้พระภิกษุ-สามเณรในวัดทำความสะอาดวัดเอง
16. เกี่ยวบุคลากรไม่มีความพร้อมและไม่เข้าใจกับงานเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ
17. เด็กและเยาวชนไม่ค่อยให้ความสนใจในการบวชภาคฤดูร้อน เพราะไม่ค่อยศรัทธาพระพี่เลี้ยงบ้างและอุปกรณ์ประกอบการบรรยายธรรมะไม่สมบูรณ์
18. ศูนย์การศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์บางวัดจัดตั้งเองขึ้นมาเอง ไม่เห็นทำอะไรสอนก็ไม่สอนเด็กสนใจน้อย
19. ครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาบางรูป สอนไม่ค่อยได้ผล สอนบ้างไม่สอนบ้างถึงเวลารับเงินอย่างเดียว
20. ครูพระสอนศีลธรรมบางรูปอายุน้อย ยังไม่มีประสบการณ์ในการสอน ทำให้การสอนไม่มีประสิทธิภาพ

21. ครูพระสอนศีลธรรมบางรูปมีพฤติกรรมเหมือนผู้หญิงทำให้มีพฤติกรรมที่น่าเลื่อมใส
22. พระภิกษุ-สามเณรไม่ค่อยตั้งใจเรียนธรรม แผนกนักธรรม-บาลี เพราะถือว่าเรียนไปแล้วไม่สามารถไปประกอบอาชีพได้ ไม่เหมือนสายสามัญ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องศึกษาเกี่ยวกับเรื่องศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมให้่องแท้ให้ถูกต้อง
2. ควรให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องศึกษาในเรื่องจารีต ประเพณี วัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องศาสนพิธี กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา
3. ให้ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับด้านศาสนศึกษา และการศึกษาสงเคราะห์ ให้เข้าถึงเด็กและเยาวชนให้มากและทุก ๆ ด้าน
4. ควรให้มีการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานหลัก ในด้านการช่วยเหลือทางด้านการดูแล ทางด้านสื่อการสอน หนังสือเรียน และเทคโนโลยี
5. ควรจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์
6. ควรให้ผู้รับผิดชอบมีการส่งเสริมและสนับสนุน ในด้านแนวคิดในการพัฒนาทางด้านศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์
7. อยากให้องค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลและเพิ่มงบประมาณให้เพียงพอ
8. ควรจะมีหน่วยงานหรือองค์กรของรัฐ เข้ามาดูแลทางด้านศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ให้มากกว่านี้
9. ควรมีการพัฒนาในด้านประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญา ให้มีส่วนร่วมกับการพระพุทธศาสนาในทุก ๆ ด้าน
10. อยากให้หน่วยงาน องค์กรหลักของโครงการบวชภาคฤดูร้อน เข้ามาดูแลในด้านงบประมาณให้มากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งประสานให้สถานศึกษาหรือชุมชนให้หาเด็กและเยาวชนเข้ามาบวชให้มากขึ้น
11. ควรส่งเสริมให้คนที่ไม่มีเงินหรือคนยากจนได้รับการศึกษาเพื่อเป็นการช่วยเหลือสังคมอีกด้านหนึ่ง

12. ความเป็นจริงพระสงฆ์ได้ช่วยสังคมในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการสงเคราะห์ การศึกษา การพัฒนาสู่แต่ต่างองค์กรโดยขอความช่วยเหลือก็ให้ความร่วมมือทุกครั้งเสมอ
13. ควรให้มีการโอนย้ายศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จากองค์กรปกครองท้องถิ่นมาจัดตั้งในวัด เหมือนเดิมเพื่อเป็นการเร่งให้แต่ละวัดถึงเด็กเข้าวัด เป็นการพัฒนาพื้นฐานทางด้านคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรมตั้งแต่วัยเด็ก
14. ควรจะมีงบประมาณให้แต่ละวัดที่มีการจัดอบรมเยาวชน ประชาชนให้ทั่วถึง
15. ศูนย์การศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ควรมีสถานที่เป็นสัดส่วน เพราะปัจจุบันบางวัดใช้ศาลารายหรืออุโบสถเป็นสถานที่เรียน ไม่มีห้องเรียนเป็นสัดส่วน
16. อยากให้สถานศึกษาเป็นผู้จัดหาเด็ก และเยาวชนเข้ามาศึกษาธรรมะศึกษา ในศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์
17. อยากให้ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลการศึกษาของสงฆ์
18. อยากให้พระผู้ใหญ่ หรือหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญ และเอาใจใส่ในด้านศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์
19. ควรจะมีการส่งเสริมให้ศูนย์การศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีกิจกรรมศึกษาดูงาน นอกสถานที่
20. ศูนย์การศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ทุกวัด ควรเอาใจใส่ในการดึงดูดเด็กและเยาวชน เข้ามาศึกษาในธรรมะศึกษา
21. จัดอบรมให้กับครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการสอนนักเรียนให้มีความเข้าใจในการสอนมากกว่านี้ เพราะครูพระช่วยสอนบางรูปไม่เรียนทางด้านการสอนมาโดยตรง
22. ควรให้มีการเปิดรับสมัครครูพระสอนศีลธรรมที่มีใจรักในการสอนศีลธรรมกับเด็ก จริง ๆ ไม่ควรรับตามเส้นสายโดยการฝาก ทำงานเป็นทีม อุปกรณ์การเผยแผ่ควรมีความพร้อม เพราะผู้บริหารในสถานศึกษาบางโรงเรียนไม่ค่อยให้ความร่วมมือเท่าไร
23. ควรให้ความรู้แนะนำพระภิกษุ-สามเณร ให้มีความเห็น ความรู้ ความเข้าใจธรรมะ ให้ลึกซึ้งกว่าที่เป็นอยู่ และให้เข้าใจเมื่อศึกษาธรรม แผนกธรรม-บาลี แล้วสามารถนำไปใช้ประโยชน์ ได้อย่างไร

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดพะเยา มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดพะเยา

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดพะเยา จำนวน 50 รูป ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง ประกอบด้วย บทบาทในการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา บทบาทในด้านการพัฒนาศาสนศึกษา บทบาทในด้านการจัดการศึกษาสงเคราะห์ และบทบาทในด้านการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

5.1 สรุปผล

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

พระสังฆาธิการส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.0 มีพรรษาตั้งแต่ 20 พรรษาขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 44.0 มีการศึกษาทางโลกในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 46.0 การศึกษาทางธรรม ระดับนักธรรมชั้นเอก คิดเป็นร้อยละ 84.0 ไม่มีการศึกษาในระดับเปรียญธรรม คิดเป็นร้อยละ 90.0 และมีตำแหน่งเจ้าอาวาส คิดเป็นร้อยละ 61.3

5.1.2 บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษา

บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษา จังหวัดพะเยา จำแนกได้ดังนี้

5.1.2.1 บทบาทในการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา ประกอบด้วย

1) บทบาทด้านการบริหารจัดการศึกษาศาสนศึกษา

(1) บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรมประกอบด้วย บทบาทในฐานะเจ้าสำนักเรียน ในฐานะเป็นรองเจ้าสำนักเรียน จัดครูหรือบุคลากรการศึกษาจัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรมชั้นตรี โท เอก จัดตั้งกองทุนให้การศึกษา ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการสอบนักธรรม วางแผนพัฒนาหลักสูตรการ

เรียนการสอน การวัดผลและการดำเนินกิจกรรมครูสอนพระปริยัติธรรม และพัฒนาสำนักเรียนให้ทันสมัย โดยเน้นสื่อด้านคอมพิวเตอร์

(2) บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีประกอบด้วย บทบาทในฐานะเจ้าสำนักเรียน ส่งเสริมให้พระภิกษุ-สามเณรได้เรียนบาลี สนับสนุนทั้งด้านครูผู้สอน เงินอุดหนุนการศึกษา จัดหาเด็กและเยาวชนให้มาบวชเรียน และเข้าศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี สนับสนุนส่งเสริมการดำเนินกิจกรรม การเรียนการสอน สอนงานแม่กองบาลี และจัดซื้อหนังสือเรียนแผนกบาลีให้นักเรียนที่สนใจเรียน

(3) บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ (ปริยัติสามัญ) ประกอบด้วย บทบาทในฐานะเป็นผู้จัดการ และผู้อำนวยการโรงเรียนปริยัติสามัญ จัดครูหรือบุคลากรการศึกษา ส่งเสริมให้สามเณรที่เรียนไม่จบมัธยมต้นและมัธยมปลายได้ศึกษาตามโรงเรียนที่จัดขึ้นเป็นภาคบังคับของการศึกษา จัดให้มีการเรียนการสอน การศึกษาพระปริยัติสามัญ แผนกสามัญ ระดับชั้น ม. 1 ถึง ม.6 ควบคุมดูแลมาตรฐานการเรียนการสอน พระปริยัติสามัญ แผนกสามัญ และจัดอุปกรณ์ในการเรียนให้

(4) บทบาทของพระสังฆาธิการ ต่อการบริหารจัดการศึกษา ระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์) ประกอบด้วย ส่งเสริมสนับสนุนพระภิกษุ-สามเณรที่มาบรรพชา-อุปสมบทที่เรียน จบ ม. 6 แล้วให้ได้ศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์) ต่อไป และส่งเสริมให้ประชาชนทั่วไปเข้ารับการศึกษา ในระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์)

2) บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาศาสนศึกษา

(1) บทบาทของพระสังฆาธิการ ต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาปริยัติธรรมแผนกนักธรรม ประกอบด้วย ให้นำทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ-สามเณร ให้รางวัลสำหรับพระภิกษุ-สามเณรที่สอบนักธรรม ชั้นตรี โท เอก ได้เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ ส่งเสริมและสนับสนุนโดยการหาเงินอุดหนุนทางด้านการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระภิกษุ-สามเณรศึกษาให้สำเร็จการศึกษาในระดับชั้นตรี โท เอก จัดหางบประมาณสนับสนุน ส่งเสริมให้มีการพัฒนาการศึกษาจริยธรรมศาสนกิจ ส่งเสริมและสนับสนุนพระภิกษุ-สามเณรที่เข้ามาบวชใหม่ได้เรียนรู้ถึงพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา จัดตั้งกองทุนการศึกษา ให้ความร่วมมือในการแนะนำการสอบนักธรรม และให้สามเณรที่ยังไม่มีวิทย์ฐานะเป็นนักธรรมชั้นใดชั้นหนึ่ง ให้แจ้งเจ้าอาวาส กวดขันให้เรียนพระธรรมวินัยหรือเข้ารับการอบรม

(2) บทบาทของพระสังฆาธิการ ต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาปริยัติธรรมแผนกบาลี ประกอบด้วย จัดหาเด็กและเยาวชนเข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรเพื่อศึกษา

บาลี ให้ทุนการศึกษาตามประโยคที่สอบได้เป็นประจำทุกปี จัดการศึกษาปริยัติธรรมแผนกบาลี สำหรับพระภิกษุ-สามเณร และพระสังฆาธิการในระดับเจ้าอาวาสเป็นต้นไป ส่งเสริมให้มีการ พัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี และจัดตั้งกองทุนสำหรับพระภิกษุ-สามเณร

(3) บทบาทของพระสังฆาธิการ ต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาปริยัติ ธรรม แผนกสามัญ (ปริยัติสามัญ) ประกอบด้วย ให้ทุนการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนเด็ก ผู้ด้อยโอกาสได้เข้ามาบวชเรียน ส่งเสริมให้พระภิกษุ-สามเณรได้เรียนจนจบมัธยมปลายโดยให้ ทุนการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระสังฆาธิการและเจ้าอาวาสที่ไม่จบ ม.6 ได้เรียนเป็นกรณี พิเศษให้จบ ม.6 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนสำเร็จการศึกษาในระดับ ม. 1 ถึง ม.6 จัดการเรียน การสอนการศึกษาปริยัติสามัญ แผนกสามัญ ชั้น ม. 1 ถึง ม.6 ส่งเสริมด้านวัสดุ อุปกรณ์ทางการ ศึกษา จัดตั้งกองทุนการศึกษา จัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการและสนับสนุนการจัดการศึกษา ให้แก่เด็กและเยาวชนโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นข้อกำหนด

(4) บทบาทของพระสังฆาธิการ ต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา ระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์) ประกอบด้วย ส่งเสริมให้การศึกษาโดยให้ทุนเรียนต่อเป็น รายปี เป็นค่าหน่วยกิตและค่าใช้จ่ายต่างๆ และส่งเสริมให้พระสังฆาธิการที่จบ ม. 6 แล้ว ได้เรียน ต่อในระดับอุดมศึกษา

3) บทบาทในฐานะเจ้าอาวาสต่อการจัดการศึกษาศาสนาศึกษา

(1) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม ประกอบด้วย บทบาทเป็นเจ้าของสำนักเรียน และรองเจ้าสำนักเรียน ศูนย์การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม ฝึกอบรมพระภิกษุ-สามเณรภายในวัด จัดให้มีทัศน ศึกษาออกสถานที่ สนับสนุนในการจัดการเรียนการสอนและวัสดุอุปกรณ์อย่างเพียงพอ มีการ ฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม จัดหาบุคลากรที่มีความรู้ใน การถ่ายทอดวิชาการทางธรรมมาเป็นครูสอน และเป็นวิทยากรพิเศษตามรายวิชา และมีบทบาท ในฐานะเป็นครูสอน

(2) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกบาลี ประกอบด้วย บทบาทเป็นเจ้าของสำนักเรียน และจัดให้มีการเรียนการสอน พระปริยัติธรรม แผนกบาลีทุกระดับชั้น

(3) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษา พระปริยัติสามัญ แผนกสามัญ (ปริยัติสามัญ) ประกอบด้วย บทบาทในฐานะเป็นผู้จัดการ และ ผู้อำนวยการ สำนักศาสนศึกษาปริยัติสามัญ แผนกสามัญ จัดฝึกอบรม จัดกิจกรรมการเรียน เช่น

กิจกรรมการปลูกป่า ฝึกรอบมเกี่ยวกับการจัดตั้งสหกรณ์ในโรงเรียน ห้างสมุดบรรณารักษ์ เป็นต้น จัดทัศนศึกษาออกสถานที่ และมีการเชิญวิทยากรมาบรรยายพิเศษ เช่น เรื่องยาเสพติด กฎหมาย และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

(4) บทบาทของพระสงฆ์ในการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์) ประกอบด้วย มีบทบาทในฐานะเป็นอาจารย์ประจำ มจร. วิทยาเขตพะเยา

5.1.2.2 บทบาทในด้านการพัฒนาการศึกษา ประกอบด้วย

1) บทบาทในฐานะผู้บริหารต่อการพัฒนาการศึกษา

(1) บทบาทของพระสงฆ์ในการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม ประกอบด้วย มีการเปิดสอนนักธรรมทุกชั้นเรียน ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องของอาคารสถานที่ ด้านวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน และทุนการศึกษา

(2) บทบาทของพระสงฆ์ในการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ประกอบด้วย ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องอาคารสถานที่ ด้านวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน และทุนการศึกษา

(3) บทบาทของพระสงฆ์ในการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ (ปริยัติสามัญ) ประกอบด้วย เปิดการเรียนการสอนปริยัติสามัญ แผนกสามัญตั้งแต่ชั้น ม. 1 ถึง ม. 6 ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องอาคารสถานที่ ด้านวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน และทุนการศึกษา 4) บทบาทของพระสงฆ์ในการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์) ประกอบด้วย ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องอาคารสถานที่ ด้านวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน และทุนการศึกษา

2) บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาการศึกษา

(1) บทบาทของพระสงฆ์ในการในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม ประกอบด้วย การบริหารงานบุคคล เพิ่มทักษะการสอนของครู โดยการเข้าฝึกรอบม ประชาสัมพันธ์ ให้ความอุปถัมภ์ด้านที่พัก ทุนการศึกษา วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน จัดอบรมนักธรรมก่อนสอบ และส่งเสริมจัดองค์ความรู้ทั้งในด้านของนักธรรมและธรรมศึกษา

(2) บทบาทของพระสงฆ์ในการในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ประกอบด้วย ให้ความอุปถัมภ์ด้านที่พัก ทุนการศึกษา

และวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน จัดให้มีการอบรมบาลีก่อนสอบ และส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอน

(3) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาการศึกษาปริยัติธรรม แผนกสามัญ (ปริยัติสามัญ) ประกอบด้วย ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีการพัฒนาตนเองและมีการเข้ารับการอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน และเข้าร่วมโครงการสนับสนุนการศึกษา ประชาสัมพันธ์ ให้ความอุปถัมภ์ด้านที่พัก ทุนการศึกษาและวัสดุอุปกรณ์การเรียน จัดอบรมนักธรรมก่อนสอบ และส่งเสริมสนับสนุนให้วัดเปิดสอนหลักสูตรพุทธศาสนาในวันหยุด

(4) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์) ประกอบด้วย สนับสนุนและส่งเสริมพระภิกษุ-สามเณรที่เรียนจบ ม.6 แล้วให้เรียนต่อในระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์) และส่งเสริมให้พระนิสิตเข้าใจ สามารถอธิบายบทบาทของพระสงฆ์ไทยตามหลักพระธรรมวินัยได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน และยังสามารถสอนให้พระนิสิตวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์กับการจัดการศึกษา รวมทั้งสรุปเหตุการณ์ของพระพุทธศาสนาในยุคต่างๆ ของไทยได้

3) บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาศาสนศึกษา

(1) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม ประกอบด้วย ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการฝึกอบรมทางด้านครูผู้สอนและด้านเงินอุดหนุนงบประมาณ จัดการเรียนการสอน บทบาทในฐานะเป็นพระปริยัตินิเทศจังหวัดพะเยา เน้นแนวการศึกษาตลอดจนถึงหลักสูตร แก้ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาปริยัติธรรม แผนกนักธรรม และจัดให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการศึกษานักธรรมให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชน

(2) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ประกอบด้วย ส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมด้านครูผู้สอน และด้านเงินอุดหนุนงบประมาณในการจัดการเรียนการสอน บทบาทในฐานะเป็นพระปริยัตินิเทศจังหวัดพะเยา เน้นแนวการศึกษาตลอดจนถึงหลักสูตร แก้ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาปริยัติธรรม แผนกบาลี และจัดให้มีการฝึกอบรมทางธรรมแก่พระภิกษุ - สามเณรในรูปแบบของกิจกรรมพิเศษนอกเหนือจากการเรียนตามหลักสูตร เช่น การบรรยายปาฐกถา

(3) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ (ปริยัติสามัญ) ประกอบด้วย ส่งเสริมให้มีการฝึกอบรม

ด้านครูสอนการศึกษาปริยัติสามัญ แผนกสามัญ และด้านเงินอุดหนุนงบประมาณในการจัดการเรียนการสอน บทบาทในฐานะเป็นพระปริยัตินิเทศจังหวัดพะเยา ณะแนวการศึกษาตลอดจนถึงหลักสูตร การแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาปริยัติสามัญ แผนกสามัญ และพัฒนาตามสายงานตามโครงสร้างของวัด ศึกษาการพัฒนาภายในวัด

(4) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเข้าอาวาส ต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์) ประกอบด้วย เป็นกรรมการคณะครุศาสตร์ สาขาหลักสูตรและการสอน มจร. วิทยาเขตพะเยา

5.1.3 บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดพะเยา

5.1.3.1 บทบาทในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย

1) บทบาทด้านการบริหารการศึกษาสงเคราะห์

(1) บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารโครงการบวชภาค ฤดูร้อน ประกอบด้วย เป็นประธานโครงการบวชภาคฤดูร้อน เข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการอบรมโครงการบวชภาคฤดูร้อน รับสมัครนักเรียนเข้าบรรพชาเป็นสามเณรในช่วงปิดภาคเรียนในเดือนเมษายนของทุกปีเพื่อเข้ารับการอบรมและปฏิบัติธรรม เป็นเวลา 1 เดือน เป็นหัวหน้าหน่วยอบรมโครงการบวชภาคฤดูร้อนพระภิกษุ-สามเณรและโครงการบวชศีลจารีณีภาคฤดูร้อน เจริญพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เป็นคณะกรรมการบวชภาคฤดูร้อน จัดหางบประมาณ และมีการวางแผนคัดเลือกบุคลากรเป็นวิทยากร

(2) บทบาทของพระสังฆาธิการ ต่อการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนา วันอาทิตย์ ประกอบด้วย เป็นผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นวิทยากรอบรมเยาวชนในศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ รับสมัครนักเรียนเข้ามาเรียนธรรมะในวันอาทิตย์ จัดหางบประมาณ มีการวางแผน จัดหลักสูตรการเรียนการสอน ประชาสัมพันธ์ตามโรงเรียนและในชุมชนให้เข้ามาศึกษาและเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และเป็นที่ปรึกษาศึกษาศูนย์การศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์

(3) บทบาทของพระสังฆาธิการ ต่อการบริหารโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกโรงเรียน ประกอบด้วย เป็นกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประจำตำบล (กศ.น.) และเป็นที่ปรึกษาศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนประจำตำบล

(4) บทบาทของพระสังฆาธิการ ต่อการบริหารการสงเคราะห์ทุนการศึกษา ประกอบด้วย จัดตั้งกองทุนการศึกษาสำหรับการศึกษาทั้งพระภิกษุ-สามเณร เด็ก

เยาวชน และผู้ด้อยโอกาส จัดหาแหล่งทุน และมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ-สามเณร เด็กและเยาวชน สงเคราะห์การให้อาหารกลางวันให้นม และให้สวัสดิการต่างๆ

(5) บทบาทของพระสังฆาธิการ ต่อการบริหารการให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของทางวัด ประกอบด้วย เป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาพดี ศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่ และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การให้ใช้ที่ดินของวัดเป็นที่สาธารณประโยชน์ เป็นสถานที่จัดอบรมโครงการค่ายพุทธบุตรและประชาชนทั่วไป เป็นสถานที่อบรมศีลธรรมแก่ประชาชนทั่วไปทุกวันพระ ใช้ในการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดเทศกาลของหน่วยงานต่างๆ ใช้เป็นที่จ่ายเงินผู้สูงอายุประจำทุกเดือน เป็นสถานที่ทำการของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมแต่ละปี เป็นสถานที่ในการประกอบศาสนพิธีหรือประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และใช้เป็นศูนย์บำบัดผู้ป่วยโรคเอดส์และผู้ติดยาเสพติด

(6) บทบาทของพระสังฆาธิการ ต่อการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด ประกอบด้วย จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และเป็นที่ปรึกษาและกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

(7) บทบาทของพระสังฆาธิการ ต่อการบริหารครูพระสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา ประกอบด้วย ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระลูกวัดเป็นพระสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน และเป็นครูพระสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา

2) บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาสงเคราะห์

(1) บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนโครงการบวชภาคฤดูร้อน ประกอบด้วย มีการประชาสัมพันธ์ และออกแนะแนวให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมโครงการบวชภาคฤดูร้อน จัดอบรมเกี่ยวกับโครงการบวชภาคฤดูร้อน จัดหางบประมาณ เป็นวิทยากร สนับสนุนปัจจัยสมทบโครงการบวชภาคฤดูร้อน และส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนที่เข้ามาบวชภาคฤดูร้อน ได้เรียนรู้ถึงพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้อยู่สืบต่อไปนานๆ

(2) บทบาทของพระสังฆาธิการ ต่อการส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ประกอบด้วย จัดหาค่าตอบแทนแก่ครูผู้สอน ประชาสัมพันธ์ให้เด็กและเยาวชนเข้าศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้เข้าร่วมสอบธรรมศึกษาสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้เรียน เช่น จัดหารางวัลให้นักเรียนที่สอบธรรมศึกษาได้ เป็นต้น จัดหางบประมาณและจัดหาสื่อการเรียนการสอน และจัดกิจกรรมเสริมการเรียนการสอน

(3) บทบาทของพระสังฆาธิการ ต่อการส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียน
ศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.) ประกอบด้วย ให้สถานที่วัดจัดตั้งโรงเรียน
การศึกษาผู้ใหญ่ และเป็นสถานที่ฝึกอบรมเกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียน

(4) บทบาทของพระสังฆาธิการ ต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการ
สงเคราะห์ทุนการศึกษา ประกอบด้วย จัดตั้งทุนนิธิ จัดหาแหล่งทุน และให้ทุนการศึกษา

(5) บทบาทของพระสังฆาธิการ ต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการให้ใช้
ที่ดินหรือสถานที่ของทางวัด ประกอบด้วย เป็นศูนย์ปฏิบัติธรรม เป็นสถานที่อบรม/สัมมนา เป็น
สถานที่จัดกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม ให้ใช้ที่ดินของวัดเป็นสถานที่
สาธารณะประโยชน์ เป็นสถานที่จัดกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยประจำตำบล ให้
ผู้สูงอายุมาใช้เขตธรณีสงฆ์เพื่อออกกำลังกาย จัดกิจกรรมทั่วไปในวัด ใช้เป็นสถานที่ฝึกอบรม
เกี่ยวกับการเกษตรประจำตำบล ใช้เป็นสถานที่ตากพืชผลทางการเกษตรประจำหมู่บ้าน
ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการใช้ที่ดินของวัดเป็นศูนย์กลางทุน SML ชุมชนเข้มแข็ง และนำที่ธรณี
สงฆ์ของวัดที่ว่างเปล่าให้ผู้ที่ไม่มีกินได้ทำไร่ ทำนา ปลูกผักไว้ดำรงชีวิตเลี้ยงครอบครัว

(6) บทบาทของพระสังฆาธิการ ต่อการส่งเสริมและสนับสนุนศูนย์พัฒนา
เด็กเล็กในวัด ประกอบด้วย สนับสนุนอาหารกลางวัน จัดหางบประมาณ หาทุนการศึกษาและ
อุปกรณ์การเรียนสำหรับเด็กเล็ก และประชาสัมพันธ์

(7) บทบาทของพระสังฆาธิการ ต่อการส่งเสริมและสนับสนุนครูพระสอน
พระพุทธศาสนาในสถานศึกษา ประกอบด้วย ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระลูกวัดเป็นพระสอน
พระพุทธศาสนาในโรงเรียน มอบค่าตอบแทน ค่านิตยภัตแก่ครูผู้สอน ออกแนะแนวอบรมศีลธรรม
และธรรมสัง្កจร ส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา จัดหาบุคลากร
เกี่ยวกับการสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา มีการพัฒนาการเรียนรู้ เพิ่มทักษะในภาษา
ล้านนา ผลิตสื่อการสอนเพื่อสนับสนุนนักเรียนในด้านการเรียนการสอน และนำสื่อหรือนวัตกรรม
ใหม่ๆ มาใช้สอนให้กับนักเรียน

3) บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษาสงเคราะห์

(1) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อโครงการบวชภาค
ฤดูร้อน ประกอบด้วย เป็นประธานโครงการบวชภาคฤดูร้อน เข้าไปมีส่วนร่วมในการอบรม
โครงการบวชภาคฤดูร้อน บทบาทในฐานะเป็นหัวหน้าหน่วยอบรมบวชภาคฤดูร้อน จัดให้มีการ
ดำเนินงานโครงการบวชภาคฤดูร้อนในเรื่องการอบรมทางพระพุทธศาสนา ประชาสัมพันธ์
โครงการฯ และเป็นพระพี่เลี้ยงโครงการบวชภาคฤดูร้อน

(2) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ประกอบด้วย เป็นผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นวิทยากร และจัดให้มีหลักสูตรธรรมศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชน

(3) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.) ประกอบด้วย เป็นกรรมการศูนย์การเรียนชุมชนประจำตำบล

(4) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการสงเคราะห์ทุนการศึกษา ประกอบด้วย จัดหาแหล่งทุนการศึกษา และมอบทุนการศึกษา

(5) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของทางวัด ประกอบด้วย ใช้ที่ดินของวัดเป็นสถานที่สาธารณะประโยชน์ ใช้สถานที่วัดจัดตั้งสถานเอนกนิกายประจำหมู่บ้าน เป็นสถานที่จัดอบรมโครงการค่ายพุทธบุตรและประชาชนทั่วไป เป็นสถานที่อบรมศีลธรรมแก่ประชาชนทั่วไปทุกวันพระ นำที่ธรณีสงฆ์ของวัดสร้างตึกแถวให้ผู้ไม่มีที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านได้เข้าไปเช่าอยู่ เป็นศูนย์ศาลาอเนกประสงค์ของหมู่บ้านเป็นที่อ่านหนังสือ เป็นสถานที่จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุประจำหมู่บ้าน ใช้ที่ธรณีสงฆ์ของวัดเป็นตลาดสดประจำหมู่บ้าน และใช้ที่ดินของวัดเป็นสถานที่ปลูกป่าประจำหมู่บ้าน

(6) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด ประกอบด้วย เป็นผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด นำเด็กก่อนเกณฑ์เข้าศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด และมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด

(7) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อครูพระสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา ประกอบด้วย เป็นครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา และส่งเสริมและสนับสนุนให้พระลูกวัดเป็นพระสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน

5.1.3.2 บทบาทในด้านการพัฒนาการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ประกอบด้วย

1) บทบาทในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์

(1) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาโครงการบวชภาคฤดูร้อน ประกอบด้วย พัฒนาหลักสูตร วิธีการ ตลอดจนการจัดทำแผน และจัดหางบประมาณ จัดให้มีการฝึกอบรม และจัดหาวิทยากร ประชาสัมพันธ์โครงการฯ เป็นพระวิทยากร และเป็นกรรมการฝ่ายอบรมเยาวชนบวชภาคฤดูร้อน

(2) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ประกอบด้วย พัฒนาหลักสูตร วิธีการ ตลอดจนการจัดทำแผน และจัดหา

งบประมาณ จัดให้มีการฝึกอบรม พัฒนาวิธีการเรียนการสอน จัดหาบุคลากรที่มีความรู้ทางด้าน
ธรรมะศึกษา และนำนักเรียนไปปฏิบัติสาธารณะประโยชน์ในวัดทุกวัดในเขตตำบล

(3) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาโรงเรียน
ศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.) ประกอบด้วย เป็นที่ปรึกษาและกรรมการศูนย์
การศึกษานอกโรงเรียน

(4) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาการ
สงเคราะห์ทุนการศึกษา ประกอบด้วย หาแหล่งทุน และมอบทุนการศึกษา

(5) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาการให้ใช้ที่ดิน
หรือสถานที่ของวัด ประกอบด้วย เป็นศูนย์พัฒนาการศึกษาพระพุทธศาสนา เป็นศูนย์พัฒนาทาง
วัฒนธรรม เป็นศูนย์บำบัดผู้ป่วยโรคเอดส์และผู้ติดยาเสพติด เป็นสถานที่อบรมธรรมศึกษา และ
ศูนย์พัฒนาฝีมือคนพิการ

(6) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาศูนย์พัฒนา
เด็กเล็กในวัด ประกอบด้วย เป็นที่ปรึกษาและกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

(7) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาครูพระสอน
พระพุทธศาสนาในสถานศึกษา ประกอบด้วย พัฒนาครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาโดยให้
ได้รับการฝึกอบรม และฝึกอบรมนักเรียนทางด้านดนตรีล้านนา การฟ้อนรำ และหัตถกรรม

2) บทบาทในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาการจัดการ
การศึกษาสงเคราะห์

(1) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุน
ต่อการพัฒนาโครงการบวชภาคฤดูร้อน ประกอบด้วย ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการฝึกอบรม
โครงการบวชภาคฤดูร้อน ประชาสัมพันธ์ และออกแนะแนว

(2) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุน
ต่อการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ประกอบด้วย ประชาสัมพันธ์ให้เด็กและเยาวชนเข้า
ศึกษาในโรงเรียน และส่งเสริมและสนับสนุนโดยการเพิ่มหลักสูตรในการใช้สื่อไอทีในการสอน

(3) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุน
ต่อการพัฒนาโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น) ประกอบด้วย เพิ่มทักษะ
พัฒนาบุคลากรหรือวิทยากรทางวิชาการหรือนักวิชาการทางการศึกษา

(4) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุน ต่อ
การพัฒนาการสงเคราะห์ทุนการศึกษา ประกอบด้วย การให้ทุนการศึกษา

(5) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาการให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของทางวัด ประกอบด้วย เป็นสถานที่ฝึกอบรมของหน่วยงานต่างๆ จัดกิจกรรมต่างๆ ในตำบล จัดกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทย และจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

(6) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด ประกอบด้วย ประชาสัมพันธ์ศูนย์ ส่งบุคลากรให้ได้รับการอบรมศึกษาดูงานเกี่ยวกับงานด้านการพัฒนาเด็กเล็ก

(7) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาครูพระสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา ประกอบด้วย ออกแนะแนวอบรมศีลธรรมและธรรมสัง្គจร ส่งเสริมให้มีการพัฒนาด้านทักษะการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา จัดกิจกรรมเพิ่มเติมจากเนื้อหาที่สอนประจำและจัดสอนเพิ่มเติมที่วัด และนำนักเรียนมาบำเพ็ญประโยชน์ในวัดหรือในทางพระพุทธศาสนา

3) บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์

(1) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาโครงการบวชภาคฤดูร้อน ประกอบด้วย ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการบวชภาคฤดูร้อน จัดหางบประมาณวางแผน และดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร และมีการเสริมหลักสูตรในด้านวิปัสสนากัมมัฏฐาน

(2) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ประกอบด้วย พัฒนาหลักสูตร วิธีการ ตลอดจนจัดการจัดทำแผน และจัดหางบประมาณ และมีการประชาสัมพันธ์ให้เด็ก เยาวชนจากสถานศึกษาเข้ามาศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์

(3) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาโรงเรียนศูนย์ศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.) ประกอบด้วย มีบทบาทในฐานะเป็นกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

(4) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาการสงเคราะห์ทุนการศึกษา ประกอบด้วย จัดหาแหล่งทุน และให้ทุนการศึกษา

(5) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาการให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่สาธารณะประโยชน์ ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีกิจกรรมภายในวัด ใช้ที่ธรณีสงฆ์ของวัดเป็นสถานที่ฝึกอบรมอาชีพของหมู่บ้าน และกลุ่มแม่บ้าน เป็นสถานที่บริการเกี่ยวกับพืชผลทางการเกษตร เช่น ธกส. เกษตรหมู่บ้าน เกษตรอำเภอ เป็นต้น เป็นสถานที่จัดตั้งโรงงานทอผ้า

และโรงงานผลิตน้ำตาล และเป็นผู้ดำเนินการศึกษาชุมชนสร้างวิชาชีพ เช่น การทำอาหาร การทำดอกไม้ การเย็บผ้า เป็นต้น

(6) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด ประกอบด้วย เป็นผู้อำนวยความสะดวกศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์

(7) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาครูพระสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา ประกอบด้วย ให้ครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเข้ารับการฝึกอบรม และนำเด็กและเยาวชนไปศึกษาดูงานนอกสถานที่

4) บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษาสงเคราะห์

(1) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อโครงการบวชภาค ฤดูร้อน ประกอบด้วย จัดหางบประมาณสนับสนุนโครงการบวชภาคฤดูร้อน จัดหาเด็กและเยาวชนมาบวชภาคฤดูร้อน วางแผนการดำเนินงานโครงการบวชภาคฤดูร้อน จัดหาวิทยากรมาบรรยายพิเศษ มีบทบาทในฐานะเป็นหัวหน้าโครงการบวชภาคฤดูร้อน และหัวหน้าหน่วยอบรมภาคฤดูร้อน

(2) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ประกอบด้วย มีบทบาทในฐานะเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดหางบประมาณสนับสนุน จัดหลักสูตรการเรียนการสอน จัดเตรียมบุคลากรและครูผู้สอน จัดหาแหล่งทุนการศึกษา

(3) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการสงเคราะห์ทุนการศึกษา ประกอบด้วย จัดหาแหล่งทุน

(4) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของวัด ประกอบด้วย ใช้ที่วัดเป็นที่สาธารณประโยชน์ เป็นสถานที่ฝึกอบรมอาชีพประจำหมู่บ้าน และอบรมให้แก่สถานีอนามัยในเครือข่าย

(5) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด ประกอบด้วย จัดหางบประมาณสนับสนุนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จัดหาครูพี่เลี้ยงในการดูแลเด็กเล็ก และเปิดเป็นศูนย์อบรมพัฒนาเด็กเล็กก่อนเกณฑ์ในวัด

(7) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อครูพระสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา ประกอบด้วย ส่งเสริมและสนับสนุนให้ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการสอนศีลธรรม กิจกรรมเสริมการเรียน เช่น กิจกรรมจิตอาสา ส่งเสริมและสนับสนุนครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา เป็นครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา เป็นพระวิทยากรอบรม นำเด็กและเยาวชนไปศึกษาดูงานตามวัดต่างๆ จัดกิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ และนำนักเรียนมาสดมภ์ทุกวันพระ

5.2 อภิปรายผล

5.2.1 บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษา จังหวัดพะเยา

ในการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษา จังหวัดพะเยา สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1) บทบาทในการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา ประกอบด้วย บทบาทพระสังฆาธิการในจังหวัดพะเยา ในด้านการบริหารจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา เป็นบทบาทในฐานะเป็นผู้บริหาร เช่น เป็นเจ้าสำนักเรียน เป็นผู้จัดการ เป็นผู้อำนวยความสะดวก เป็นต้น ซึ่งบทบาทในด้านนี้จะมุ่งเน้นด้านการบริหารจัดการศึกษา เช่น การบริหารงานบุคคล บริหารงบประมาณ บริหารด้านวิชาการ เช่น การจัดทำและพัฒนาหลักสูตร การวัดผลประเมินผล การจัดทำสื่อการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นต้น และการบริหารงาน เช่น การจัดทำแผนปฏิบัติการ การจัดหากองทุนสนับสนุนการศึกษา การจัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ด้านการศึกษา เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา เป็นการจัดการศึกษาแก่บุคลากรทางคณะสงฆ์เป็นภารกิจด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรมบาลีปริยัติธรรม และระดับอุดมศึกษา การจัดการศึกษาด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่เป็นครูสอน เป็นเจ้าสำนักเรียนในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาส เป็นต้น นอกจากนี้บทบาทในฐานะผู้บริหารแล้ว พระสังฆาธิการยังมีบทบาทในด้านการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษา การมอบทุนการศึกษา เนื่องในโอกาสต่างๆ จัดหาเด็กและเยาวชนให้เข้าบวชเรียนและส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษาต่อในทุกๆระดับชั้น เป็นต้น

2) บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา บทบาทพระสังฆาธิการด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา ในจังหวัดพะเยา ที่มีการส่งเสริมและสนับสนุนในลักษณะเด่นในด้าน การจัดตั้งกองทุนการศึกษา การมอบทุนหรือรางวัลสำหรับพระภิกษุสามเณรในกรณีที่สามารถสอบได้ การส่งเสริมให้มีการสำเร็จการศึกษาในทุกๆระดับชั้น การจัดหางบประมาณ บุคลากร สื่อการเรียนการสอน และมีการจัดอบรมสัมมนา

3) บทบาทในฐานะเจ้าอาวาสต่อการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ซึ่งจะมีบทบาทในสองสถานะ คือ เป็นทั้งบทบาทผู้บริหาร และบทบาทของผู้ปกครองคณะสงฆ์ภายในวัดที่ตั้งสำนักเรียนหรือสถานที่เรียนในระดับต่างๆ ดังนั้นจึงมีบทบาททั้งในด้านการบริหารจัดการศึกษา เช่น การจัดการศึกษาให้เป็นไปตามหลักสูตรในแต่ละระดับชั้น การเป็นผู้ปกครองควบคุมพระลูกวัด รวมทั้งการมีบทบาทในฐานะครูผู้สอนด้วย

จะเห็นได้ว่าการมีบทบาทในหลายสถานะ จึงเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบสูง มีรักและศรัทธาในพระพุทธานุภาพอย่างแท้จริง

4) บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาศาสนศึกษา

บทบาทพระสังฆาธิการ ในด้านการส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาศาสนศึกษา พบว่า มีบทบาทที่สอดคล้องกับการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาศาสนศึกษา อาจจะเป็นเพราะว่าท่านทั้งหลายเห็นว่า การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาศาสนศึกษาจะส่งต่อการพัฒนาศาสนศึกษาได้ดีขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยจะมุ่งเน้นที่ผู้เรียนว่าจะสามารถพัฒนาตนเองให้ประสบความสำเร็จทางการเรียนได้มากน้อยแค่ไหน

จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาศาสนศึกษา เป็นบทบาทที่สำคัญของคณะสงฆ์ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาพระภิกษุ-สามเณรให้มีความรู้ในด้านพุทธานุภาพอย่างแท้จริง เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และสืบทอดศาสนทายาทต่อไป ซึ่งบทบาทพระสังฆาธิการดังกล่าว เป็นไปตามกรอบแนวคิดในการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา ที่ว่า การจัดการศึกษา เป็นการจัดการศึกษาแก่บุคลากรทางคณะสงฆ์ เป็นภารกิจด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกปริยัติสามัญ และระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัย 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย การจัดการศึกษาด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่เป็นครูสอน เป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรม - บาลี สนามหลวง เป็นเลขานุการ สอบธรรม - บาลี สนามหลวง เป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือประธานจัดสอบธรรม-บาลี สนามหลวง และเป็นเจ้าสำนักเรียนในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาส นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่พระภิกษุส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น มอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่สอบไล่ได้ จัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นต้น

5.2.2 บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดพะเยา

ในการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดพะเยา สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1) บทบาทด้านการบริหารการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทพระสังฆาธิการในด้านการบริหารการศึกษาสงเคราะห์ จะประกอบไปด้วย การจัดโครงการบวชภาคฤดูร้อน โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การศึกษาผู้ใหญ่ (กศ.น.) การสงเคราะห์ทุนการศึกษา การใช้ที่ดินหรือสถานที่ทางวัด ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด และการเป็นพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา พบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดพะเยา มีบทบาทครบในทุกๆ ด้าน และมีบทบาทในหลายสถานะ ทั้งสถานะของผู้บริหาร เช่น เป็นประธานหรือหัวหน้าโครงการจัดหางบประมาณสนับสนุนโครงการ หรือศูนย์

การเรียนต่างๆ การจัดทำหลักสูตรและบริหารหลักสูตร การประชาสัมพันธ์เพื่อจัดหาบุคคลมาเข้าร่วมโครงการฯ และศูนย์การเรียนรู้ต่างๆ เป็นต้น บทบาทในสถานะเจ้าอาวาส เช่น บทบาทในฐานะผู้บริหารศูนย์ฯ เป็นวิทยากรอบรม เป็นผู้สนับสนุนและส่งเสริมในทุกๆ ด้าน รวมทั้งด้านอาคารสถานที่ และเป็นครูสอน โดยเฉพาะศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาต่างๆ เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะมียุทธศาสตร์ใดๆ บทบาทจะต้องมีการสงเคราะห์ด้านทุนการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ทั้งการจัดตั้งกองทุน การจัดหาแหล่งทุน และการมอบทุนการศึกษา

ส่วนการใช้ที่ดินของวัดหรือสถานที่วัด สามารถจำแนกออกเป็นการจัดกิจกรรมใหญ่ ๆ ได้ดังนี้ เป็นสถานที่บำเพ็ญบุญ ทั้งในด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา การจัดเป็นสถานที่วิปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นต้น เป็นสถานที่จัดอบรม/สัมมนา ทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ เป็นสถานที่จัดกิจกรรมต่างๆ ทั้งด้านกิจกรรมทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ เป็นศูนย์การเรียนรู้ และศูนย์วิชาชีพต่างๆ เช่น ศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์ฝึกอาชีพต่างๆ เป็นต้น เป็นสถานที่ประกอบกิจการต่างๆ เช่น สร้างตึกแถวให้เช่า โรงงานต่างๆ และเป็นสถานที่บริการด้านสาธารณประโยชน์ต่างๆ เช่น จ่ายเบี้ยเลี้ยง เป็นตลาดสด เป็นสถานที่ปลูกป่า เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดพะเยา มีบทบาทในด้านการศึกษา สงเคราะห์ในทุกๆ ด้าน ซึ่งถือว่าการช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาเล่าเรียนทางโลกและทางธรรม ทั้งในด้านทุนการศึกษา การช่วยเหลือพัฒนาสถานศึกษา การช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา การช่วยเหลือเฉพาะบุคคล การให้ใช้บริการสถานที่ของวัดในการจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่างๆ เป็นต้น

2) บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาสงเคราะห์

บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาสงเคราะห์ เป็นบทบาทที่พระสังฆาธิการได้ดำเนินการที่ไม่แตกต่างจากการบริหารการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งจากการศึกษารายละเอียดแล้ว ผลการศึกษามีลักษณะที่สอดคล้องกัน อาจเป็นเพราะว่า การมีบทบาทบริหารและการส่งเสริมและสนับสนุนนั้น เป็นบทบาทที่มาจากบุคคลที่ดำรงตำแหน่งในหลายสถานะ และดำเนินการเช่นเดียวกัน และท่านทั้งหลายถือว่าเป็นบทบาทที่สามารถส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาเด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปเช่นกัน

จากบทบาทพระสังฆาธิการในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ที่กล่าวมาทั้งหมด เป็นบทบาทที่สอดคล้องกับแนวคิดในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ที่ว่า การศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุน การศึกษาอื่นนอกจากศาสนาศึกษาหรือ

สถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาประชากรของประเทศให้เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพประสิทธิภาพในการรักษาความมั่นคงของชาติ และสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติอย่างยิ่ง ซึ่งบทบาทพระสงฆ์ไทยได้ทำหน้าที่จัดการศึกษาและให้การศึกษแก่คนไทยตั้งแต่อดีตมาแล้ว เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นสภาพการณ์ต่าง ๆ เปลี่ยนไปทำให้บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ลดลง ก็คงเหลือแต่การศึกษาสงเคราะห์เท่านั้น ดังนั้นการศึกษาสงเคราะห์คือ การให้การสงเคราะห์แก่รัฐในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาแก่ประชาชน ซึ่งมหาเถรสมาคมได้ให้ความสำคัญของการศึกษาสงเคราะห์ โดยประกาศ เรื่องการตั้งกองทุนสงเคราะห์แก่นักเรียนนักศึกษา โดยกำหนดข้อบัญญัติในเรื่องการตั้งกองทุนว่า การตั้งกองทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษา ให้เป็นไปตามกุศลเจตนาของวัดทั้งหลายที่มีกำลังและสามารถจะจัดทำได้ มิให้มีการบังคับด้วยประการใดๆ ห้ามมิให้นำเงินการกุศลหรือเงินผลประโยชน์หรือเงินอื่นใดของวัดมาจัดตั้งกองทุนเพื่อการนี้ ห้ามมิให้วัดกั้มเงินมาจัดตั้งเป็นทุนไม่ว่าจะเป็นการตั้งทุนชั่วคราวหรือการตั้งทุนถาวร เป็นต้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1) ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย พบว่า ควรให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องของศึกษาเกี่ยวกับเรื่องศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมให้่องแท้ ให้ถูกต้อง ควรให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องศึกษาในเรื่องจารีต ประเพณี วัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องศาสนพิธี กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ควรให้มีการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานหลัก ในด้านการช่วยเหลือทางด้านการดูแล ทางด้านสื่อการสอน หนังสือเรียน และเทคโนโลยี ควรจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ ในด้านการส่งเสริมและสนับสนุนในด้านแนวคิดในการพัฒนาทางด้านศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์

ควรให้หน่วยงานหรือองค์กรหลักของโครงการบวชภาคฤดูร้อน เข้ามาดูแลในด้านงบประมาณให้มากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งประสานให้สถานศึกษาหรือชุมชนให้หาเด็กและเยาวชนเข้ามาบวชให้มากขึ้น ควรให้มีการไอนย้ายศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จากองค์กรปกครองท้องถิ่นมาจัดตั้งในวัดเหมือนเดิมเพื่อเป็นการเร่งให้แต่ละวัดถึงเด็กเข้าวัด เป็นการพัฒนาพื้นฐานทางด้านคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรมตั้งแต่วัยเด็ก ควรให้ศูนย์การศึกษาพุทธศาสนาวินยาทิตยธรรมมีสถานที่เป็นสัดส่วน เพราะปัจจุบันบางวัดใช้ศาลารายหรืออุโบสถเป็นสถานที่เรียน ไม่มีห้องเรียน

เป็นสัดส่วน ควรจัดอบรมให้กับครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการสอนนักเรียนให้มีความเข้าใจในการสอนมากกว่านี้ เพราะครูพระช่วยสอนบางรูปไม่เรียนทางด้านการสอนมาโดยตรง ควรให้มีการเปิดรับสมัครครูพระสอนศีลธรรมที่มีใจรักในการสอนศีลธรรมกับเด็กจริง ๆ ไม่ควรรับตามเส้นสายโดยการฝาก ทำงานเป็นทีม อุปกรณ์การเผยแพร่ควรมีความพร้อมเพราะผู้บริหารในสถานศึกษาบางโรงเรียนไม่ค่อยให้ความร่วมมือเท่าไร ควรให้ความรู้แนะนำพระภิกษุ-สามเณร ให้มีความเห็น ความรู้ ความเข้าใจธรรมะให้ลึกซึ้งกว่าที่เป็นอยู่ และให้เข้าใจเมื่อศึกษาธรรม แผนกธรรม-บาลี แล้วสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไร

2) การจัดการศึกษาโดยเฉพาะด้านศาสนศึกษา ได้เป็นระบบ ทั้งในด้านงบประมาณ สนับสนุนด้านการจัดการศึกษา ซึ่งจากการศึกษา พบว่า พระสังฆาธิการจะต้องเป็นผู้ดำเนินจัดหางบประมาณมาสนับสนุนให้เพียงพอ จัดหลักสูตรการศึกษาตามสภาพที่มีอยู่ เป็นต้น สอดคล้องกับสภาพปัญหา และข้อเสนอแนะที่นำเสนอจากผลการศึกษา เช่น ขาดงบประมาณ บุคลากร สื่อ วัสดุอุปกรณ์การศึกษา เป็นต้น

3) ควรศึกษาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาที่เด็กและเยาวชนเข้ามาขอเรียนน้อย เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาใช้ในการแก้ปัญหา และหาแนวทางปรับปรุงและพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไป

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

หากทำการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาในเรื่องดังต่อไปนี้

1) ควรศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มี ต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและการศึกษา สงเคราะห์โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์ประกอบในการศึกษาวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2) ควรศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มี ต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและการศึกษา สงเคราะห์ในส่วนภูมิภาคหรือในระดับภาค

บรรณานุกรม

ข้อมูลวิทยานิพนธ์

1.1 หนังสือภาษาไทย

กรมการศาสนา. **คู่มือไวยาวัจกร**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2542.

ชบวน พลตรี, **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2544.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **สำนักนายกรัฐมนตรี. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**

พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวานกราฟฟิคจำกัด, 2542.

งามพิศ สัตย์สงวน, **สังคมและวัฒนธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2537.

จิตตินันท์ เดชะคุปต์, **ประมวลสาระชุดวิชา จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัว** มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน่วยที่ 1 – 4, นนทบุรี: สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมาธิราช, 2547.

ชู ชนะแก้ว และคณะ. (2543). **บทบาทของพระสงฆ์กับการศึกษาสงเคราะห์**. กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ.

จิตยา สุวรรณชฎ, **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาสังคม**, กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณะสุขมหาวิทยาลัยยามหิตล, 2527.

ณรงค์ เส็งประชา. **มนุษย์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮาส์, 2541.

ทัศน์า บุญทอง, **ทฤษฎีการพยาบาล แนวคิดและการนำไปใช้ในวิชาชีพพยาบาล**. วารสารพยาบาล, 2525.

ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์. **พฤติกรรมบุคคลในองค์การ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2542.

ประสาร ทองภักดี, **พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สยามสมาคม, 2513.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2549.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **เพื่ออนาคตของการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ:ธรรมสภา, 3536.

พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต). **การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก, 2539.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **การศึกษาทางเลือก : สู้วิวัฒน์หรือวิบัติในยุคโลกไร้พรมแดน.**

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542.

พระธรรมราชานุวัตร เจ้าคณะภาค 6. **คู่มือการบริหารและจัดการวัด.** เชียงราย: ไทศาลการพิมพ์, 2552.

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคมจัดพิมพ์ในวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม 2541. พระราชทานเป็นสมณศักดิ์พระเทพเวที (ประกอบ ธรรมเสฏฐิ์ ป.ธ.9). สหธรรมิก, 2541.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. **ประมวลบทความนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้สำหรับครูยุคปฏิรูป**

การศึกษา. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

พวงเพชร สุรัตน์กวี กุล. **มนุษย์กับสังคม .** พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2542.

พัทธา สายหนู. **ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกของสังคม.** กรุงเทพมหานคร: พิมพ์, 2516.

พุทธทาสภิกขุ-ธรรมทานมูลนิธิ. **พุทธประวัติจากพระโอษฐ์.** กรุงเทพมหานคร: พระนครการพิมพ์, 2535.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542.** กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์, 2546.

ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ -ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ,** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2532.

รุ่ง แก้วแดง. **ปฏิวัติการศึกษาไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2543.

รุจา ภูไพบูลย์, **การพยาบาลครอบครัว : แนวคิดทฤษฎีและการนำมาใช้.** ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์, 2537.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **คู่มือพระสังฆาธิการ.** โรงพิมพ์การศาสนา, 2547.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **วินัยมุข เล่ม 2 (หลักสูตรนักธรรมชั้นโท).** กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2535.

สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. **ประมวลสาระชุดวิชา จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา หน่วยที่ 1 – 4.** นนทบุรี : สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2547.

สุเทพ สุนทรภัสส์. **ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัย พื้นฐานแนวความคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและวัฒนธรรม.** เชียงใหม่ : โกลบอลวิชั่น, 2540.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ 2 .กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

โสภา ชูพิกุลชัย,**จิตวิทยาสังคมประยุกต์**.กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช,2522.

สุพัตรา สุภาพ. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 19. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2540.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ,**จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพฯ:สงเสริมวิชาการ,2525.

1.2 ตำราภาษาอังกฤษ

Pass,Lowes & Davies,Collins dictionary odeconomics,(Glasgow:Harper
Collins),1993,P.1008.

Cohen & Orbuch,Introduction to sociology. Singapore:Mc Graw-hill,1990.

1.3 ข้อมูลทางเว็บไซต์

พระราชสุทธินาถมงคล “บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทย” .สืบค้นจาก : <http://www.mongkoltemple.com/page02/articles017.html>)

หน้าที่และบทบาทของพระสงฆ์. สืบค้นจาก : <http://watlantong.igetweb.com/index.php?mo=3&art=251287>)

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
บทความการวิจัย

ภาคผนวก ข

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ภาคผนวก ค
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่
ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

ภาคผนวก ง
แบบสอบถาม

ภาคผนวก จ
แบบสรุปโครงการ

บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและ

การศึกษาสงเคราะห์จังหวัดพะเยา

THE ROLE OF ECCLESIASTIC SANGKHA ADMISISTRATORS
ON DEVELOPMENT OF RELIGIOUS EDUCATION
AND WELFARE EDUCATION, PHAYAO PROVINCE

นางสาวเสาวนีย์ ไชยกุล

นางจงจิตร แสงทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

Department of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phayao Campus

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดพะเยา

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดพะเยา จำนวน 50 รูป ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและสุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการจับสลาก เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างประกอบด้วย บทบาทในการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา บทบาทในด้านการพัฒนาศาสนศึกษา บทบาทในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ และบทบาทในด้านการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลจากการศึกษา ปรากฏดังนี้

1. บทบาทในการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา

1.1 บทบาทพระสังฆาธิการในจังหวัดพะเยา ในด้านการบริหารจัดการศึกษาศาสนศึกษา เป็นบทบาทในฐานะเป็นผู้บริหาร เช่น เป็นเจ้าสำนักเรียน เป็นผู้จัดการ เป็นผู้อำนวยการ เป็นต้น ซึ่งบทบาทในด้านนี้จะมุ่งเน้นด้านการบริหารจัดการศึกษา เช่น การบริหารงานบุคคล บริหารงบประมาณ และบริหารด้านวิชาการ เป็นต้น

1.2 บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาศาสนศึกษา มีการส่งเสริมและสนับสนุนในลักษณะเด่นในด้าน การจัดตั้งกองทุนการศึกษา การมอบทุนหรือรางวัล

สำหรับพระภิกษุสามเณรในกรณีที่สามารถสอบได้ การส่งเสริมให้มีการสำเร็จการศึกษาในทุกๆระดับชั้น การจัดทำงบประมาณ บุคลากร สื่อการเรียนการสอน และมีการจัดอบรมสัมมนา

1.3 บทบาทในฐานะเจ้าอาวาสต่อการจัดการศึกษาศาสนศึกษา มีบทบาทในสองสถานะ คือ เป็นทั้งบทบาทผู้บริหาร และบทบาทของผู้ปกครองคณะสงฆ์ภายในวัดที่ตั้งสำนักเรียนหรือสถานที่เรียนในระดับต่างๆ ดังนั้นจึงมีบทบาททั้งในด้านการบริหารจัดการศึกษา

1.4 บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาศาสนศึกษา มีบทบาทที่สอดคล้องกับการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาศาสนศึกษา

2. บทบาทในการจัดการศึกษาสงเคราะห์

2.1 บทบาทด้านการบริหารการศึกษาสงเคราะห์ เช่น การจัดโครงการบวชภาคฤดูร้อน โรงเรียนพุทธศาสนาวินยาพิทย การศึกษาผู้ใหญ่ (กศ.น.) การสงเคราะห์ทุนการศึกษา การใช้ที่ดินหรือสถานที่ทางวัด ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด และการเป็นพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา

2.2 บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาสงเคราะห์ เป็นบทบาทที่พระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ไม่แตกต่างจากการบริหารการศึกษาสงเคราะห์

ABSTRACT

The purpose was to study the role of the Sagkatikar to the religious development, Education and Welfare in Phayao province.

The sample included a total of 50 people in Phayao Province. Sagkatikar sampling method specified role in providing education in religious education and develop a role of religious education and welfare by obtaining data. Data were analyzed by analysis A (Content Analysis) of the study, as shown below.

1. The role of education and religious education.

1.1 The management of religious education by using the Sagkatikar role in Phayao province with religious studies in management education. A selection such as an executive or agency or executive director were on a study. This role would focus on management education as human resource management administration, budget academic administration, preparation and curriculum development with results were evaluated from preparation of teaching materials, organization and administration of

such activities. As the actions planned to providing funds to support education and the provision of Educational media materials.

As you can see that religious education studies involved the education ministry personnel in the mission of education ministry of the Holy Scripture, both divisions equitable. Pali Scripture and higher education. This included education of the monks served and teacher and abbot in addition to its role as the executive. The Sagkatikar also play a major role in the establishment to funds for education. The scholarships were provided for children and young people to enter the priesthood and promote and encourage education at all levels and so on.

1.2 The role of promoting and supporting religious studies by Sagatikar which promote and support the management of Religious Studies in Phayao. with the promotion and support feature on the side to fund the study. The grants or awards for the monks were given to encourage graduation at all levels by procurement personal budget, media, learning, teaching and training seminars.

1.3 The role of education as dean of religious studies. His role as Sagkatikar. Abbot will have a role divide into two states as executive role and role of the parent ministry. The temple at the school office or place of learnings at different levels have a role in management education such as educational curriculum in each grade level as a parish Priest as well as parental controls. Role as teacher can be seen as the role of the states. It considers a high responsibility, love and faith in Buddhism, truly.

1.4 The role of promoting and supporting the development of Religious Studies as the role of the Sagkatikar. In terms of promoting and supporting the development of religious studies have shown that there is a role that is consistent with promotion and Education and religious Education helps you to understand clearly through encouragements and supports as education religious studies will continue to develop better. More efficiently, It will focus on the students which can develop their own academic success by determine how much efforts they need.

2. The role of the management of Welfare.

2.1 The role of the welfare administration. The Sagkatikar role in management education. Assistance in the ordination of the summer buddhist sunday school education adults scholarship assistance. The use of lands or premises of the temple for child development center in the temple and the moral is taught in schools

that the Sagkatikar was found in Phayao with full role in all aspects and state. The status of the executive as a chairman or chief procurement budget supports the project or other learning centers, providing programs and curriculum. Publicity provides individuals to join the project and learning centers in various roles such as pastor in the state. Role as the management center, training as a lecturer is sponsored and promote in all areas including the sides, premises and a teacher. The Child Developmental Center. and teachers who teach morals in different Schools. This can be seen that whether they have any roles, every roles have to be subsidized in the form of scholarships from establishment of various funds, the source of funds, and scholarships.

It can be seen that the Sagkatikar is in Phayao and play a role in the field of welfare in any areas which considers a complementary assistance by encourage young people to study the world and in the wrong way by both in term of scholarship to help improve education. Assistance to assist Educational facilities. Individuals use the facilities of the temple in various public events etc.

2.2 The role of welfare promotion and management support. Role to promote and support the management Welfare. A role that he has no Sagkatikar differently in welfare administration. From the details collect, the results are not consistent because of the role of managements, promotions and supports for it with the role of the persons serve with positions in several states. As you repeat the same research, you shall be encountered promotes and supports the development of Children, youth and the general public as well without any deviation.

ความเป็นมาและความสำคัญ

พระสงฆ์มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา นำหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเมื่อครั้งพุทธกาล จนกระทั่งการนำพระพุทธศาสนาสู่ประเทศไทย ตั้งรกรากตรากบจนปัจจุบัน เหล่านี้เป็นส่วนที่พระสงฆ์ได้เกี่ยวข้องมาโดยตลอด ความเกี่ยวข้องดังกล่าว พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญยิ่งกับชาวบ้านและชุมชน โดยเฉพาะการให้ความรู้และสงเคราะห์ชาวบ้านและชุมชน ทำให้เกิดพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ปี พ.ศ. 2505 ได้กำหนดบทบาทการดำเนินงานของพระสงฆ์ไว้ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งถือว่าเป็นกิจการที่คณะสงฆ์ต้องถือหรือควรถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นบทบาทที่คณะสงฆ์ต้องดำเนินการ และบทบาทพระสงฆ์จะมีมากน้อยเพียงใดก็ตาม ย่อมรวมลงในบทบาทการดำเนินงานของพระสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน เป็นงานในหน้าที่ของคณะสงฆ์โดยแท้

ซึ่งเป็นไปตามบทบาทหลักของพระสงฆ์ในการพัฒนาตามกรอบ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 (มาตรา 15 ตี) ที่ได้กำหนดบทบาทการดำเนินงานของพระสงฆ์ไว้ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งพระสงฆ์ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชน และไม่ได้แยกตัวออกไปอยู่อย่างโดดเดี่ยว พระสงฆ์จึงต้องรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ และมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในด้านต่าง ๆ

สอดคล้องกับพระสังฆาธิการในเขตจังหวัดพะเยา เป็นพระสงฆ์นักพัฒนาจึงนำไปสู่การสร้างกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ เพื่อเป็นการให้ความช่วยเหลือชาวบ้าน ด้วยการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาขึ้นในชุมชนท้องถิ่นด้วยรูปแบบต่างๆ เช่น โครงการปฏิบัติธรรมเพื่อการพัฒนาจิต ธนาคารข้าว การศึกษาสงเคราะห์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมประชาชนประจำตำบล โครงการคนนอนวัด การจัดตั้งกลุ่มเยาวชนสัมพันธ์ การเข้าค่ายจริยธรรมแก่เยาวชน การเทศน์นอกธรรมาสัน การบวช ภาคฤดูร้อน และการอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อนและชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น ปัจจุบันพระสังฆาธิการในเขตจังหวัดพะเยา เป็นพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งที่มีผลงานการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นปรากฏผลเป็นรูปธรรมชัดเจน และได้รับการยอมรับท่ามกลางแนวคิดและบทบาทการพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ท้องถิ่นที่สำคัญเช่นนี้ จึงมูลเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจ ที่จะศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษา และการศึกษาสงเคราะห์ โดยได้ยกเอาพระสังฆาธิการในเขตจังหวัดพะเยา ขึ้นเป็นกรณีศึกษาว่า โดยมุ่งศึกษา

บทบาทของพระสงฆ์ 2 ด้าน คือ ด้านศาสนศึกษา และด้านการศึกษาสงเคราะห์ อันจะช่วยให้ได้ภาพสรุปของบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์จังหวัดพะเยามีความชัดเจนยิ่งขึ้น และเพื่อให้เป็นประโยชน์สำหรับการนำเสนอแบบอย่างการพัฒนาต่อพระสงฆ์และองค์กรที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาจังหวัดพะเยา
- 1.2.2 เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์จังหวัดพะเยา

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยมุ่งศึกษาเนื้อหาในด้าน

1. **ศาสนศึกษา** เป็นการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการศึกษาแก่บุคคลากรทางคณะสงฆ์ ได้แก่ พระปริยัติธรรม แผนกธรรม พระปริยัติธรรม แผนกบาลี พระปริยัติธรรม แผนกสามัญ (ปริยัติสามัญ) และมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหา มกุฏราชวิทยาลัย
2. **การศึกษาสงเคราะห์** เป็นการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการสนับสนุนให้บุคคลากรทางศาสนาและสังคม ให้เป็นผู้มีการศึกษา หรือบทบาทที่พระสงฆ์จะต้องดำเนินการและเข้าไปมีส่วนร่วม ได้แก่ การบวชเรียน การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินยาตติย โรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่หรือศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.) การสงเคราะห์ด้านทุนการศึกษา การให้ใช้ที่ดิน หรือสถานที่ของวัด และการเป็นครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา วิชาจริยธรรม หรือวิชาศีลธรรมในสถานศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดพะเยา จำนวน 50 รูป ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่

1. พระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าสำนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม จำนวน 9 โรงเรียน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 9 รูป

2. พระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าสำนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จำนวน 2 โรงเรียน จำนวน 2 รูป
3. พระสังฆาธิการที่เป็นผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนปริยัติสามัญ แผนกสามัญ จำนวน 9 โรงเรียน จำนวน 9 รูป
4. พระสังฆาธิการที่เป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา จำนวน 3 รูป
5. พระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าคณะต่าง ๆ ในเขตจังหวัดพะเยา จำนวน 17 รูป
6. พระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าอาวาส ในเขตจังหวัดพะเยา จำนวน 10 รูป (โดยตัดตำแหน่งพระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าสำนักเรียนต่างๆ พระสังฆาธิการที่เป็นผู้รับใบอนุญาต ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา และพระสังฆาธิการที่เป็นเจ้าคณะต่างๆ

ผลการวิจัย

1. บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษา

1.1 บทบาทในการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา ประกอบด้วย

1) บทบาทด้านการบริหารจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา ประกอบด้วย บทบาทในฐานะเจ้าสำนักเรียน ในฐานะเป็นรองเจ้าสำนักเรียน จัดครูหรือบุคลากรกรการศึกษา จัดให้มีการเรียนการสอน จัดตั้งกองทุนให้การศึกษ่า เงินอุดหนุนการศึกษา บทบาทในฐานะเป็นผู้จัดการ และผู้อำนวยการโรงเรียนปริยัติสามัญ ส่งเสริมสนับสนุนพระภิกษุ-สามเณรที่มาบรรพชา-อุปสมบทที่เรียน จบ ม.6 แล้วให้ได้ศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์) ต่อไป เป็นต้น

2) บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา ประกอบด้วย ให้ความทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ-สามเณร ส่งเสริมและสนับสนุนโดยการหาเงินอุดหนุนทางด้านการศึกษา จัดหาเด็กและเยาวชนเข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรเพื่อศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนเด็กผู้ด้อยโอกาสได้เข้ามาบวชเรียน และส่งเสริมให้พระสังฆาธิการที่จบ ม.6 แล้ว ได้เรียนต่อในระดับอุดมศึกษา

3) บทบาทในฐานะเจ้าอาวาสต่อการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา ประกอบด้วย บทบาทเป็นเจ้าสำนักเรียน และรองเจ้าสำนักเรียน ฝึกอบรมพระภิกษุ-สามเณรภายในวัด จัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีทุกระดับชั้น บทบาทในฐานะเป็นผู้จัดการ และผู้อำนวยการ จัดกิจกรรมการเรียน และมีบทบาทในฐานะเป็นอาจารย์ประจำ มจร.วิทยาเขตพะเยา

1.2 บทบาทในด้านการพัฒนาศาสนศึกษา ประกอบด้วย

1) บทบาทในฐานะผู้บริหารต่อการพัฒนาศาสนศึกษา ประกอบด้วย มีการเปิดการเรียนการสอน ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องของอาคารสถานที่ ด้านวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน และทุนการศึกษา เป็นต้น

2) บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาศาสนศึกษา ประกอบด้วย การบริหารงานบุคคล เพิ่มทักษะการสอนของครู โดยการเข้าฝึกอบรม ทุนการศึกษา และวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีการพัฒนาตนเองและมีการเข้ารับการอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน และเข้าร่วมโครงการ และสนับสนุนและส่งเสริมพระภิกษุ-สามเณรที่เรียนจบ ม.6 แล้วให้เรียนต่อในระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์) เป็นต้น

3) บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาศาสนศึกษา ประกอบด้วย ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการฝึกอบรมทางด้านครูผู้สอนและด้านเงินอุดหนุนงบประมาณ จัดการเรียนการสอน อุดหนุนงบประมาณในการจัดการเรียนการสอน และเป็นกรรมการคณะครูศาสตร์สาขาหลักสูตรและการสอน มจร. วิทยาเขตพะเยา

2. บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดพะเยา

2.1 บทบาทในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย

1) บทบาทด้านการบริหารการศึกษาสงเคราะห์ ประกอบด้วย เป็นประธานโครงการบวชภาคฤดูร้อน เข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการอบรมโครงการบวชภาคฤดูร้อน เป็นผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นวิทยากรอบรมเยาวชนในศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประจำตำบล (กศ.น.) เป็นที่ปรึกษาศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนประจำตำบล จัดตั้งกองทุนการศึกษาสำหรับการศึกษาทั้งพระภิกษุ-สามเณร เด็ก เยาวชน และผู้ด้อยโอกาส จัดหาแหล่งทุน และมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ-สามเณร เด็กและเยาวชน สงเคราะห์การให้อาหารกลางวันให้นม และให้สวัสดิการต่างๆ เป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาพดี ศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่ และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การให้ใช้ที่ดินของวัดเป็นที่สาธารณประโยชน์ เป็นสถานที่จัดอบรมโครงการค่ายพุทธบุตรและประชาชนทั่วไป จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และเป็นที่ปรึกษาและกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และส่งเสริมและสนับสนุนให้พระลูกวัดเป็นพระสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน และเป็นครูพระสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา

2) บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ประกอบด้วย มีการประชาสัมพันธ์ และออกแนะแนวให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมโครงการบวชภาค

ฤดูร้อน จัดอบรมเกี่ยวกับโครงการบวชภาคฤดูร้อน จัดหางบประมาณ เป็นวิทยากร ประชาสัมพันธ์ ให้เด็กและเยาวชนเข้าศึกษาพุทธศาสนาวินายกิตติ์ สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้เข้าร่วมสอบ ธรรมศึกษา ให้สถานที่วัดจัดตั้งโรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ และเป็นสถานที่ฝึกอบรมเกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียน จัดตั้งทุนนิธิ จัดหาแหล่งทุน และให้ทุนการศึกษา เป็นศูนย์ปฏิบัติธรรม เป็นสถานที่อบรม/สัมมนา เป็นสถานที่จัดกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม สนับสนุนอาหารกลางวัน จัดหางบประมาณ หาทุนการศึกษาและอุปกรณ์การเรียนสำหรับเด็กเล็ก ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระลูกวัดเป็นพระสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน

3) บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ประกอบด้วย เป็นประธานโครงการบวชภาคฤดูร้อน เข้าไปมีส่วนร่วมในการอบรมโครงการบวชภาคฤดูร้อน เป็นผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพุทธศาสนาวินายกิตติ์ เป็นกรรมการศูนย์การเรียนชุมชนประจำตำบล จัดหาแหล่งทุนการศึกษา และมอบทุนการศึกษา ใช้ที่ดินของวัดเป็นสถานที่สาธิตพระโยชน์ ใช้สถานที่วัดจัดตั้งสถานีนอนมัธยมประจำหมู่บ้าน เป็นผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด และมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด เป็นครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา และส่งเสริมและสนับสนุนให้พระลูกวัดเป็นพระสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน

2.2 บทบาทในด้านการพัฒนาการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ประกอบด้วย

1) บทบาทในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์ ประกอบด้วย พัฒนาหลักสูตร ตลอดจนการจัดทำแผน และจัดหางบประมาณ จัดให้มีการฝึกอบรม พัฒนาวิธีการเรียนการสอน จัดหาบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านธรรมะศึกษา เป็นที่ปรึกษา และกรรมการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน หาแหล่งทุน และมอบทุนการศึกษา เป็นศูนย์พัฒนา การศึกษาพระพุทธศาสนา เป็นศูนย์พัฒนาทางวัฒนธรรม เป็นศูนย์บำบัดผู้ป่วยโรคเอดส์และผู้ติดยาเสพติด เป็นสถานที่อบรมธรรมศึกษา และศูนย์พัฒนาฝีมือคนพิการ เป็นที่ปรึกษาและกรรมการ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พัฒนาครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาโดยให้ได้รับการฝึกอบรม และฝึกอบรมนักเรียนทางด้านดนตรีล้านนา การฟ้อนรำ และหัตถกรรม

2) บทบาทในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ประกอบด้วย ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการฝึกอบรมโครงการบวชภาคฤดูร้อน ประชาสัมพันธ์ ประชาสัมพันธ์ให้เด็กและเยาวชนเข้าศึกษาในโรงเรียน และส่งเสริมและสนับสนุนโดยการเพิ่มหลักสูตรในการใช้สื่อไอทีในการสอน เพิ่มทักษะพัฒนาบุคลากรหรือวิทยากรทางวิชาการหรือนักวิชาการทางการศึกษา การให้ทุนการศึกษา เป็นสถานที่ฝึกอบรมของหน่วยงานต่างๆ จัดกิจกรรมต่างๆ ในตำบล จัดกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้อุบัติธรรมไทย และจัด

กิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ส่งบุคลากรให้ได้รับการอบรมศึกษาดูงานเกี่ยวกับงานด้านการพัฒนาเด็กเล็ก อบรมศีลธรรม และธรรมสัญจร และส่งเสริมให้มีการพัฒนาด้านทักษะการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา

3) บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์ ประกอบด้วย ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการบวชภาคฤดูร้อน จัดหางบประมาณวางแผน และดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร ประชาสัมพันธ์ให้เด็ก เยาวชนจากสถานศึกษาเข้ามาศึกษาพุทธศาสนวันอาทิตย์ บทบาทในฐานะเป็นกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จัดหาแหล่งทุน และให้ทุนการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีกิจกรรมภายในวัด ใช้ที่ธรณีสงฆ์ของวัดเป็นสถานที่ฝึกอบรมอาชีพของหมู่บ้าน และกลุ่มแม่บ้าน เป็นผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ ให้ครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเข้ารับการฝึกอบรม และนำเด็กและเยาวชนไปศึกษาดูงานนอกสถานที่

4) บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ประกอบด้วย จัดหางบประมาณสนับสนุนโครงการบวชภาคฤดูร้อน จัดหาเด็กและเยาวชนมาบวชภาคฤดูร้อน บทบาทในฐานะเป็นผู้อำนวยการศูนย์ฯ จัดหาแหล่งทุน ใช้ที่วัดเป็นที่สาธารณประโยชน์ จัดหางบประมาณสนับสนุนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จัดหาครูพี่เลี้ยงในการดูแลเด็กเล็ก และเปิดเป็นศูนย์อบรมพัฒนาเด็กเล็กก่อนเกณฑ์ในวัด ส่งเสริมและสนับสนุนให้ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการสอนศีลธรรม กิจกรรมเสริมการเรียน

วิจารณ์

1. บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษา การจัดการศึกษาศาสนา เป็นบทบาทที่สำคัญของคณะสงฆ์ เพื่อเป็นแนวทางการทางพัฒนาพระภิกษุ-สามเณรให้มีความรู้ในด้านพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และสืบทอดศาสนทายาทต่อไป ซึ่งบทบาทพระสังฆาธิการดังกล่าว เป็นไปตามกรอบแนวคิดในการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา ที่ว่า การจัดการศึกษา เป็นการจัดการศึกษาแก่บุคลากรทางคณะสงฆ์ เป็นภารกิจด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกปริยัติสามัญ และระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัย 2 แห่ง คือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย การจัดการศึกษาด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่เป็นครูสอน เป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรม -บาลี สนามหลวง เป็นเลขานุการ สอบธรรม -บาลีสนามหลวง เป็นผู้อำนวยการหรือประธานจัดสอบธรรม -บาลีสนามหลวง และเป็นเจ้าสำนักเรียนในฐานะที่เป็นเจ้า

อวาสน นอกจากนี่ยังรวมถึงการที่พระภิกษุส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น มอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่สอบไล่ได้ จัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นต้น

2. บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาสงเคราะห์

บทบาทพระสังฆาธิการในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ เป็นบทบาทในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ที่ว่า การศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุน การศึกษาอื่นนอกจากศาสนศึกษาหรือสถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาประชากรของประเทศให้เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพประสิทธิภาพในการรักษาความมั่นคงของชาติ และสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติอย่างยิ่ง ซึ่งบทบาทพระสงฆ์ไทยได้ทำหน้าที่จัดการศึกษาและให้การศึกษแก่คนไทยตั้งแต่อดีตมาแล้ว เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นสภาพการณ์ต่างๆ เปลี่ยนไปทำให้บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ลดลง ก็คงเหลือแต่การศึกษาสงเคราะห์เท่านั้น ดังนั้นการศึกษาสงเคราะห์คือ การให้การสงเคราะห์แก่รัฐในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาแก่ประชาชน ซึ่งมหาเถรสมาคมได้ให้ความสำคัญของการศึกษาสงเคราะห์ โดยประกาศ เรื่องการตั้งทุนสงเคราะห์แก่นักเรียนนักศึกษา โดยกำหนดข้อบัญญัติในเรื่องการตั้งทุนว่า การตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษา ให้เป็นไปตามกุศลเจตนาของวัดทั้งหลายที่มีกำลังและสามารถจะจัดทำได้ มิให้มีการบังคับด้วยประการใดๆ ห้ามมิให้นำเงินการกุศลหรือเงินผลประโยชน์หรือเงินอื่นใดของวัดมาจัดตั้งทุนเพื่อการนี้ ห้ามมิให้วัดกู้ยืมเงินมาจัดตั้งเป็นทุนไม่ว่าจะเป็นการตั้งทุนชั่วคราวหรือการตั้งทุนถาวร เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรให้บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ให้ถ่องแท้ ให้ถูกต้อง รวมทั้งศึกษาในเรื่องจรรยาบรรณ วัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องศาสนพิธี กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา หน่วยงานหลักควรให้การช่วยเหลือสนับสนุน ในด้านด้านการสอน หนังสือเรียน และเทคโนโลยี ควรจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ ในด้านการส่งเสริมและสนับสนุน ในด้านแนวคิดในการพัฒนาทางด้านศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ ดูแลในด้านงบประมาณให้มากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งประสานให้สถานศึกษาหรือชุมชนให้หาเด็กและเยาวชนเข้ามาบวชให้มากขึ้น ควรให้มีการโอนย้ายศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจากองค์กรปกครองท้องถิ่นมาจัดตั้งในวัดเหมือนเดิม เพื่อเป็นการ

พัฒนาพื้นฐานทางด้านคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรมตั้งแต่วัยเด็ก ควรให้ศูนย์การศึกษาพุทธ ศาสนาวันอาทิตย์เป็นสัดส่วน ควรจัดอบรมให้กับครูพระสอนศีลธรรมเกี่ยวกับการสอนนักเรียนให้ มีความเข้าใจในการสอนมากกว่านี้ ควรให้มีการเปิดรับสมัครครูพระสอนศีลธรรมที่มีใจรักในการ สอนศีลธรรมกับเด็กจริง ๆ ไม่ควรรับตามเส้นสายโดยการฝาก ทำงานเป็นที่ม อุปกณ์การเผยแผ่ ควรจะมีความพร้อมเพราะผู้บริหารในสถานศึกษาบางโรงเรียนไม่ค่อยให้ความสำคัญเท่าไร ควร ให้ความรู้แนะนำพระภิกษุ-สามเณร ให้มีความเห็น ความรู้ ความเข้าใจธรรมะให้ลึกซึ้งกว่าที่ เป็นอยู่ และให้เข้าใจเมื่อศึกษาธรรม แผนกธรรม-บาลี แล้วสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไร

2. การจัดการศึกษาโดยเฉพาะด้านศาสนศึกษา ได้เป็นระบบ ทั้งในด้านงบประมาณ สนับสนุนด้านการจัดการศึกษา ซึ่งจากการศึกษา พบว่า พระสังฆาธิการจะต้องเป็นผู้ดำเนินจัดหา งบประมาณมาสนับสนุนให้เพียงพอ จัดหลักสูตรการศึกษาตามสภาพที่มีอยู่ เป็นต้น สอดคล้องกับ สภาพปัญหา และข้อเสนอแนะที่นำเสนอจากผลการศึกษา เช่น ขาดงบประมาณ บุคลากร สื่อ วัสดุอุปกรณ์การศึกษา เป็นต้น

3. ควรศึกษาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาที่เด็กและเยาวชนเข้ามาบวชเรียนน้อย เพื่อนำ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาใช้ในการแก้ปัญหา และหาแนวทางปรับปรุงและพัฒนาเพื่อแก้ไข ปัญหาดังกล่าวต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. **คู่มือไวยาวัจกร**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2542.

ชบวน พลตรี, **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2544.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **สำนักนายกรัฐมนตรี. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**

พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวานกราฟฟิคจำกัด, 2542.

งามพิศ สัตย์สงวน, **สังคมและวัฒนธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์ราช วิทยาลัย, 2537.

จิตตินันท์ เศษะคุปต์, **ประมวลสาระชุดวิชา จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัว** ว
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช หน่วยที่ 1 – 4, นนทบุรี: สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิ ราช, 2547.

ชู ชนะแก้ว และคณะ. (2543). **บทบาทของพระสงฆ์กับการศึกษาสงเคราะห์**. กรมการศาสนา , กระทรวงศึกษาธิการ.

- จิตยา สุวรรณชฎ, **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาสังคม**, กรุงเทพมหานคร: ศูนย์
การศึกษานโยบายสาธารณะสุขมหาวิทยาลัยยามหิดล, 2527.
- ณรงค์ เส็งประชา. **มนุษย์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮาส์, 2541.
- ทัศนาศ นุญทอง, **ทฤษฎีการพยาบาล แนวคิดและการนำไปใช้ในวิชาชีพพยาบาล**. วารสาร
พยาบาล, 2525.
- ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์. **พฤติกรรมบุคคลในองค์การ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพานิช, 2542.
- ประสาร ทองภักดี, **พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สยามสมาคม,
2513.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง,
2549.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **เพื่ออนาคตของการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา, 3536.
- พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต). **การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก, 2539.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **การศึกษาทางเลือก : สู่วิวัฒน์หรือวิบัติในยุคโลกไร้พรมแดน**.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542.
- พระธรรมราชานุวัตร เจ้าคณะภาค 6. **คู่มือการบริหารและจัดการวัด**. เชียงราย: ไพบูลย์การ
พิมพ์, 2552.
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคมจัดพิมพ์ในวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพร
ชนมพรรษา 5 ธันวาคม 2541. พระราชทานเป็นสมณศักดิ์พระเทพเวที (ประกอบ ธรรม
เสฏฐิ์ ป.ธ.9). สหธรรมิก, 2541.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. **ประมวลบทความนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้สำหรับครูยุคปฏิรูป
การศึกษา**. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- พวงเพชร สุรัตน์กวี กุล. **มนุษย์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย ย
เกษตรศาสตร์, 2542.
- พัทยา สายหนู. **ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกของสังคม**. กรุงเทพมหานคร: พิษเนศ, 2516.
- พุทธทาสภิกขุ-ธรรมทานมูลนิธิ. **พุทธประวัติจากพระโอษฐ์**. กรุงเทพมหานคร: พระนครการพิมพ์
, 2535.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์
2546.

ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ -ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน** ,
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2532.

รุ่ง แก้วแดง.**ปฏิวัติการศึกษาไทย**.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2543.

รุจา ภูไพบูลย์, **การพยาบาลครอบครัว : แนวคิดทฤษฎีและการนำมาใช้**. ขอนแก่น:ขอนแก่น
การพิมพ์,2537.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.**คู่มือพระสังฆาธิการ**.โรงพิมพ์การศาสนา,2547.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส,**วินัยมุข เล่ม 2 (หลักสูตรนักธรรมชั้นโท)** .
กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2535.

สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. **ประมวลสาระชุดวิชา จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัว
ศึกษา หน่วยที่ 1 – 4**. นนทบุรี : สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2547.

สุเทพ สุนทรเกสัช. **ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัย พื้นฐานแนวความคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและ
วัฒนธรรม**. เชียงใหม่ : โกลบอลวิชั่น, 2540.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ 2 .กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2540.

โสภา ชูพิกุลชัย,**จิตวิทยาสังคมประยุกต์**.กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช,2522.

สุพิตรา สุภาพ. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 19. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2540.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ,**จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพฯ:ส่งเสริมวิชาการ,2525.

ตำราภาษาอังกฤษ

Pass,Lowes & Davies,Collins dictionary odeconomics,(Glasgow:Harper
Collins),1993,P.1008.

Cohen & Orbuch,Introduction to sociology. Singapore:Mc Graw-hill,1990.

ข้อมูลทางเว็บไซต์

พระราชสุทธินิยมมงคล **“บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทย”** .สืบค้นจาก : [http://www.
mongkoltemple.com/page02/ articles017.html](http://www.mongkoltemple.com/page02/articles017.html))

หน้าที่และบทบาทของพระสงฆ์. สืบค้นจาก : [http://watlantong.igetweb.com/index.php?
mo=3&art=251287](http://watlantong.igetweb.com/index.php?mo=3&art=251287))

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. กิจกรรมขององค์กรสงฆ์

1) องค์กรสงฆ์สามารถนำผลที่ได้จากการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ โดยการกำหนดเป็นนโยบาย การจัดทำแผนพัฒนา เพื่อให้การศึกษาของพระภิกษุ สามเณร มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการจัดการศึกษาทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญ

2) องค์กรสงฆ์สามารถนำผลที่ได้จากการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์ให้กับกุลบุตรและกุลธิดา ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

2. กิจกรรมในการจัดการศึกษา

1) เป็นข้อมูลสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ โดยนำบทบาทของพระสงฆ์ไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการศึกษา และการจัดทำหลักสูตรทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญ

2) เป็นข้อมูลสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสงเคราะห์ โดยนำบทบาทของพระสงฆ์ด้านการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการศึกษา ทั้งการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด การจัดการศึกษาพุทธศาสนวันอาทิตย์ เป็นต้น

**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ**

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุ วัตถุประสงค์	โดยทำให้
1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	ทราบถึงการปกครองคณะสงฆ์ด้านศาสนศึกษา และการศึกษาสงเคราะห์ ได้ทราบถึงบทบาทการดำเนินงานของพระสงฆ์ไว้ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์	ข้อ 1-2	ทำให้สามารถกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยและการสร้างเครื่องมือวิจัย
2. ศึกษาข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย	ทราบข้อมูลพื้นฐานในด้านสถานภาพของพระสงฆ์ บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมและสนับสนุนด้านศาสนศึกษา และการศึกษาสงเคราะห์ในหลายมิติ	ข้อ 1-2	ทำให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยแยกเป็นประเด็นต่างๆ ได้อย่างชัดเจน
3. การเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์	ทำให้ทราบถึงบทบาทของพระสงฆ์ด้านศาสนศึกษา และการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการบริหารจัดการศึกษา การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา และบทบาทในฐานะเจ้าอาวาสในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา	ข้อ 1-2	ทำให้เกิดแนวทางในการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์และการจัดการศึกษาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
4. ข้อเสนอแนะอื่นๆ	ทำให้ทราบประเด็นปัญหาต่างๆ ในการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ ทราบแนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาทั้ง ๒ ด้าน	ข้อ 1-2	ทำให้ได้ข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
5. รายงานฉบับสมบูรณ์	ได้รายงานฉบับสมบูรณ์ที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยทั้ง 2 ข้อ คือ	ข้อ 1-2	ได้รายงานวิจัยที่มีคุณค่าต่อคณะสงฆ์

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุ วัตถุประสงค์	โดยทำให้
	<p>1) เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนาศึกษาจังหวัดพะเยา</p> <p>2) เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์จังหวัดพะเยา</p>		<p>และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถตอบวัตถุประสงค์และเป็นแนวทางในการพัฒนา การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาด้านศาสนาศึกษา และการศึกษาสงเคราะห์</p>

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
บทบาทของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและ
การศึกษาสงเคราะห์จังหวัดพะเยา

แบบสัมภาษณ์นี้ จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลของพระสังฆาธิการ และเพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษา และการศึกษาสงเคราะห์จังหวัดพะเยา เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการศึกษา และจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ และคณะผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.อายุ

- 21 – 30 ปี 31 – 40 ปี 41 – 50 ปี
 51 – 60 ปี 60 ปีขึ้นไป

2.พรรษา

- 1 – 5 พรรษา 6 – 10 พรรษา 11 – 15 พรรษา
 16 – 20 พรรษา ตั้งแต่ 20 พรรษาขึ้นไป

3.ระดับการศึกษาทางโลก

- ไม่ได้รับการศึกษา ประถมศึกษา
 มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย/ป.ว.ช.
 อนุปริญญา / ป.ว.ส. ปริญญาตรี
 สูงกว่าปริญญาตรี อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

4.ระดับการศึกษาทางนิกธรรม

- น.ธ.ตรี น.ธ.โท น.ธ.เอก

5.ระดับการศึกษาทางเปรียญธรรม

- ป.ธ.1-2 ป.ธ. 3 ป.ธ. 4
 ป.ธ. 5 ป.ธ. 6 ป.ธ. 7
 ป.ธ. 8 ป.ธ. 9 ไม่ได้ศึกษาเปรียญธรรม

6.วุฒิการศึกษาทางธรรมอื่น ๆ.....

7.ตำแหน่ง

- () เจ้าอาวาส () เจ้าคณะตำบล () รองเจ้าคณะอำเภอ
 () เจ้าคณะอำเภอ () รองเจ้าคณะจังหวัด () เจ้าคณะจังหวัด
 () เจ้าสำนักเรียน

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์บทบาทในการจัดการศึกษาด้าน ศาสนศึกษา คือ

2.1 บทบาทด้านการบริหารจัดการศึกษาศาสนา

- 1) บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม

.....

- 2) บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี

.....

- 3) บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ
 (ปริยัติสามัญ)

.....

- 4) บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา
 (มหาวิทยาลัยสงฆ์)

.....

2.2 บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาศาสนศึกษา

1) บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกนักธรรม

.....

.....

.....

2) บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกบาลี

.....

.....

.....

3) บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาปริยัติธรรม แผนก
สามัญ (ปริยัติสามัญ)

.....

.....

.....

4) บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาระดับอุดมศึกษา
(มหาวิทยาลัยสงฆ์)

.....

.....

.....

2.3 บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษาศาสนศึกษา

1) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกนักธรรม

.....

.....

.....

2) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกบาลี

.....
.....
.....

3) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ
(ปริยัติสามัญ)

.....
.....
.....

4) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา
(มหาวิทยาลัยสงฆ์)

.....
.....
.....

ตอนที่ 3 บทบาทในด้านการพัฒนาศาสนศึกษา

3.1 บทบาทในฐานะผู้บริหารต่อการพัฒนาศาสนศึกษา

1) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกนักธรรม

.....
.....
.....

2) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกบาลี

.....
.....
.....

3) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาศึกษาปริยัติธรรม แผนก
สามัญ

.....

.....

.....

4) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารต่อการพัฒนาศึกษาระดับอุดมศึกษา
(มหาวิทยาลัยสงฆ์)

.....

.....

.....

3.2 บทบาทในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาศาสนศึกษา

1) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาศึกษา
พระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม

.....

.....

.....

2) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาศึกษา
พระปริยัติธรรม แผนกบาลี

.....

.....

.....

3) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาศึกษาปริยัติ
ธรรม แผนกสามัญ (ปริยัติสามัญ)

.....

.....

.....

4) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาการศึกษา
ระดับอุดมศึกษา(มหาวิทยาลัยสงฆ์)

.....

.....

.....

3.3 บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาศาสนศึกษา

1) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกนักธรรม

.....

.....

.....

2) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกบาลี

.....

.....

.....

3) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนก
สามัญ

.....

.....

.....

4) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาสต่อการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา
(มหาวิทยาลัยสงฆ์)

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 บทบาทในการจัดการศึกษาสงเคราะห์

4.1 บทบาทด้านการบริหารการศึกษาสงเคราะห์

1) บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารโครงการบวชภาคฤดูร้อน

.....

.....

.....

2) บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหาร โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

.....

.....

.....

3) บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหาร โรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.)

4) บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหาร การสงเคราะห์ทุนการศึกษา

.....

.....

.....

5) บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหาร การให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของทางวัด

.....

.....

.....

6) บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหาร ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด

.....

.....

.....

7) บทบาทพระสังฆาธิการต่อการบริหารครูพระสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา

.....

.....

4.2 บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาสงเคราะห์

1) บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนโครงการบวชภาคฤดูร้อน

.....

.....

.....

2) บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

.....

.....

.....

3) บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ หรือ การศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.)

.....

.....

.....

4) บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการสงเคราะห์ทุนการศึกษา

.....

.....

.....

5) บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของทางวัด

.....

.....

.....

6) บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด

.....

.....

.....

7) บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมและสนับสนุนครูพระสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา

.....
.....
.....

4.3 บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษาสงเคราะห์

1) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อโครงการบวชภาคฤดูร้อน

.....
.....
.....

2) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

.....
.....
.....

3) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกโรงเรียน

.....
.....
.....

4) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการสงเคราะห์ทุนการศึกษา

.....
.....
.....

5) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของทางวัด

.....
.....
.....

6) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด

.....

.....

.....

7) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อครูพระสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา

.....

.....

.....

ตอนที่ 5 บทบาทในด้านการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์

5.1 บทบาทในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์

1) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาโครงการบวชภาคฤดูร้อน

.....

.....

.....

2) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

.....

.....

.....

3) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ หรือ การศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.)

.....

.....

.....

4) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาการสงเคราะห์ทุนการศึกษา

.....

.....

.....

5) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาการศึกษาในระดับอุดมศึกษา
(มหาวิทยาลัยสงฆ์)

.....

.....

.....

6) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาการใช้ที่ดินหรือสถานที่ของ
ทางวัด

.....

.....

.....

7) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด

.....

.....

.....

5.2 บทบาทในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์

1) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาโครงการ
บวชภาคฤดูร้อน

.....

.....

.....

2) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาโรงเรียน
พระพุทธศาสนาวินยาตติย

.....

.....

3) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาโรงเรียน
ศึกษาผู้ใหญ่ หรือการศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.)

.....
.....
.....

4) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาการสงเคราะห์
ทุนการศึกษา

.....
.....
.....

5) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาการให้ใช้
ที่ดินหรือสถานที่ของทางวัด

.....
.....
.....

6) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาศูนย์พัฒนา
เด็กเล็กในวัด

.....
.....
.....

7) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาครูพระสอน
พระพุทธศาสนาในสถานศึกษา

.....
.....
.....

5.3 บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์

1) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาโครงการบวชภาคฤดูร้อน

.....

.....

.....

2) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

.....

.....

.....

3) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกโรงเรียน (กศ.น.)

.....

.....

.....

4) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาการสงเคราะห์ทุนการศึกษา

.....

.....

.....

5) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาการให้ใช้ที่ดินหรือสถานที่ของทางวัด

.....

.....

.....

6) บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด

.....

.....

7) บทบาทพระสังฆาธิการในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาครูพระสอนพระพุทธศาสนา
ในสถานศึกษา

.....
.....
.....

ตอนที่ 6 สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะในการบริหารพัฒนา

สภาพปัญหา

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

นางสาวเสาวนีย์ ไชยกุล และคณะ

สรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่	022/2554
ชื่อโครงการ	บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดพะเยา THE ROLE OF ECCLESIASTIC SANGKHA ADMISISTRATORS ON DEVELOPMENT OF RELIGIOUS EDUCATION AND WELFARE EDUCATION, PHAYAO PROVINCE
หัวหน้าโครงการ	นางสาวเสาวนีย์ ไชยกุล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา โทรศัพท์ 08-6490-6919
ความเป็นมาและความสำคัญ	
<p>พระสงฆ์มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา นำหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเมื่อครั้งพุทธกาล จนกระทั่งการนำพระพุทธศาสนาสู่ประเทศไทย ตั้งรกรากตรากบจนปัจจุบัน เหล่านี้เป็นส่วนที่พระสงฆ์ได้เกี่ยวข้องมาโดยตลอด ความเกี่ยวข้องดังกล่าวพระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญยิ่งกับชาวบ้านและชุมชน โดยเฉพาะการให้ความรู้และสงเคราะห์ชาวบ้านและชุมชน ทำให้เกิดพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ปี พ.ศ. 2505 ได้กำหนดบทบาทการดำเนินงานของพระสงฆ์ไว้ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งถือว่าเป็นกิจการที่คณะสงฆ์ต้องถือหรือควรถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นบทบาทที่คณะสงฆ์ต้องดำเนินการ และบทบาทพระสงฆ์จะมีมากน้อยเพียงใดก็ตาม ย่อมรวมลงในบทบาทการดำเนินงานของพระสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน เป็นงานในหน้าที่ของคณะสงฆ์โดยแท้</p> <p>ซึ่งเป็นไปตามบทบาทหลักของพระสงฆ์ในการพัฒนาตามกรอบ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 (มาตรา 15 ตรี) ที่ได้กำหนดบทบาทการดำเนินงานของพระสงฆ์ไว้ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งพระสงฆ์ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชน และไม่ได้แยกตัวออกไปอยู่อย่างโดดเดี่ยว พระสงฆ์จึงต้องรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ และมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในด้านต่าง ๆ</p> <p style="text-align: center;">สอดคล้องกับพระสังฆาธิการในเขตจังหวัดพะเยา เป็นพระสงฆ์นักพัฒนาจึงนำไปสู่</p>	

<p>การสร้างกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ เพื่อเป็นการให้ความช่วยเหลือชาวบ้าน ด้วยการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาขึ้นในชุมชนท้องถิ่นด้วยรูปแบบต่างๆ เช่น โครงการปฏิบัติธรรมเพื่อการพัฒนาจิต ธนาคารข้าว การศึกษาสงเคราะห์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมประชาชนประจำตำบล โครงการคนนอนวัด การจัดตั้งกลุ่มเยาวชนสัมพันธ์ การเข้าค่ายจริยธรรมแก่เยาวชน การเทศน์นอกธรรมาสน์ การบวช ภาคฤดูร้อน และการอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อนและชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น ปัจจุบันพระสังฆาธิการในเขตจังหวัดพะเยา เป็นพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งที่มีผลงานการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นปรากฏผลเป็นรูปธรรมชัดเจน และได้รับการยอมรับท่ามกลางแนวคิดและบทบาทการพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ท้องถิ่นที่สำคัญเช่นนี้ จึงมูลเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจ ที่จะศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษา และการศึกษาสงเคราะห์ โดยได้ยกเอาพระสังฆาธิการในเขตจังหวัดพะเยา ขึ้นเป็นกรณีศึกษาว่า โดยมุ่งศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ 2 ด้าน คือ ด้านศาสนศึกษา และด้านการศึกษาสงเคราะห์ อันจะช่วยให้ได้ภาพสรุปของ บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์จังหวัดพะเยามีความชัดเจนยิ่งขึ้น และเพื่อให้เป็นประโยชน์สำหรับการนำเสนอแบบอย่างการพัฒนาต่อพระสงฆ์และองค์กรที่เกี่ยวข้องต่อไป</p>
<p>วัตถุประสงค์โครงการ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาจังหวัดพะเยา 2) เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์จังหวัดพะเยา
<p>ผลการวิจัย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษา <ol style="list-style-type: none"> 1.1 บทบาทในการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา ประกอบด้วย <ol style="list-style-type: none"> 1) บทบาทด้านการบริหารจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา ประกอบด้วย บทบาทในฐานะเจ้าสำนักเรียน ในฐานะเป็นรองเจ้าสำนักเรียน จัดครูหรือบุคลากรกรการศึกษา จัดให้มีการเรียนการสอน จัดตั้งกองทุนให้การศึกษา เงินอุดหนุนการศึกษา บทบาทในฐานะเป็นผู้จัดการ และผู้อำนวยการโรงเรียนปริยัติสามัญ ส่งเสริมสนับสนุนพระภิกษุ-สามเณรที่มาบรรพชา-อุปสมบทที่เรียน จบ ม.6 แล้วให้ได้ศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์) ต่อไป เป็นต้น 2) บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา ประกอบด้วย ให้ทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ-สามเณร ส่งเสริมและสนับสนุนโดยการหาเงินอุดหนุนทางด้านการศึกษา จัดหาเด็กและเยาวชนเข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรเพื่อศึกษา ส่งเสริมและ

สนับสนุนเด็กผู้ด้อยโอกาสได้เข้ามาบวชเรียน และส่งเสริมให้พระสังฆาธิการที่จบ ม.6 แล้ว ได้เรียนต่อในระดับอุดมศึกษา

3) บทบาทในฐานะเจ้าอาวาสต่อการจัดการศึกษาศาสนศึกษา ประกอบด้วย บทบาทเป็นเจ้าของนักเรียน และรองเจ้าของนักเรียน ฝึกอบรมพระภิกษุ-สามเณรภายในวัด จัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีทุกระดับชั้น บทบาทในฐานะเป็นผู้จัดการ และผู้อำนวยการ จัดกิจกรรมการเรียน และมีบทบาทในฐานะเป็นอาจารย์ประจำ มจร.วิทยาเขตพะเยา

1.2 บทบาทในด้านการพัฒนาศาสนศึกษา ประกอบด้วย

1) บทบาทในฐานะผู้บริหารต่อการพัฒนาศาสนศึกษา ประกอบด้วย มีการเปิดการเรียนการสอน ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องของอาคารสถานที่ ด้านวัสดุอุปกรณ์การเรียน การสอน และทุนการศึกษา เป็นต้น

2) บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาศาสนศึกษา ประกอบด้วย การบริหารงานบุคคล เพิ่มทักษะการสอนของครู โดยการเข้าฝึกอบรม ทุนการศึกษา และวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีการพัฒนาตนเองและมีการเข้ารับการอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน และเข้าร่วมโครงการ และสนับสนุนและส่งเสริมพระภิกษุ-สามเณรที่เรียนจบ ม.6 แล้วให้เรียนต่อในระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์) เป็นต้น

3) บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาศาสนศึกษา ประกอบด้วย ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการฝึกอบรมทางด้านครูผู้สอนและด้านเงินอุดหนุนงบประมาณ จัดการเรียนการสอน อุดหนุนงบประมาณในการจัดการเรียนการสอน และเป็นกรรมการคณะครูสาส์ตสาขาหลักสูตรและการสอน มจร. วิทยาเขตพะเยา

2. บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดพะเยา

2.1 บทบาทในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย

1) บทบาทด้านการบริหารการศึกษาสงเคราะห์ ประกอบด้วย เป็นประธานโครงการบวชภาคฤดูร้อน เข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการอบรมโครงการบวชภาคฤดูร้อน เป็นผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นวิทยากรอบรมเยาวชนในศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประจำตำบล (กศ.น.) เป็นที่ปรึกษาศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนประจำตำบล จัดตั้งกองทุนการศึกษาสำหรับการศึกษา ทั้งพระภิกษุ-สามเณร เด็ก เยาวชน และผู้ด้อยโอกาส จัดหาแหล่งทุน และมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ-สามเณร เด็กและเยาวชน สงเคราะห์การให้อาหารกลางวันให้นม และให้สวัสดิการต่างๆ เป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาพดี ศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่ และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การให้ใช้ที่ดินของวัดเป็น

ที่สาธารณประโยชน์ เป็นสถานที่จัดอบรมโครงการค่ายพุทธบุตรและประชาชนทั่วไป จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และเป็นที่ปรึกษาและกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และส่งเสริมและสนับสนุนให้พระลูกวัดเป็นพระสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน และเป็นครูพระสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา

2) บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ประกอบด้วย มีการประชาสัมพันธ์ และออกแนะแนวให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมโครงการบวชภาคฤดูร้อน จัดอบรมเกี่ยวกับโครงการบวชภาคฤดูร้อน จัดหางบประมาณ เป็นวิทยากร ประชาสัมพันธ์ ให้เด็กและเยาวชนเข้าศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้เข้าร่วมสอบธรรมศึกษา ให้สถานที่วัดจัดตั้งโรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ และเป็นสถานที่ฝึกอบรมเกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียน จัดตั้งทุนนิธิ จัดหาแหล่งทุน และให้ทุนการศึกษา เป็นศูนย์ปฏิบัติธรรม เป็นสถานที่อบรม/สัมมนา เป็นสถานที่จัดกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม สนับสนุนอาหารกลางวัน จัดหางบประมาณ หาทุนการศึกษาและอุปกรณ์การเรียนสำหรับเด็กเล็ก ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระลูกวัดเป็นพระสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน

3) บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ประกอบด้วย เป็นประธานโครงการบวชภาคฤดูร้อน เข้าไปมีส่วนร่วมในการอบรมโครงการบวชภาคฤดูร้อน เป็นผู้อำนวยความสะดวกการศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นกรรมการศูนย์การเรียนชุมชนประจำตำบล จัดหาแหล่งทุนการศึกษา และมอบทุนการศึกษา ใช้ที่ดินของวัดเป็นสถานที่สาธารณประโยชน์ ใช้สถานที่วัดจัดตั้งสถานีนอนมาฆะประจำหมู่บ้าน เป็นผู้อำนวยความสะดวกพัฒนาเด็กเล็กในวัด และมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด เป็นครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา และส่งเสริมและสนับสนุนให้พระลูกวัดเป็นพระสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน

2.2 บทบาทในด้านการพัฒนาการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ประกอบด้วย

1) บทบาทในฐานะผู้บริหาร ต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์ ประกอบด้วย พัฒนาหลักสูตร ตลอดจนการจัดทำแผน และจัดหางบประมาณ จัดให้มีการฝึกอบรม พัฒนาวិธีการเรียนการสอน จัดหาบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านธรรมะศึกษา เป็นที่ปรึกษาและกรรมการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน หาแหล่งทุน และมอบทุนการศึกษา เป็นศูนย์พัฒนาการศึกษาพระพุทธศาสนา เป็นศูนย์พัฒนาทางวัฒนธรรม เป็นศูนย์บำบัดผู้ป่วยโรคเอดส์และผู้ติดยาเสพติด เป็นสถานที่อบรมธรรมศึกษา และศูนย์พัฒนาฝีมือคนพิการ เป็นที่ปรึกษาและกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พัฒนาครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาโดยให้ได้รับการฝึกอบรม และฝึกอบรมนักเรียนทางด้านดนตรีล้านนา การฟ้อนรำ และหัตถกรรม

2) บทบาทในฐานะผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุน ต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ประกอบด้วย ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการฝึกอบรมโครงการบวชภาคฤดูร้อน ประชาสัมพันธ์ ประชาสัมพันธ์ให้เด็กและเยาวชนเข้าศึกษาในโรงเรียน และส่งเสริมและสนับสนุนโดยการเพิ่มหลักสูตรในการใช้สื่อไอทีในการสอน เพิ่มทักษะพัฒนาบุคลากรหรือวิทยากรทางวิชาการหรือนักวิชาการทางการศึกษา การให้ทุนการศึกษา เป็นสถานที่ฝึกอบรมของหน่วยงานต่างๆ จัดกิจกรรมต่างๆ ในตำบล จัดกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทย และจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ส่งบุคลากรให้ได้รับการอบรมศึกษาดูงานเกี่ยวกับงานด้านการพัฒนาเด็กเล็ก อบรมศีลธรรม และธรรมสัจจกร และส่งเสริมให้มีการพัฒนาด้านทักษะการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา

3) บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์ ประกอบด้วย ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการบวชภาคฤดูร้อน จัดหางบประมาณวางแผน และดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร ประชาสัมพันธ์ให้เด็ก เยาวชนจากสถานศึกษาเข้ามาศึกษาพุทธศาสนวันอาทิตย์ บทบาทในฐานะเป็นกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จัดหาแหล่งทุน และให้ทุนการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีกิจกรรมภายในวัด ใช้ที่ธรณีสงฆ์ของวัดเป็นสถานที่ฝึกอบรมอาชีพของหมู่บ้าน และกลุ่มแม่บ้าน เป็นผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ ให้ครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเข้ารับการฝึกอบรม และนำเด็กและเยาวชนไปศึกษาดูงานนอกสถานที่

4) บทบาทในฐานะเจ้าอาวาส ต่อการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ประกอบด้วย จัดหางบประมาณสนับสนุนโครงการบวชภาคฤดูร้อน จัดหาเด็กและเยาวชนมาบวชภาคฤดูร้อน บทบาทในฐานะเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดหาแหล่งทุน ใช้ที่วัดเป็นที่สาธารณะประโยชน์ จัดหางบประมาณสนับสนุนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จัดหาครูพี่เลี้ยงในการดูแลเด็กเล็ก และเปิดเป็นศูนย์อบรมพัฒนาเด็กเล็กก่อนเกณฑ์ในวัด ส่งเสริมและสนับสนุนให้ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการสอนศีลธรรม กิจกรรมเสริมการเรียนรู้

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ด้านองค์กรสงฆ์

1) องค์กรสงฆ์สามารถนำผลที่ได้จากการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ โดยการกำหนดเป็นนโยบาย การจัดทำแผนพัฒนา เพื่อให้การศึกษาของพระภิกษุ สามเณร มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการจัดการศึกษาทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญ

<p>2) องค์การสงฆ์สามารถนำผลที่ได้จากการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาสงเคราะห์ให้กับกุลบุตรและกุลธิดา ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น</p> <p>2. ด้านการจัดการศึกษา</p> <p>1) เป็นข้อมูลสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ โดยนำบทบาทของพระสงฆ์ไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการศึกษา และการจัดทำหลักสูตรทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญ</p> <p>2) เป็นข้อมูลสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสงเคราะห์ โดยนำบทบาทของพระสงฆ์ด้านการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการศึกษา ทั้งการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด การจัดการศึกษาพุทธศาสนาวินิจฉัย เป็นต้น</p>
<p>การประชาสัมพันธ์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานวิจัยทางอินเทอร์เน็ต http://phayao.mcu.ac.th 2. มอบให้ห้องสมุดวิทยาเขตพะเยา 3. ส่วนการประชาสัมพันธ์ทางสิ่งพิมพ์กำลังอยู่ในระหว่างดำเนินการ

ประวัติคณะผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ – นามสกุล (ภาษาไทย): นางสาวเสาวนีย์ ไชยกุล
ชื่อ – นามสกุล (ภาษาอังกฤษ): Miss. Saowanee Chaikul

เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน: 35699-000-544-07

ตำแหน่งปัจจุบัน: อาจารย์ประจำ
สังกัด: สาขาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์
วิทยาลัยสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
โทรศัพท์ (054) 482-876
โทรสาร. (054) 482-876
มือถือ 086-490-6919
E-mail: nee_nee2510@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

ศศ.บ (การจัดการทั่วไป) สถาบันราชภัฏเชียงราย
กศ.ม (บริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยนเรศวร
สารสนเทศจังหวัดพะเยา

สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ

คอมพิวเตอร์
เศรษฐศาสตร์
การบริหารการศึกษา
การบัญชี

ประวัติคณะผู้วิจัย

ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ – นามสกุล (ภาษาไทย): นางจงจิตร์ แสงทอง
ชื่อ – นามสกุล (ภาษาอังกฤษ): Ms. Jongjid Sangtong

เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน: 35699-000-151-24

ตำแหน่งปัจจุบัน: นักวิชาการศึกษา

สังกัด: สำนักงานวิชาการ
วิทยาลัยสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
โทรศัพท์ (054) 482-876
โทรสาร. (054) 482-876
มือถือ 087 – 789-0897
E-mail: -

ประวัติการศึกษา

ศศ.บ (การจัดการทั่วไป) สถาบันราชภัฏเชียงใหม่
สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ
คอมพิวเตอร์
การบัญชี